

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za sociologiju

DIPLOMSKI RAD

Mjerenje suvremenih oblika seksizma: razvoj nove skale

Student:
Bruno Šimac

Mentorica:
doc. dr. sc. Ksenija Klasnić

Zagreb, 29. studeni 2017.

Popis i objašnjenje kratica korištenih u radu

Cronbachov α – Cronbachov α koeficijent interne konzistentnosti

GK kriterij – Guttman-Kaiserov kriterij za zaustavljanje ekstrakcije faktora

KFA – Komponentna faktorska analiza

KMO – Kaiser-Meyer-Olkinova mjera adekvatnosti uzorkovanja

R^2 – koeficijent determinacije

MRA – Multipla regresijska analiza

SSS – Skala suvremenog seksizma

SSFP – Skala stavova prema feminističkom pokretu

STS – Skala tradicionalnog seksizma

SADRŽAJ RADA

1. UVOD	4
2. CILJEVI I SVRHA RADA.....	5
2.1. Ciljevi rada	5
2.2. Svrha rada.....	5
2.3. Znanstvena relevantnost rada	6
3. TEORIJSKI KONCEPT RADA	6
3.1. Suvremeni oblici seksizma	6
3.1.1. Moderni seksizam	7
3.1.2. Neoseksizam	8
3.1.3. Ambivalentni seksizam.....	8
3.1.4. Rodno slijepi seksizam.....	9
3.2. Osvrt na dosadašnje skale suvremenog seksizma.....	10
3.2.1. Skale staromodnog i modernog seksizma.....	10
3.2.2. Skala neoseksizma	12
3.2.3. Skala ambivalentnog seksizma	13
3.2.4. Usporedba Skale modernog seksizma i Skale neoseksizma.....	14
3.2.5. Usporedba Skale modernog seksizma i Skale ambivalentnog seksizma.....	14
3.2.6. Usporedba Skale neoseksizma i Skale ambivalentnog seksizma	16
3.2.7. Međusobne povezanosti različitih oblika tradicionalnog i suvremenog seksizma	18
3.2.8. Skale tradicionalnog i suvremenog seksizma korištene u Hrvatskoj.....	19
3.3. Konceptualno-operacionalna razrada suvremenog seksizma.....	21
3.4. Osvrt na rezultate dosadašnjih istraživanja	28
3.5. Konceptualna shema rada.....	30
4. HIPOTEZE RADA	31
4.1. Osnovne hipoteze rada	31
4.2. Izvedene hipoteze rada	31
5. METODOLOGIJA RADA	32
5.1. Uzorak i provedba istraživanja	32
5.2. Mjerni instrumenti	33
5.2.1. Skala suvremenog seksizma (SSS)	33
5.2.2. Skala tradicionalnog seksizma (STS)	34
5.2.3. Skala stavova prema feminističkom pokretu (SSFP)	35
5.2.4. Individualne karakteristike	36

6. KONSTRUKCIJA I EVALUACIJA SKALE SUVREMENOG SEKSIZMA	37
6.1. Dimenzionalnost <i>Skale suvremenog seksizma</i>	37
6.2. Pouzdanost <i>Skale suvremenog seksizma</i>	45
6.3. Valjanost <i>Skale suvremenog seksizma</i>	45
6.3.1. <i>Sadržajna valjanost Skale suvremenog seksizma</i>	45
6.3.2. <i>Konstruktna valjanost Skale suvremenog seksizma</i>	46
6.4. Procjena kvalitete <i>Skale suvremenog seksizma</i>	49
7. REZULTATI I RASPRAVA	50
7.1. Kakve suvremene i tradicionalne seksističke stavove iskazuju studenti te što misle o feminističkom pokretu?	50
7.1.1. <i>Deskripcija čestica Skale suvremenog seksizma</i>	50
7.1.2. <i>Deskripcija čestica Skale tradicionalnog seksizma</i>	53
7.1.3. <i>Deskripcija čestica Skale stavova prema feminističkom pokretu</i>	54
7.1.4. <i>Deskripcija individualnih karakteristika ispitanika</i>	56
7.2. Što djeluje na formiranje suvremenih seksističkih stavova studenata?	57
7.3. Što djeluje na formiranje suvremenih seksističkih stavova (muških) studenata?.....	61
7.4. Što djeluje na formiranje suvremenih seksističkih stavova studentica?.....	65
8. ZAKLJUČAK.....	69
9. LITERATURA	71
10. PRILOZI	74
10.1. Anketni upitnik.....	74
10.2. Domene, indikatori i čestice <i>Skale tradicionalnog seksizma (STS)</i>	80
10.3. Konačna inačica <i>Skale suvremenog seksizma (SSS)</i>	81
10.4. Distribucija rezultata na trima korištenim skalama	83
11. SAŽETAK.....	85
12. SUMMARY.....	86

1. UVOD

Različiti tipovi društvenih nejednakosti obilježavaju suvremeni svijet. Dok su se društvene nejednakosti do 1960-ih i 1970-ih godina pretežno istraživale u kategorijama klasne stratifikacije i religijskih razlika, od 1980-ih do izražaja sve više dolaze novi oblici nejednakosti i neravnopravnosti, među kojima se posebno ističe rodna neravnopravnost. Temeljne preobrazbe rodničkih odnosa u suvremenom zapadnom svijetu utječu na sve ostale oblike društvenih odnosa. Promjene pokrenute većim obrazovanjem žena i njihovog plaćenog zapošljavanja, kao i novim oblicima političkog zastupanja interesa žena, dovele su i do promjena u sustavu rodničkih odnosa. Dok su žene prije uglavnom bile ograničene na obiteljsku sferu, danas su prisutne i u javnoj sferi, ali i dalje često u neravnopravnom položaju (Walby, 2005). Taj se neravnopravan položaj očituje u rodnoj diskriminaciji koja podrazumijeva nejednaku raspodjelu moći, resursa i privilegija, u pravilu na korist muškaraca, odnosno, na štetu žena (Galić, 2012).

Poseban oblik rodne diskriminacije, to jest diskriminacije temeljene na spolnoj pripadnosti naziva se *seksizam* kojeg možemo definirati kao: „društveni i kulturni fenomen diskriminiranja ili segregiranja neke rodne grupe na temelju pripadnosti spolu i/ili rodu“ (Galić, 2012:156). Predrasude i diskriminacija spram žena, u obliku seksizma, tradicionalno je bila okarakterizirana zagovaranjem strogih rodničkih uloga (prema kojima su žene submisivne skrbnice i njegovateljice, a muškarci hranitelji obitelji), vjerovanjem u inkompetenciju žena, te različitim tretmanom muškaraca i žena. No, uslijed kulturnih i političkih promjena posljednjih desetljeća otvorena diskriminacija prema ženama postaje ilegalna (rodna ravnopravnost jamči se u Ustavu RH (Čulig i sur., 2007)) i društveno neprihvatljiva, a seksizam preuzima novi, prikriveni oblik (Huber, 2016). Stoga, premda su normativne i zakonske promjene u industrijski razvijenim zemljama pridonijele mijenjanju obrasca seksizma, one su više uvjetovale njegovo prikrivanje negoli eliminiranje (Masser i Abrams, 1999). Dakle, seksizam se u suvremenom svijetu pojavljuje u dva oblika – otvorenom i prikrivenom. U otvorenom se obliku pojavljuje u nizu društvenih aktivnosti u vidu otvorenih i očitih zabrana za pripadnike ili pripadnice određenog spola, a prikrivenog oblika mnoge žene i muškarci nisu niti svjesni jer najčešće prolazi nezapaženo, tajno i skriveno (Barada i Jelavić, 2004). Valja napomenuti kako smo pojam seksizma u ovome radu odlučili koristiti kao oznaku rodne diskriminacije žena zbog toga što je rodna diskriminacija žena izraženija od one

muškaraca, a i sam se pojam seksizma i u literaturi i u kolokvijalnom govoru ustalio kao oznaka upravo rodne diskriminacije žena.

2. CILJEVI I SVRHA RADA

2.1. Ciljevi rada

U ovom smo radu postavili dva *teorijska*, jedan *metodološki* te jedan *empirijski cilj*. Dva teorijska cilja rada su: 1. predstaviti različite tipove konceptualizacije suvremenih oblika seksizma te se 2. osvrnuti na postojeće skale suvremenih oblika seksizma. Nadalje, metodološki cilj rada je konstruirati i evaluirati skalu koja će objediniti različite oblike suvremenog seksizma. Naposljetku, rad ima i empirijski cilj: prikupiti i analizirati podatke na prigodnom uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu o prihvatanju suvremenih seksističkih stavova te utvrditi u kojoj su mjeri suvremeni seksistički stavovi studenata povezani s njihovim tradicionalnim seksističkim stavovima, stavovima prema feminističkom pokretu te individualnim karakteristikama.

2.2. Svrha rada

Svrha ovog rada je konstrukcija i evaluacija skale suvremenih oblika seksizma. Prema Galić (2012), društveni fenomen seksizma jedan je od najmanje istraživanih fenomena iz područja sociologije roda u Hrvatskoj. Osim toga suvremeni oblici seksizma u hrvatskoj su sociologiji mjereni tek u nekoliko navrata (Čulig i sur., 2007; Galić, 2008 i 2012; Galić i Klasnić, 2012; Galić i Nikodem, 2006), dok je internacionalna akademska scena bogata brojnim teorijskim i empirijskim radovima (Campbell i sur., 1995; Glick i Fiske, 1996; Huber, 2016; Masser i Abrams, 1999; Morrison i sur., 1998; Stoll i sur., 2017; Swim i sur., 1995; Swim i Cohen, 1998). Nadalje, u većini domaćih i internacionalnih radova nije postignut konsenzus o razlikovanju koncepata modernog seksizma i neoseksizma. Dok se u internacionalnoj literaturi ovi koncepti predstavljaju kao izrazito slični, ali ipak razdijeljeni konstrukti (Masser i Abrams, 1999), u domaćoj se literaturi izjednačavaju (Galić, 2012). Osim toga, ovim radom želimo pažnju hrvatske sociologije roda skrenuti s, do sada često istraživanog, tradicionalnog seksizma na, internacionalno sve prisutnije, suvremene oblike seksizma. Konstruirana skala suvremenog seksizma moći će koristiti, kako akademskoj i znanstvenoj zajednici, tako i vladajućim strukturama, medijima i ženskim udrugama jer će

pružiti uvid u suvremene seksističke stavove mladih ljudi koji će u budućnosti izravno ili neizravno sudjelovati u procesu donošenja odluka vezanih uz razvoj hrvatskog društva prema rodno egalitarnom društvu.

2.3. Znanstvena relevantnost rada

Znanstvena relevantnost ovog rada očituje se u dubljem razumijevanju različitih suvremenih oblika seksizma jer usvojeni seksistički stavovi, bili oni očiti i istaknuti ili tajni i prikriveni te bili ih mi svjesni ili ne, za mnoge žene znače nemogućnost ili otežanu mogućnost zapošljavanja i napredovanja u poslu, manje javnog priznanja njihovog rada, trpljenje raznih oblika seksualnog uznemiravanja i nasilja te otežan pristup mjestima političkog odlučivanja (Barada i Jelavić, 2004). Osim toga istraživanjem različitih suvremenih oblika seksizma pokušat ćemo ublažiti eventualnu insuficijentnost radova na temu seksizma općenito, a naročito njegovih suvremenih, prikrivenih oblika, na koju ukazuje Galić (2012) tvrdeći da je društveni fenomen seksizma jedan od najmanje istraživanih fenomena iz područja sociologije roda u Hrvatskoj. Stoga valja istaknuti i sociološku relevantnost ovog rada koja se uviđa u boljem razumijevanju fenomena seksizma, koji je unutar hrvatske sociologije teorijski i empirijski istraživani većinom u svojem tradicionalnom obliku. Ovim radom želimo dati dublji uvid u fenomen seksizma koji je u doba demokratske potrage za rodnom ravnopravnošću i jednakošću i dalje itekako društveno aktualan.

3. TEORIJSKI KONCEPT RADA

3.1. Suvremeni oblici seksizma

Političke i sociokulturne promjene u drugoj polovici dvadesetog stoljeća koje su ukazale na nužnost postizanja rodne ravnopravnosti, dovode do pojave novih oblika seksizma zbog toga što otvoreno iskazivanje predrasudnih mišljenja prema ženama postaje društveno nepoželjno, a u nekim slučajevima i ilegalno (Tougas i sur., 1995). Tako, Benokraitis i Feagin (1986 i 1995 prema Swim i Cohen, 1997) „otvorenom“ ili „očitom“ seksizmu pridodaju i dva suvremena oblika, „prikriveni“ i „suptilni“. Otvoreni, očiti ili tradicionalni seksizam predstavljen je kao nejednako i štetno postupanje prema ženama koje je jednostavno uočiti. S druge pak strane, prikriveni seksizam uključuje nejednako i štetno postupanje prema ženama na skriveni i tajan način, a suptilni je seksizam okarakteriziran otvorenim nejednakim i

štetnim postupanjem prema ženama koje prolazi nezapaženo jer se smatra uobičajenim ili normalnim ponašanjem (Benokraitis i Feagin, 1986 i 1995 prema Swim i Cohen, 1997). Na temelju ovakve i sličnih konceptualizacija sredinom posljednjeg desetljeća dvadesetog stoljeća provode se brojna istraživanja različitih shvaćanja suvremenog seksizma, odnosno suvremenih predrasuda koje su najčešće izražene na suptilan način. Za potrebe ovog rada usredotočit ćemo se na tri tipa konceptualizacije i operacionalizacije suvremenih oblika seksizma: 1. *staromodni* i *moderni seksizam* (Swim i sur., 1995); 2. *neoseksizam* (Tougas i sur., 1995) te 3. *neprijateljski (hostilni)* i *benevolentni seksizam* (Glick i Fiske, 1996).

Prije nego se upustimo u predstavljanje različitih oblika suvremenog seksizma, valja istaknuti istraživanje *modernog (simboličkog) rasizma* na kojima se temelje različite konceptualizacije suvremenog seksizma. McConahay 1986. godine razvija model *modernog rasizma* (prema Swim i sur., 1995) koji je određen s trima temeljnim vjerovanjima: 1. nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad Afro-Amerikancima; 2. antagonizam spram zahtjeva Afro-Amerikanaca te 3. ogorčenje zbog posebnih usluga koje Afro-Amerikanci dobivaju samo zbog toga što su Afro-Amerikanci. Na temelju ovih odrednica *modernog rasizma* McConahay razvija *Skalu modernog rasizma* od 12 čestica koju pridodaje već postojećoj *Skali staromodnog (tradicionalnog) rasizma* (Swim i sur., 1995; Tougas i sur., 1995; Huber, 2016). Na tekovinama istraživanja modernog rasizma nastaju koncepti *staromodnog* i *modernog seksizma* Swimove i suradnika (1995) te koncept *neoseksizma* Tougasove i suradnika (1995) koje ćemo u nastavku i izložiti.

3.1.1. Moderni seksizam

Swimova i suradnici (1995) proučavajući istraživanja rasizma (McConahay, 1986 prema Swim i sur., 1995) uočavaju brojne sličnosti između diskriminacije Afro-Amerikanaca i žena. Stoga razvijaju koncept *staromodnog seksizma* te *modernog seksizma*. *Staromodni seksizam* (engl. *old-fashioned sexism*) odražava tradicionalna vjerovanja koja se odnose na rodnu diferencijaciju u smislu muških i ženskih rodni uloga, različitog tretmana muškaraca i žena te ženske inkompetencije (Buhl Conn i sur., 1999). S druge strane, *moderni seksizam* (engl. *modern sexism*) karakterizira „nijekanje postojanja daljnje diskriminacije temeljene na rodu i osjećaja da žene traže prevelika prava što u konačnici rezultira u nesklonosti i otporu spram ženskih zahtjeva“ (Campbell i sur., 1997:90). Swimova i suradnici (1995 i 1997) ističu kako u pozadini *modernog rasizma* i *modernog seksizma* leže brojne sličnosti. Tako, potpuno korespondentno odrednicama koje čine *moderni rasizam*, predstavljaju ključne odrednice

modernog seksizma: 1. nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama; 2. antagonizam spram zahtjeva žena te 3. ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene (Swim i sur., 1997).

3.1.2. Neoseksizam

Istovremeno, Tougasova i suradnici (1995) vodeći se istim istraživanjem rasizma, razvijaju koncept *suvremenog seksizma* ili *neoseksizma* (engl. *neosexism*) kojeg definiraju kao „manifestaciju konflikta između egalitarnih vrijednosti koje su društveno propisane i rezidualnih negativnih osjećaja spram žena“ (Tougas i sur., 1995:843). Pojedinci s neoseksističkim stavovima mogu osjećati pritisak zadržavanja liberalnog svjetonazora, kako bi izbjegli društvenu stigmatizaciju ili kako bi se osjećali dobro o sebi, što ih prisiljava da svoje predrasude iskazuju u prikrivenom obliku. Primjerice, određeni pojedinac može tvrditi kako podržava rodnu ravnopravnost, a istovremeno ne odobrava mjere namijenjene smanjenju nejednakosti među spolovima (kao što su afirmativna akcija ili plaćeni programi za porodiljni dopust) (Huber, 2016). Također, valja istaknuti kako se *neoseksizam* odnosi i na otpor promjenama statusa žena. Dakle, na suptilan način, ova predrasudna vjerovanja predstavljaju pogled na žene koji ih isključuje iz utjecajnih pozicija u netradicionalnim područjima (npr. politika) (Beaton i sur., 1996).

3.1.3. Ambivalentni seksizam

Oslanjajući se na teoriju *ambivalentnog rasizma* (Katz i sur., 1986 prema Huber, 2016) Glick i Fiskeova (1999) suvremeni seksizam promatraju kao posebnu vrstu predrasude koja je prije označena kao duboka ambivalentnost, nego jednolična antipatija. *Ambivalentni seksizam* (engl. *ambivalent sexism*) je višedimenzionalni konstrukt koji istovremeno karakteriziraju pozitivni i negativni stavovi spram žena, odnosno dva seta seksističkih stavova: *neprijateljski* i *benevolentni*. Srž *neprijateljskog (hostilnog) seksizma* (engl. *hostile sexism*) sastoji se u mizoginiji, dok *benevolentni seksizam* (engl. *benevolent sexism*) promatra žene stereotipno u ograničenim rodnim ulogama (Galić, 2012; Glick i Fiske, 1996). No, iako *benevolentni seksizam* predstavlja svojevrzni subjektivan pozitivan pogled na žene u kojem su žene okarakterizirane kao primateljice muške zaštite, idealizacije i ljubavi, on zapravo dijeli uobičajene pretpostavke s *neprijateljskim seksizmom*, poput toga da su žene ograničene na obavljanje uloge domaćice (privatna sfera djelovanja) te da se smatraju „slabijim“ spolom (Glick i Fiske, 1996; Huber, 2016).

Glick i Fiskeova (1999) tvrde kako se *ambivalentni seksizam* identificira putem triju odrednica odnosa između muškaraca i žena, od kojih svaki ima neprijateljsku i benevolentnu stranu. Te tri odrednice su sljedeće: *paternalizam*, *rodna diferencijacija* te *heteroseksualnost*. Svaka odrednica služi za opravdanje društvenih i bioloških uvjeta koji karakteriziraju odnose između spolova. *Paternalizam* obilježava odnošenje spram drugih na isti način kako to otac čini sa svojom djecom, a ovakvo shvaćanje može predstaviti seksizam kao ambivalenciju koja istovremeno uključuje konotacije dominacije (*dominantni paternalizam*), kao i ljubavi i zaštite (*protektivni paternalizam*). Nadalje se *rodna diferencijacija* također može istaknuti u dva oblika, odnosno kao *kompetitivna rodna diferencijacija* koja ističe kako su samo muškarci ti koji imaju osobine potrebne za upravljanje važnim društvenim institucijama te kao *komplementarna rodna diferencijacija* koja ženske osobine, poput izražene osjećajnosti i moralnosti, shvaća komplementarnim muškim osobinama hrabrosti i upravljanja. Naposljetku se, isto tako, i *heteroseksualnost* iskazuje ambivalentno, odnosno kao *heteroseksualno neprijateljstvo* (seksualna privrženost spram žene ne može se odvojiti od želje za dominacijom nad istom ženom) te *heteroseksualna intimnost* (muška seksualna motivacija spram žene povezana je sa stvarnom željom za psihološkom bliskošću s istom ženom) (Glick i Fiske, 1996 i 1999; Buhl Conn i sur., 1999).

3.1.4. Rodno slijepi seksizam

Uz ove tri konceptualizacije koje smo ranije predstavljali, a koje će nam poslužiti u konstruiranju jedne jedinstvene *Skale suvremenog seksizma*, dodatno valja predstaviti još jedno shvaćanje *suvremenog seksizma* koje nosi naziv *rodno slijepi seksizam* (engl. *gender-blind sexism*), autora Stollove i suradnika (2016). Iako ovu vrstu suvremene konceptualizacije seksizma nećemo izravno koristiti u operacionalizaciji vlastite *Skale suvremenog seksizma*, nije na odmet iznijeti neka njena obilježja. Kao što je slučaj i s ranije predstavljanim konceptualizacijama *suvremenog seksizma*, razvoj koncepta *rodno slijepog seksizma* također je vezan uz teoriju rasizma, i to za *boje slijepog rasizma* (engl. *color-blind racism*). Ovu novu teoriju rasizma razvija Bonilla-Silva (2001, 2003 prema Stoll i sur., 2016) koji tvrdi kako se za *boje slijepi rasizam* manifestira u četiri okvira razmišljanja, koje prvenstveno koristi bijela rasa, kako bi interpretirala fenomen rase u suvremenom svijetu. Ta četiri okvira razmišljanja su: *apstraktni liberalizam*, *naturalizacija*, *kulturni rasizam* i *minimizacija rasizma*. Stollova i suradnici (2016) razvijaju koncept *rodno slijepog seksizma* koji postoji unutar političke klime u kojoj se otvoreno iskazivanje seksizma strogo osuđuje, ali istovremeno brojne seksističke ideologije, politike i prakse opstaju. Osim toga, zbog toga što se nalazimo u post-rodnom

društvu, socijalni sistemi i/ili politike ne mogu biti seksističke, već je seksizam postao fenomen koji isključivo opstaje na razini pojedinaca koji nisu u toku s rodno-egalitarnim vjerovanjima i vrijednostima. Oslanjajući se na četiri okvira za *boje slijepog rasizma*, *rodno slijepi seksizam* se, također, sastoji od četiri okvira suvremenog razmišljanja o rodu: *apstraktni liberalizam* (svi pojedinci bez obzira na svoj rod moraju imati jednaka prava i privilegije), *naturalizacija* (iako socijalizacija može biti uzrok razlikama između dječaka i djevojčica, oni se prvenstveno razlikuju biološki), *kulturni seksizam* (vjerovanja i argumenti koji proizlaze iz kulture, a objašnjavaju rodne razlike) i *minimizacija seksizma* (rodna neravnopravnost danas više ne postoji, a ako i postoji razlozi njenog postojanja nisu institucionalne prirode) (Stoll i sur., 2016).

3.2. Osvrt na dosadašnje skale suvremenog seksizma

Prije nego se upustimo u predstavljanje dosadašnjih skala suvremenog tipa seksizma valja istaknuti *Skalu stavova prema ženama* (engl. *Attitudes Toward Women Scale – AWS*), Spencove i suradnika (1974 prema Swim i Cohen, 1997), koja se ističe kao najčešće korišteni internacionalni mjerni instrument *seksizma*. Ispitanici koji postižu više rezultate na ovoj skali od 15 čestica podržavaju različit tretman muškaraca i žena, podržavaju dvostruke standarde u ponašanju muškaraca i žena te vjeruju da žene nisu sposobne obavljati određene zadatke jednako dobro kao muškarci. Dakle, vidljivo je kako ova skala mjeri tradicionalne, očite i otvorene seksističke stavove. U posljednjem desetljeću dvadesetog stoljeća dolazi do promjena u odgovorima na *Skali stavova prema ženama*, odnosno uočava se opadanje otvorenih seksističkih vjerovanja. Stoga se brojni istraživači okreću ispitivanju novih prikrivenih oblika seksizma, a najznačajnije radove ćemo u nastavku i istaknuti.

3.2.1. Skale staromodnog i modernog seksizma

Swimova i suradnici (1995) smišljaju set tvrdnji koje se odnose na tri ranije iznesene odrednice *modernog seksizma*, ali im pripisuju i dodatni set tvrdnji koje se odnose na tradicionalne predrasude prema ženama. Dakle, uvidjevši velike sličnosti između rasizma i seksizma, Swimova i suradnici (1995) konstruiraju *Skalu staromodnog i modernog seksizma* (engl. *Old-Fashioned Sexism Scale – OFS* i engl. *Modern Sexism Scale – MSS*) koje gotovo u potpunosti korespondiraju *Skalama staromodnog i modernog rasizma* (McConahay, 1986 prema Swim i sur., 1995), to jest koriste se identične čestice tih skala samo se sintagma „Afro-Amerikanci“ mijenja sintagmom „žene“. *Skala staromodnog seksizma* se sastojala od 5 čestica koje se odnose na tradicionalne seksističke stavove, dok se *Skala modernog seksizma*

sastojala od 8 čestica koje korespondiraju trima odrednicama modernog seksizma (č.1-č.5 – nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama; č.6 i č.7 – antagonizam spram zahtjeva žena, č.8 – ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene). Autori su pretpostavili kako će ova dva seta tvrdnji biti povezani, ali su isto tako smatrali kako će faktorska analiza proizvesti dvofaktorsku soluciju u kojoj jedan faktor reprezentira *staromodni seksizam*, a drugi *moderni seksizam*. Korištena je ljestvica procjene od pet stupnjeva (1 – *Uopće se ne slažem* do 5 – *U potpunosti se slažem*), a viši rezultat na skalama označava snažnije tradicionalne, odnosno moderne seksističke stavove. Skale su ispitivane na uzorku od 682 studenata psihologije. Kao što su autori i pretpostavili, faktorska analiza proizvela je dva faktora: prvi je okupio čestice koje se odnose na *staromodni seksizam*, a drugi one koje se odnose na *moderni seksizam*. No, valja primijetiti kako je dobivena statistički značajna povezanost između dva faktora koja je iznosila 0,54. Unatoč visokoj povezanosti dvaju faktora Swimova i suradnici (1995) odlučuju konstruirati dvije skale: *Skalu staromodnog seksizma* ($\alpha=0,66$) te *Skalu modernog seksizma* ($\alpha=0,84$). Valja napomenuti kako su autori proveli još jednu studiju u kojoj su dobiveni vrlo slični rezultati, odnosno zaključuju kako su drugom studijom replicirani već dobiveni rezultati. Stoga zaključuju kako njihovi rezultati pokazuju da se vjerovanja o ženama mogu raščlaniti u dvije distinktivne i interpretabilne komponente: tradicionalna seksistička vjerovanja o ženama, odnosno *staromodni seksizam*, te prikrivene predrasude spram žena, odnosno *moderni seksizam*. Osim toga, zbog umjerene povezanosti ove dvije komponente, autori zaključuju kako su pojedinci koji iskazuju moderno seksističke stavove skloniji iskazivati i tradicionalne seksističke stavove (Swim i sur., 1995).

Swimova, u suradnji s Cohenovom, (1997) provodi još jedno ispitivanje seksističkih stavova kako bi dodatno provjerila metrijske karakteristike skala koje smo ranije predstavili. U ovoj studiji, uz ranije istaknute *Skalu staromodnog seksizma* i *Skalu modernog seksizma*, autorice uključuju i *Skalu stavova prema ženama*. Faktorska analiza ponovno je proizvela dva faktora: prvi je okupio čestice koje tvore *Skalu staromodnog seksizma* i *Skalu stavova prema ženama*, a drugi čestice koje tvore *Skalu modernog seksizma*. Stoga, autorice zaključuju kako dvije skale koje tvore prvi faktor mjere isti predmet mjerenja. Zbog toga što *Skala stavova prema ženama* ($\alpha=0,79$) ima veću pouzdanost u odnosu na *Skalu staromodnog seksizma* ($\alpha=0,65$) savjetuju kako bi u budućim istraživanjima bilo bolje koristiti *Skalu stavova prema ženama*. Na kraju zaključuju kako istraživači koji žele mjeriti tradicionalne, otvorene seksističke stavove trebaju koristiti *Skalu stavova prema ženama*, a oni koji žele mjeriti

suvremene, prikrivene seksističke stavove trebaju koristiti *Skalu modernog seksizma* (Swim i Cohen, 1997).

Morrisonova i suradnici (1998) ponovno provjeravaju metrijske karakteristike skala koje su konstruirali Swimova i suradnici (1995) ističući kako su seksistički stavovi mjereni ovim skalama do tada ispitivani isključivo na studentskoj populaciji te kako je potrebno provjeriti njihovu primjenjivost na dobno reprezentativnijoj populaciji. Stoga na uzorku od 187 ispitanika u rasponu od 16 do 58 godina ispituju metrijske karakteristike *Skale staromodnog seksizma* i *Skale modernog seksizma*. Obje skale iskazuju zadovoljavajuće iznose internalne konzistentnosti, odnosno Cronbachovog α koeficijenta ($\alpha=0,68$; $\alpha=0,79$). Morrisonova i suradnici (1998) potvrđuju kako *Skala staromodnog seksizma* mjeri jedan predmet mjerenja, odnosno da se radi o unidimenzionalnoj skali na kojoj viši rezultat predstavlja tradicionalne seksističke stavove prema ženama. No, ovaj rad ne potvrđuje nalaz Swimove i suradnika (1995 i 1997) kako *Skala modernog seksizma* mjeri jedan predmet mjerenja. Dobivena su dva faktora u faktorskoj analizi: prvi je okupio čestice koje predstavljaju moderne seksističke stavove prema suvremenoj diskriminaciji žena (npr. č.1: *Diskriminacija spram žena više nije problem u Kanadi.*), a drugi čestice koje predstavljaju negativne stavove spram politika koje su stvorene kako bi promovirale rodnu ravnopravnost (npr. č.2: *Žene često propuštaju prilike za dobro zaposlenje zbog seksualne diskriminacije.*). Jedna je čestica isključena iz analize, a to je jedina čestica koja se odnosi na posljednju odrednicu *modernog seksizma*, odnosno ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene. Stoga, Morrisonova i suradnici (1998) smatraju kako je *Skalu modernog seksizma* potrebno raščlaniti na dvije subskale: prva subskala mjeri moderne seksističke stavove prema današnjoj diskriminaciji žena, a druga negativne stavove spram politika koje su stvorene za promoviranje rodne ravnopravnosti.

3.2.2. Skala neoseksizma

Tougasova i suradnici (1995) razvijaju *Skalu neoseksizma* (engl. *Neosexism Scale – NS*) koja sadrži 11 čestica koje su djelomično adaptirane iz različitih skala prikrivenog rasizma, a djelomično su konstruirane isključivo za ovu skalu. Adaptirane čestice odnose se na tri odrednice koje čine *moderni seksizam* (1. nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama; 2. antagonizam spram zahtjeva žena te 3. ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene), dok se ostale čestice, koje su konstruirane isključivo za ovu skalu, odnose na pitanja vezana uz žensku participaciju u radnoj snazi. Korištena je

ljestvica procjene od 7 stupnjeva (*1 – Uopće se ne slažem* do *7 – U potpunosti se slažem*), a viši rezultat na skali označava jače neoseksističke stavove (Campbell i sur., 1997). Pouzdanost *Skale neoseksizma* u prvoj je studiji (uzorak se sastojao od 130 muških studenata psihologije) iznosila 0,78, a u drugoj (uzorak se sastojao od 149 zaposlenika jedne tvrtke) 0,76, odnosno skala je, prema autorima, iskazivala visok stupanj interne konzistentnosti u obje studije (Tougas i sur., 1995). Dobiven je jedan faktor u faktorskoj analizi, to jest skala mjeri jedan predmet mjerenja. Dodatno, valja istaknuti kako Beatonova i suradnici (1996) u vlastitoj studiji, koja se odnosila na *neoseksizam* među muškim menadžerima, koriste *Skalu neoseksizma* Tougasove i suradnika (1995), a u njihovoj studiji Cronbachov α iznosi 0,71.

3.2.3. Skala ambivalentnog seksizma

Glick i Fiskeova (1996) razvijaju *Skalu ambivalentnog seksizma* (engl. *The Ambivalent Sexism Inventory – ASI*) koja se sastoji od dvije subskale: *Subskale neprijateljskog seksizma* i *Subskale benevolentnog seksizma*. Skala se razvija kroz šest različitih studija (uzoraka) te se od početnih 140 čestica na kraju konstruira skala od 22 čestice (11 čestica čini *Subskalu neprijateljskog seksizma* te 11 *Subskalu benevolentnog seksizma*). Skalama je bila pridružena ljestvica procjene od 7 stupnjeva (*0 – Uopće se ne slažem* do *6 – U potpunosti se slažem*). Viši rezultati na objema skalama indiciraju stavove koji opravdavaju konvencionalne rodne uloge i odnose. Faktorska analiza 22 čestice proizvela je jedan faktor *neprijateljskog seksizma* te tri subfaktora *benevolentnog seksizma* koja korespondiraju trima odrednicama *benevolentnog seksizma* (*protektivni paternalizam*, *komplementarna rodna diferencijacija* i *heteroseksualna intimnost*). Ta tri subfaktora u komponentnoj faktorskoj analizi drugog reda tvore jedan faktor *benevolentnog seksizma*. Obje subskale u svih 6 studija imaju zadovoljavajuće iznose Cronbachovog α koeficijenta (*Subskala neprijateljskog seksizma*: α seže od 0,83 do 0,92; *Subskala benevolentnog seksizma*: α seže od 0,73 do 0,85).

Valja posebno istaknuti kako Glick i suradnici (2011) navode kako je do 2011. godine *Skala ambivalentnog seksizma* validirana na nekoliko desetaka tisuća ljudi diljem svijeta. U većini istraživanja koja koriste ovu skalu povezanost između *neprijateljskog* i *benevolentnog seksizma* seže od trivijalne do umjereno pozitivne povezanosti što pokazuje kako su ova dva tipa seksizma dva distinktivna konstrukta. Unatoč tome, kroskulturalne usporedbe pokazale su: ako pojedinci unutar određenog društva u prosjeku podržavaju fenomen *neprijateljskog seksizma*, istovremeno podržavaju i fenomen *benevolentnog seksizma*, a vrijedi i obrnuto,

odnosno ako odbijaju jednu od ideologija, onda u cjelini odbijaju i drugu. To potvrđuje pretpostavku Glicka i Fiskeove (1996) kako ova dva tipa *seksizma* predstavljaju komplementarnu ideologiju koja se zalaže za rodnu neravnopravnost. Osim toga, autori ističu kako se *Skala ambivalentnog seksizma* kroskulturalno koristi kao dvofaktorski model, to jest *benevolentni se seksizam* ne rastavlja na svoje tri odrednice ili subfaktora već se koristi kao jedan cjeloviti konstrukt (Glick i Fiske, 2011).

3.2.4. Usporedba Skale modernog seksizma i Skale neoseksizma

Campbellova i suradnici (1997) na uzorku od 106 kanadskih studenata istovremeno ispituju *Skalu modernog seksizma* Swimove i suradnika (1995) te *Skalu neoseksizma* Tougasove i suradnika (1995) kako bi usporedba metrijskih karakteristika ovih dviju skala dovela do zaključka koja od njih bolje mjeri fenomen suvremenog seksizma. Dodatno valja napomenuti kako je u radu Campbellove i suradnika (1997) *Skala modernog seksizma* prvi puta korištena samostalno, bez čestica *Skale staromodnog seksizma*, što se kasnije očitovalo u nešto slabijoj pouzdanosti skale nego što je dobivena u radu Swimove i suradnika (1995). Analiza je pokazala da *Skala neoseksizma* ima daleko veću pouzdanost ($\alpha=0,81$) u odnosu na *Skalu modernog seksizma* ($\alpha=0,65$). Osim toga, *Skala neoseksizma* je iskazivala daleko veće razlike u odgovorima prema spolu, to jest muškarci su iskazivali daleko jače neoseksističke stavove. Kod obje skale faktorska je analiza proizvela jedan faktor što pokazuje kako obje skale mjere jedan predmet mjerenja. Povezanost dviju skala je umjerena ($r=0,59$), odnosno 35% varijance jedne skale moguće je objasniti varijancom druge skale. No, kada su sve čestice stavljene u faktorsku analizu dobivena su dva slabo do umjereno povezana faktora ($r=0,32$) te je većina čestica *Skale neoseksizma* (9 od 11) saturiralo prvi faktor, a većina čestica *Skale modernog seksizma* (6 od 8) saturiralo drugi faktor. Ovo indicira kako skale mjere povezane, ali ipak različite konstrukte. Ta sličnost proizlazi iz toga što se obje skale temelje na McConahayovom modelu *modernog rasizma* (1986 prema Swim i sur., 1995) jedino što *Skala neoseksizma* još, dodatno, mjeri i probleme vezane uz žensku participaciju u radnoj snazi. Stoga, Campbellova i suradnici (1997) zaključuju kako je *Skala neoseksizma* bolja mjera modernih predrasuda temeljenih na spolu od *Skale modernog seksizma*.

3.2.5. Usporedba Skale modernog seksizma i Skale ambivalentnog seksizma

Glick i Fiskeova (1996) uspoređujući vlastitu *Skalu ambivalentnog seksizma* sa *Skalom modernog seksizma* Swimove i suradnika (1995) dobivaju statistički značajnu

pozitivnu povezanost između dviju skala. Analiziran je i odnos između svake *Subskale ambivalentnog seksizma* i *Skale modernog seksizma*. Povezanost između *Subskale neprijateljskog seksizma* i *Skale modernog seksizma* je pozitivna i statistički značajna ($r=0,65$). Povezanost između *Subskale benevolentnog seksizma* i *Skale modernog seksizma* je, također, pozitivna i statistički značajna, ali ipak dosta manjeg iznosa ($r=0,33$). No, kada se isključi utjecaj *Subskale neprijateljskog seksizma*, povezanost između *Subskale benevolentnog seksizma* i *Skale modernog seksizma* niskog je negativnog iznosa ($r=-0,06$) te nije statistički značajna (Buhl Conn i sur., 1999). Ovakav nalaz indicira kako se povezanost između *Skale ambivalentnog seksizma* i *Skale modernog seksizma* u potpunosti može pripisati odnosu *neprijateljskog seksizma* i *modernog seksizma* što pokazuje kako je *benevolentni seksizam* poseban teorijski konstrukt koji nije pokriven niti jednom već postojećom skalom suvremenog seksizma. Unatoč snažnoj povezanosti sa *Skalom modernog seksizma*, Glick i Fiskeova (1997) smatraju kako je *Skala neprijateljskog seksizma* prije komplementarna nego redundantna mjera *modernog seksizma* i/ili *neoseksizma*. To objašnjavaju ističući kako *Skale modernog seksizma* i *neoseksizma* mjere političke stavove vezane uz rodnu diskriminaciju, dok *Skala ambivalentnog seksizma* mjeri stavove vezane uz interpersonalne odnose muškaraca i žena (Glick i Fiske, 1996).

Unatoč ranije predstavljenim nalazima Glicka i Fiskeove (1997), Buhl Connova i suradnici (1999) upuštaju se u ponovnu usporedbu fenomena *modernog seksizma* i *ambivalentnog seksizma* smatrajući da *Skala modernog seksizma* zahvaća fenomen *ambivalentnog seksizma* u smislu da identificira pojedince koji se predstavljaju neseksistima (iskazuju pozitivne stavove prema ženama), ali istovremeno imaju snažne negativne osjećaje spram žena zbog toga što žene traže i/ili primaju posebne usluge samo zbog toga što su žene. Buhl Connova i suradnici (1999) smatraju kako je glavna razlika između ove dvije skale u načinu mjerenja *ambivalentnog seksizma*. Dok Swimova i suradnici (1995) to čine izravno jednom skalom, Glick i Fiskeova (1996) to čine neizravno istovremeno mjereći *neprijateljski* i *benevolentni seksizam*, a pojedinci koji postižu visoke rezultate na obje dimenzije iskazuju ambivalentne seksističke stavove. Na uzorku od 757 studenata Buhl Connova i suradnici (1999) ispituju međuodnos ovih dviju skala. Dobiveni iznosi Cronbachovih α koeficijenata su sljedeći: α (*Skala modernog seksizma*)=0,82; α (*Subskala neprijateljskog seksizma*)=0,88 te α (*Subskala benevolentnog seksizma*)=0,76. Rezultati Buhl Connove i suradnika (1999) potvrđuju relativno visoku statistički značajnu povezanost *Subskale neprijateljskog seksizma* i *Skale modernog seksizma* kada se kontrolira utjecaj *Subskale benevolentnog seksizma*.

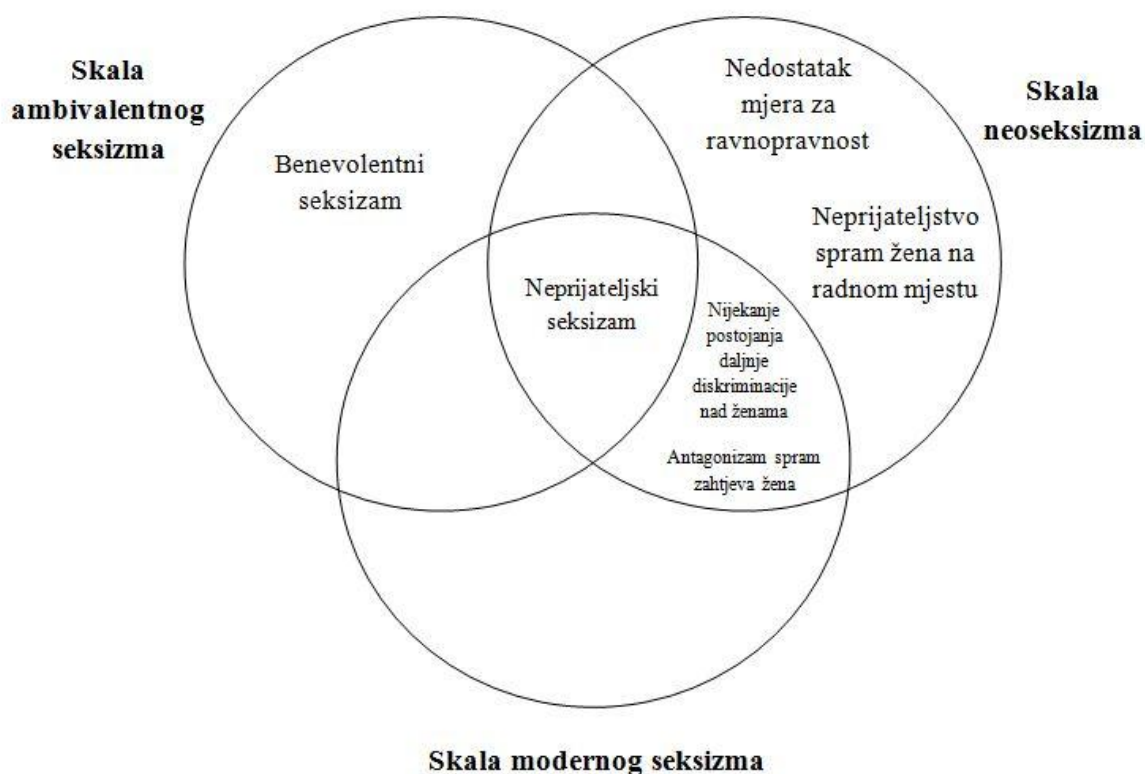

Također se, unatoč drugačijoj pretpostavci Buhl Connove i suradnika (1999), potvrđuje nalaz Glicka i Fiskeove (1996) kako povezanost *Subskale benevolentnog seksizma* i *Skale modernog seksizma* nije statistički značajna, kada se kontrolira utjecaj *Subskale neprijateljskog seksizma*. No, ako se *Subskala benevolentnog seksizma* razdvoji na svoje tri odrednice, odnosno subfaktora (*protektivni paternalizam*, *komplementarna rodna diferencijacija*, *heteroseksualna intimnost*) tada se dobiva statistički značajna povezanost, ali izrazito malenog i negativnog iznosa ($r=-0,13$) između *Skale modernog seksizma* i subfaktora *komplementarna rodna diferencijacija*. No, unatoč slaboj povezanosti, Buhl Connova i suradnici (1999) smatraju kako *Skala modernog seksizma* izravno mjeri *ambivalentni seksizam* te dijeli varijancu i s *neprijateljskim* i s *benevolentnim seksizmom* što dodatno potvrđuju i multipla regresijskom analizom. U konačnici Buhl Connova i suradnici (1999) zaključuju da *Skala modernog seksizma* mjeri *ambivalentni seksizam*, ali ne i sve njegove dijelove, to jest ne mjeri dvije odrednice *benevolentnog seksizma*, odnosno *protektivni paternalizam* i *heteroseksualnu intimnost*.

3.2.6. Usporedba Skale neoseksizma i Skale ambivalentnog seksizma

Masserova i Abrams (1999) uspoređuju *Skalu neoseksizma* Tougasove i suradnika (1995) te *Skalu ambivalentnog seksizma* Glicka i Fiskeove (1996) koristeći tri uzorka – britanski srednjoškolci ($N=295$), studenti ($N=491$) i zaposleni pojedinci ($N=121$). Faktorska analiza *Skale neoseksizma* proizvela je jedan faktor čime se potvrđuje kako ova skala mjeri jedan predmet mjerenja, a na trima uzorcima iznosi Cronbachovog α koeficijenta sežu od 0,62 do 0,85. S druge strane, faktorska analiza *Skale ambivalentnog seksizma* proizvela je dvofaktorsku soluciju *neprijateljskog* i *benevolentnog seksizma*, a na trima uzorcima iznosi Cronbachovog α koeficijenta sežu od 0,75 do 0,88 za *Subskalu neprijateljskog seksizma* te od 0,61 do 0,83 za *Subskalu benevolentnog seksizma*. Povezanost između *Skale neoseksizma* i *Subskale neprijateljskog seksizma* konzistentno je umjerena do visoka i pozitivna na svima trima uzorcima (r seže od 0,52 do 0,81). S druge pak strane, povezanost *Skale neoseksizma* i *Subskale benevolentnog seksizma* ovisila je o spolu ispitanika. Tako je za žene povezanost između ove dvije skale umjerena i statistički značajna na svima trima uzorcima (r seže od 0,22 do 0,48), dok je za muškarce ta povezanost dosta niža, a na uzorku srednjoškolaca nije ni statistički značajna (r seže od -0,04 do 0,31). Kako bi precizno utvrdili međuodnose svih triju skala Masserova i Abrams (1999) koriste regresijsku analizu. Rezultati regresijske analize pokazuju da je povezanost između *neoseksizma* i *neprijateljskog seksizma*, uz kontrolu utjecaja *benevolentnog seksizma*, i dalje umjerena do visoka i statistički značajna na svim

uzorcima (r seže od 0,59 do 0,73). S druge pak strane povezanost *neoseksizma* i *benevolentnog seksizma* je, uz kontrolu utjecaja *neprijateljskog seksizma*, niska i statistički nije značajna u dva od tri uzorka (r seže od -0,06 do 0,26). Ovakvi nalazi potvrđuju pretpostavku Glicka i Fiskeove (1996) kako se povezanost između *benevolentnog seksizma* i drugih mjera suvremenog seksizma pripisuje varijanci koju *benevolentni seksizam* dijeli s *neprijateljskim seksizmom*. Stoga valja zaključiti kako, u smislu njihove povezanosti sa *Subskalom neprijateljskog seksizma*, *Skala modernog seksizma* i *Skala neoseksizma* mjere veoma slične konstrukte. Osim toga, u slučaju obje skale povezanost sa *Subskalom benevolentnog seksizma* može se u potpunosti pripisati varijanci koju *benevolentni seksizam* dijeli s *neprijateljskim seksizmom*.

Prikaz 1. Hipotetski prikaz varijance koju dijele *Skala modernog seksizma*, *Skala neoseksizma* i *Skala ambivalentnog seksizma* (prema Huber, 2016:56; vlastiti prijevod)

U ovom dijelu rada predstavljeni su različiti tipovi konceptualizacije suvremenih oblika seksizma, odnosno predstavljena su četiri postojeća tipa shvaćanja *suvremenog seksizma*. Nakon toga smo ponudili iscrpni pregled svih metrijskih karakteristika postojećih skala suvremenih oblika seksizma te ponudili i njihovu detaljnu međusobnu usporedbu. U

nastavku slijedi predstavljanje međusobnih povezanosti različitih oblika tradicionalnog i suvremenog seksizma.

3.2.7. Međusobne povezanosti različitih oblika tradicionalnog i suvremenog seksizma

Nakon usporedbe triju tipa skala suvremenog seksizma valja istaknuti i njihove povezanosti s različitim tradicionalnim oblicima seksizma kako bismo dobili uvid u korelacije ovih dvaju oblika seksizma, što će nam pomoći u kasnijoj procjeni konstruktne valjanosti vlastite *Skale suvremenog seksizma*. Tako Swimova i suradnici (1995) ističu kako je povezanost između *Skale modernog seksizma* i *Skale staromodnog seksizma* iznosila 0,51 u prvoj studiji, a 0,47 u drugoj. Povezanost ovih dviju skala u istraživanju Buhl Connove i suradnika (1999) iznosila je 0,39. Zatim, Tougasova i suradnici (1995) ističu kako je povezanost između *Skale neoseksizma* i *Skale staromodnog seksizma* iznosila 0,52. Nadalje, Glick i Fiske (1996) svoju *Skalu ambivalentnog seksizma* povezuju s dvije mjere tradicionalnog seksizma: *Skalom staromodnog seksizma* ($r=0,42$) te *Skalom stavova prema ženama* ($r=0,63$). Osim toga, obje skale tradicionalnog seksizma povezali su i s obje subskale *ambivalentnog seksizma*. Povezanost *Subskale neprijateljskog seksizma* i *Skale staromodnog seksizma* iznosi 0,48, a povezanost iste subskale i *Skale stavova prema ženama* iznosi 0,68. Povezanosti *Subskale benevolentnog seksizma* s obje mjere tradicionalnog seksizma su ipak dosta slabije te iznose 0,24, odnosno 0,40. Buhl Connova u vlastitom istraživanju (1999) predstavlja iznose povezanosti obje subskale ambivalentnog seksizma sa *Skalom staromodnog seksizma*. Povezanost *Subskale neprijateljskog seksizma* i *Skale staromodnog seksizma* iznosi 0,51, a povezanost *Subskale benevolentnog seksizma* i iste skale tradicionalnog seksizma ponovno je slabija te iznosi 0,27. Kao što je i vidljivo iz Tablice 1 *Skala modernog seksizma*, *Skala neoseksizma* i *Subskala neprijateljskog seksizma* imaju pozitivne i umjerene korelacije s različitim skalama tradicionalnog seksizma, dok *Subskala benevolentnog seksizma* ipak ima nešto slabije pozitivne korelacije s istim skalama koje su niskog iznosa.

Tablica 1. Usporedba triju skala suvremenog tipa seksizma

Naziv skale	Broj čestica	Pouzdanost (Cronbachov α)	Povezanost sa skalama suvremenog seksizma	Povezanost s drugim skalama
<i>Skala modernog seksizma</i> (Swim i sur., 1995)	8	0,84 (Swim i sur., 1995) 0,82 (Swim i Cohen, 1997) 0,79 (Morrison i sur., 1999) 0,65 (Campbell i sur.,	$r(\text{Skala neoseks.}) = 0,59$ $r(\text{Subskala nep. seks.}) = 0,65$ $r(\text{Subskala ben. seks.})$	$r(\text{Skala staromod. seks.}) = 0,39-0,51$ $r(\text{Skala stavova prema fem. pok.}) = -0,53$

		1997) 0,82 (Buhl Conn i sur., 1999)	=-0,06	
<i>Skala neoseksizma</i> (Tougas i sur., 1995)	11	0,76-0,78 (Tougas i sur., 1995) 0,71 (Beaton i sur., 1996) 0,81 (Campbell i sur., 1997) 0,62-0,85 (Masser i Abrams, 1999)	$r(\text{Skala mod. seks.}) = \mathbf{0,59}$ $r(\text{Subskala nep. seks.}) = \mathbf{0,59-0,73}$ $r(\text{Subskala ben. seks.}) = \mathbf{-0,06-0,26}$	$r(\text{Skala staromod. seks.}) = \mathbf{0,52}$ $r(\text{Skala stavova prema fem. pok.}) = \mathbf{-0,52}$
<i>Subskala neprijateljskog seksizma</i> (Glick i Fiske, 1996)	11	0,83-0,92 (Glick i Fiske, 1996) 0,88 (Buhl Conn i sur., 1999) 0,75-0,88 (Masser i Abrams, 1999)	$r(\text{Skala mod. seks.}) = \mathbf{0,65}$ $r(\text{Skala neoseks.}) = \mathbf{0,59-0,73}$	$r(\text{Skala staromod. seks.}) = \mathbf{0,42-0,51}$ $r(\text{Skala stavova prema ženama}) = \mathbf{0,68}$
<i>Subskala benevolentnog seksizma</i> (Glick i Fiske, 1996)	11	0,73-0,85 (Glick i Fiske, 1996) 0,76 (Buhl Conn i sur., 1999) 0,61-0,83 (Masser i Abrams, 1999)	$r(\text{Skala mod. seks.}) = \mathbf{0,06}$ $r(\text{Skala neoseks.}) = \mathbf{0,06-0,26}$	$r(\text{Skala staromod. seks.}) = \mathbf{0,24-0,27}$ $r(\text{Skala stavova prema ženama}) = \mathbf{0,40}$

3.2.8. Skale tradicionalnog i suvremenog seksizma korištene u Hrvatskoj

Suvremeni oblici seksizma u hrvatskoj su sociologiji mjereni tek u nekoliko navrata (Čulig i sur., 2007; Galić, 2008 i 2012; Galić i Klasnić, 2012; Galić i Nikodem, 2006), a kada su i bili mjereni, nikada nisu mjereni samostalno već uvijek istovremeno s različitim tradicionalnim oblicima. U nastavku ćemo istaknuti ključne radove u hrvatskoj sociološkoj misli koji su se odnosili na ispitivanje tradicionalnih i suvremenih seksističkih stavova.

Čulig i suradnici (2007) u istraživanju o odnosu građana Hrvatske prema pridruživanju Republike Hrvatske Europskoj Uniji ispituju seksističke stavove u dva oblika: *tradicionalnom* i *modernom*. Usprkos zakonskim i ustavnim odredbama u Hrvatskoj, žene nisu u mogućnosti realizirati ravnopravan položaj s muškarcima, pa Čulig i suradnici (2007) posebnu pažnju posvećuju seksizmu za kojeg smatraju da može biti intervenirajuća varijabla u tumačenju stvarnog položaja žena u društvu. Mjerni instrument koji se koristi u istraživanju namijenjen je mjerenju *tradicionalnog* (*rigidnog*) i *modernog* (*perfidnog*) seksizma. Skala se sastojala od 10 tvrdnji ponuđenih ispitanicima na procjenu uz peterotomnu ordinalnu skalu slaganja (od 1 – *U potpunosti se ne slažem* do 5 – *U potpunosti se slažem*), a u interpretaciji rezultata uzeti su samo muški ispitanici (N=474). Faktorskom analizom dobivena su dva faktora nazvana *tradicionalni seksizam* te *moderni seksizam*, čija je povezanost umjerena i iznosi 0,46, ali je

sadržaj faktora jasno razlučiv. Prvi je faktor najviše saturiran tradicionalističkom ulogom žene kao majke i domaćice (0,79), potom tvrdnjom da muškarci „nisu stvoreni” za kućanske poslove (0,78) te tvrdnjom koja osobinu poslušnosti smatra prvenstveno namijenjenu djevojčicama, dakle budućim majkama i domaćicama (0,78). Sadržaj drugog faktora oslanja se prvenstveno na mišljenje da se ženu smatra sukrivcem za vlastito silovanje (0,76), zatim da se pravima žena danas posvećuje previše pažnje (0,73) te da žene previše drastično i neopravdano doživljavaju muške (seksualne) aluzije kao uznemiravanje (0,69). Ovaj faktor na perfidan način reducira rodnu i spolnu tematiku na neupitnu mušku dominaciju u kojoj je muškarcu dozvoljeno sve, a ženi gotovo ništa, jer joj je onemogućen pristup mjestima na kojima se može izboriti za svoja prava (Čulig i sur., 2007).

Galić (2008 i 2012) polazi od pretpostavke kako su koncepti *patrijarhalnog* i *rodno egalitarnog društva* u svijesti ispitanika međusobno suprotstavljeni. Stoga, autorica razvija instrument od 17 čestica kojim su operacionalizirani koncepti *tradicionalnog* i *modernog seksizma* kao vjerojatni smjerovi kretanja hrvatskog društva u smislu razvoja rodnog identiteta. Instrument je korišten u istraživanju koje se odnosilo na modernizaciju i identitet hrvatskog društva, a provedeno je 2004. godine na reprezentativnom uzorku građana Republike Hrvatske veličine 1202 ispitanika. Česticama je pridružena ljestvica procjene od 5 stupnjeva (od 1 – *U potpunosti se ne slažem* do 5 – *U potpunosti se slažem*). Faktorska analiza pokazala je strukturu matrice s 4 dimenzije koje tumače 55,17% ukupne varijance instrumenta. Prvi faktor nazvan *antropološki patrijarhalizam* objedinio je čestice koje su povezale patrijarhalne predrasude i isključivost dodjeljivanja rodnih uloga žena i muškaraca u društvu prema stereotipnom obrascu ženskih rodnih uloga, usmjerenost žene na privatnu sferu obitelji i brige o djeci, a muškarca na javno područje djelovanja, na temelju njegovih sposobnosti za racionalno mišljenje, odlučivanje i razvoj vlastite karijere. Zatim, drugi faktor nazvan *deklarativni egalitarizam* okupio je čestice koje su objedinjene oko modernističkog koncepta rodnih uloga i odnosa koje ističu potrebu egalitarne raspodjele podjele rada i naknada za isti rad unutar kuće i u javnoj sferi politike, na tržištu rada, itd. Ovaj faktor podrazumijeva na deklarativnoj razini modernizaciju razvoja društva prema rodnoj egalitarnosti. Nadalje, treći je faktor nazvan *androcentrizam s inverzijom žrtva/nasilnik* kojeg određuje čestice koje su visoko korelirane u dimenzijama ustrajnosti obiteljskog patrijarhata i nasilničkog ponašanja. To su čestice koje se odnose na ulogu muškarca kao glavnog financijskog skrbnika obitelji. Ove čestice podupiru androcentričku razinu nasilničkog ponašanja prema ženama svaljujući krivicu na žrtve te rehabilitirajući nasilnika. Naposljetku,

četvrti je faktor nazvan *za rodno egalitarno društvo* koji se, kao što mu i samo ime govori, odnosi na potrebu uspostave rodno egalitarnog društva. Međusobne korelacije faktora pokazale su pozitivnu korelaciju prvog i trećeg faktora, tj. *antropološkog patrijarhalizma* i *androcentrizma s inverzijom žrtva/nasilnik*, uz njihovu negativnu korelaciju s četvrtim faktorom kojim se iskazuje potreba ukidanja patrijarhata i potreba *za rodno egalitarnim društvom*. Iz toga nalaza jasno se pokazalo da su koncepti patrijarhata (faktori 1 i 3) i rodno egalitarnog društva (faktor 4) u svojim temeljnim konceptualnim postavkama nespojivi (Galić, 2008 i 2012).

Valja istaknuti kako Galić isti instrument koristi u još nekoliko navrata (Galić i Klasnić, 2012; Galić i Nikodem, 2006). Istaknut ćemo i rezultate faktorske analize dobivene na istome instrumentu koji je u istraživanju 2010. godine revidiran s manjim preinakama. Faktorska analiza je proizvela 3 statistički značajna faktora koji zajedno objašnjavaju 57,18% ukupne varijance instrumenta. Prvi je faktor nazvan *androcentrizam*, a odnosi se na rodne predrasude karakteristične za androcentrički seksizam. Prema četiri čestice koje tvore prvi faktor žene nemaju značajniju ulogu u društvu, osim da podupiru karijeru svoga supruga, a smatra se nemogućim ostvariti uspješan brak u kojem bi žena imala veću zaradu. Nadalje, drugi faktor nazvan *patrijarhalizam* objedinio je tri čestice koje su karakteristične za patrijarhalni pogled na svijet, a to su glavni smisao ženina života je majčinstvo, nesposobnost muškaraca da se brinu o djeci jednako dobro i pažljivo kao žene te ženska briga o tipičnim ženskim poslovima oko djece, muža i kuće. Naposljetku, treći faktor nazvan *rodni egalitarizam* objedinio je četiri čestice koje se odnose na koncept rodno egalitarnog društva. Međusobne korelacije faktora pokazale su pozitivnu povezanost prvog (*androcentrizam*) i drugog faktora (*patrijarhalizam*), kao i negativnu povezanost ta dva faktora s trećim faktorom (*rodni egalitarizam*). Takav nalaz je, kao i u istraživanju 2004. godine, potvrdio nespojivost seksističkih koncepata društva s konceptom rodne društvene jednakosti (Galić, 2012).

3.3. Konceptualno-operacionalna razrada *suvremenog seksizma*

U skladu s ranije predstavljenom konceptualizacijom, smatramo da se fenomen *suvremenog seksizma* može operacionalizirati preko četiri temeljne sadržajne domene koje smo definirali preko odgovarajućih indikatora. Temeljne sadržajne domene su: 1. *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama*; 2. *antagonizam spram zahtjeva žena*; 3. *ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene* te 4. *zamjeranje ženama zbog „preosjetljivosti“ na seksizam i seksualno uznemiravanje*. Za svaku

sadržajnu domenu pokušat ćemo se dotaknuti kako javne, tako i privatne sfere djelovanja žena. Prve tri domene korespondiraju trima odrednicama *modernog seksizma* (Swim i sur., 1995) i *neoseksizma* (Tougas i sur., 1995). Posljednja, četvrta domena koja se odnosi na „preosjetljivost“ žena na seksističke verbalne i fizičke postupke ovdje je uvrštena od strane samih autora, a teme koje čine ovu domenu tek usputno spominju neki autori (Čulig i sur., 2007; Glick i Fiske, 1996).

Prva se domena odnosi na *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama* kako u hrvatskom, tako i općenito u suvremenom društvu. Dakle, prva se sadržajna domena odnosi na mišljenje kako su žene i muškarci posve ravnopravni i jednaki u današnjem društvu, kako u javnoj, tako i u privatnoj sferi djelovanja. Ova domena u javnoj sferi djelovanja zahvaća fenomene rodne ravnopravnosti, pravednosti sustava zapošljavanja i tržišta rada, jednakih plaća za muškarce i žene te jednakih mogućnosti za uspjeh muškaraca i žena u gospodarstvu i politici. S druge strane, u privatnoj se sferi djelovanja odnosi na ravnopravnost raspodjele poslova roditelja koji se tiču odgoja i brige za djecu te ravnopravnost raspodjele kućanskih poslova između muškaraca i žena koja zamjenjuje seksističku ideju prema kojoj je dovoljno da muškarci pomažu svojim ženama u obavljanju kućanskih poslova.

Druga se domena odnosi na *antagonizam spram zahtjeva žena*, odnosno antagonizam spram ženskog aktivnog zahtijevanja određenih prava. Važno je istaknuti kako se ova domena odnosi na nezadovoljstvo spram zahtjeva koje žene aktivno traže putem različitih političkih i društvenih institucija. Kao i prva domena može se odnositi na obje sfere djelovanja žena, a najčešće se odnosi na traženje različitih prava i zahtjeva koji poboljšavaju položaj žena kako na radnom mjestu ili u političkom djelovanju, tako i u samoj obitelji. Najveći dio tih zahtjeva odnosi se na postizanje potpune rodne ravnopravnosti u privatnoj i javnoj sferi djelovanja.

Treća se domena odnosi na *ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene*. Za razliku od druge domene u kojoj žene aktivno traže određena prava, u ovoj domeni žene su pasivne korisnice pogodnosti i usluga koje su već ostvarene u društvu. Također se odnosi na obje sfere djelovanja, a najznačajnije teme koje obilježavaju ovu sadržajnu domenu su pretjerano posvećivanje pažnje vlasti i medija ženskim zahtjevima, odnosno problemima te nepravda politika rodne ravnopravnosti prema muškarcima.

Posljednja, četvrta domena se odnosi na *zamjeranje ženama zbog „preosjetljivosti“ na seksizam*, kao i na *seksualno uznemiravanje*. Ova se domena primarno odnosi na privatnu sferu djelovanja žena, to jest na interpersonalne odnose koje žene uspostavljaju u svome

životu. No, također, valja istaknuti kako se ti odnosi mogu iskazati i u javnoj sferi, posebice u interpersonalnim odnosima na poslu. Osjetljivost žena na verbalne komentare te olaka karakterizacija nekog djelovanja kao seksualnog uznemiravanja čine srž ove sadržajne domene.

Na kraju valja istaknuti kako autori smatraju da je korištenjem ovakve vrste konceptualizacije, odnosno ovakvih sadržajnih domena moguće zahvatiti većinu tema koje su ključne za mjerenje različitih oblika *suvremenog seksizma*, točnije *modernog seksizma* (Swim i sur., 1995), *neoseksizma* (Tougas i sur., 1995) te *neprijateljskog seksizma* (Glick i Fiske, 1996) čime smatramo kako je mjerni instrument koji će nastati na temelju ovakve konceptualizacije, odnosno ranije predstavljenih sadržajnih domena sadržajno valjan instrument. No, unatoč tome, valja istaknuti kako ovaj mjerni instrument ne zahvaća sve moguće aspekte *seksizma*. Dakle, valja napomenuti kako se unutar ovog rada bavimo seksizmom u određenim područjima društvenog života žena i muškaraca, ali ne i u svima, jer, primjerice, unutar naše konceptualizacije nedostaje rasprava oko reproduktivnih praksi, prava i statusa kako žena, tako i parova. U nastavku slijedi Tablica 2 koja prikazuje domene, indikatore i čestice *Skale suvremenog seksizma*.

Tablica 2. Domene, indikatori i čestice *Skale suvremenog seksizma* (čestice označene zvjezdicom potrebno je rekodirati)

Domena	Sfera djelovanja	Indikator	Čestica	Referenca ¹	Izorna formulacija čestice	RBC
Nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama	PRIVATNA I JAVNA	Postignuta rodna ravnopravnost	<i>U suvremenim zapadnim društvima žene su već postigle ravnopravnost, pa je daljnja rasprava o pravima žena nepotrebna.</i>	Preuzeto i djelomično prilagođeno od Galić, 2012	U suvremenom društvu žene su već postigle ravnopravnost, pa je rasprava o pravima žena postala nepotrebna.	4.
	PRIVATNA I JAVNA	Jednak način odnošenja spram dvaju spolova	<i>Današnje hrvatsko društvo muškarce i žene tretira u potpunosti ravnopravno.</i>	Osmislili autori		25.
	JAVNA	Izostanak diskriminacije žena na tržištu rada	<i>Diskriminacija žena na tržištu rada više nije problem hrvatskog društva.</i>	Preuzeto i djelomično prilagođeno od Tougas i sur., 1995	Discrimination against women in the labor force is no longer a problem in America.	10.
	PRIVATNA	Izostanak diskriminacije žena u obitelji	<i>Diskriminacija žena u obitelji više nije problem u Hrvatskoj.</i>	Osmislili autori		29.
	JAVNA	Pravednost sustava zapošljavanja	<i>Hrvatski sustav zapošljavanja nepravedan je prema ženama. *</i>	Preuzeto i djelomično prilagođeno od Tougas i sur., 1995	I consider the present employment system to be unfair to women.	17.
	JAVNA	Diskriminacija prema spolu nije uzrok razlika u plaćama	<i>Razlike u plaćama muškaraca i žena za isti posao rezultat su različitog radnog učinka, a ne diskriminacije prema spolu.</i>	Preuzeto od Čulig i sur., 2007		21.
	JAVNA	Jednake mogućnosti za postizanje poslovnog uspjeha	<i>U današnjem hrvatskom društvu muškarci i žene imaju jednake mogućnosti postići uspješnu poslovnu karijeru.</i>	Preuzeto i djelomično prilagođeno od Swim i sur., 1995	Society has reached the point where women and men have equal opportunities for achievement.	1.
	JAVNA	Jednaka dostupnost vodećih društvenih položaja	<i>Vodeći položaji u politici i gospodarstvu i dalje nisu jednako dostupni ženama i muškarcima. *</i>	Preuzeto i djelomično prilagođeno od Čulig i sur., 2007	Vodeći položaji u politici i gospodarstvu danas su jednako dostupni i ženama i muškarcima.	14.
	JAVNA	Dovoljna	<i>U Hrvatskoj premalo žena sudjeluje u</i>	Preuzeto i djelomično	U Hrvatskoj ima premalo žena u politici i	6.

¹ Konotacija „preuzeto od“ označava kako je čestica u potpunosti preuzeta od drugog autora. Konotacija „preuzeto i prilagođeno“ označava kako je čestica preuzeta u potpunosti, ali je prilagođena za hrvatski kontekst (npr. uvrštena je sintagma „hrvatsko društvo“). Konotacija „preuzeto i djelomično prilagođeno“ označava kako je čestica preuzeta od drugog autora, ali je djelomično preformulirana (npr. promijenjena je određena riječ ili više njih). Konotacija „djelomično preuzeto i prilagođeno“ označava kako je za česticu preuzeta određena ideja drugog autora, ali je sama čestica formilirana na posve nov ili drugačiji način. Konotacija „osmislili autori“ označava česticu koju su konstruirali autor ovog diplomskog rada i njegova mentorica.

		zastupljenost žena u politici i javnom životu	<i>politici i javnom životu.*</i>	prilagođeno od Galić, 2012	javnom životu.	
	PRIVATNA	Pomaganje u obavljanju tradicionalno ženskih kućanskih poslova	<i>Nije dovoljno da muškarci pomažu svojim ženama u obavljanju kućanskih poslova, već bi ih trebali potpuno ravnopravno obavljati.*</i>	Osmislili autori		20.
	PRIVATNA	Ravnopravna raspodjela poslova oko brige za djecu	<i>Danas u većini obitelji roditelji oba spola podjednako brinu o djeci.</i>	Osmislili autori		5.
	PRIVATNA	Nezahvalnost žena prema njihovim muževima	<i>Većina žena ne cijeni dovoljno sve ono što njihovi muževi rade za njih.</i>	Preuzeto od Glick i Fiske, 1996	Most women fail to appreciate fully all that men do for them.	27.
Antagonizam spram zahtjeva žena	PRIVATNA I JAVNA	Žene dobivaju više prava nego što zaslužuju	<i>U posljednjih nekoliko godina, žene ostvaruju više prava nego što zaslužuju.</i>	Osmislili autori		9.
	JAVNA	Mediji posvećuju previše pažnje ženskim zahtjevima	<i>U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora zahtjevima žena.</i>	Preuzeto i djelomično prilagođeno od Čulig i sur., 2007	U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora pravima žena.	19.
	PRIVATNA I JAVNA	Pomoću rodne ravnopravnosti žene dolaze do posebnih pogodnosti	<i>Pod krinkom spolne ravnopravnosti žene zapravo pokušavaju ostvariti posebne pogodnosti.</i>	Osmislili autori		12.
	PRIVATNA I JAVNA	Ženske udruge traže veća prava za žene nego što ih imaju muškarci	<i>Ženske udruge u stvari za žene traže veća prava od prava koja imaju muškarci.</i>	Preuzeto od Čulig i sur., 2007		28.
	JAVNA	Zbog izbjegavanja naslova seksista poslodavci prekomjerno udovoljavaju ženskim zahtjevima	<i>Kako ih se ne bi proglasilo seksistima, mnogi su poslodavci skloni prekomjerno udovoljavati zahtjevima svojih zaposlenica.</i>	Osmislili autori		8.

	PRIVATNA I JAVNA	Pretjeranost ženskih zahtjeva za rodnu ravnopravnost	<i>Većina zahtjeva žena u smislu ravnopravnosti spolova jednostavno je pretjerana.</i>	Preuzeto i prilagođeno od Tougas i sur., 1995	Women's requests in terms of equality between the sexes are simply exaggerated.	2.
Ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene	PRIVATNA I JAVNA	Pretjerana rasprava o nepravednom postupanju prema ženama	<i>U posljednjih nekoliko godina vlast i mediji pokazuju veću zabrinutost oko nepravednog postupanja prema ženama nego što je to u stvarnosti potrebno.</i>	Djelomično preuzeto i prilagođeno od Swim i sur., 1995	Over the past few years, the government and news media have been showing more concern about the treatment of women than is warranted by women's actual experiences.	15.
	PRIVATNA	Mediji posvećuju previše pažnje nasilju nad ženama	<i>U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora nasilju nad ženama u obitelji.</i>	Osmislili autori		24.
	JAVNA	Vladajući se dovoljno bave udovoljavanjem ženskim zahtjevima	<i>Vlast ne stavlja dovoljan naglasak na rješavanje problema neravnopravnosti žena na radnim mjestima.*</i>	Djelomično preuzeto i prilagođeno od Ekehammar i sur., 2000	The government puts too much emphasis on women's issues.	7.
	PRIVATNA	Vladajući pretjerano naglašavaju problem nasilja nad ženama	<i>U posljednje vrijeme vlast posvećuje previše pažnje nasilju nad ženama u obitelji.</i>	Osmislili autori		11.
	JAVNA	Zbog rodne ravnopravnosti poslodavci zapošljavaju nekvalificirane žene	<i>Zbog pritiska ideje o spolnoj ravnopravnosti, poslodavci često moraju zapošljavati nedovoljno kvalificirane žene.</i>	Djelomično preuzeto i prilagođeno od Tougas i sur., 1995	Due to social pressures, firms frequently have to hire underqualified women.	26.
	JAVNA	Nepotreba uvođenja strožih zakonskih odredbi za rodnom ravnopravnosti na radnim mjestima	<i>Treba uvesti strože zakonske odredbe kako bi se zaista postigla ravnopravnost spolova na radnim mjestima.*</i>	Djelomično preuzeto i prilagođeno od Ekehammar i sur., 2000	Better measures should be taken to achieve equality between the sexes in workplaces.	3.
	PRIVATNA	Lažno optuživanje muškaraca zbog zakona koji pretjerano štite žene	<i>Zbog zakona koji služe zaštiti žena, mnogi muškarci su lažno optuženi za nasilje u obitelji.</i>	Osmislili autori		18.
	PRIVATNA I JAVNA	Nepravednost politika rodne	<i>Politike za postizanje spolne ravnopravnosti nepravedne su prema muškarcima.</i>	Osmislili autori		23.

		ravnopravnosti spram muškaraca				
Zamjeranje ženama zbog „preosjetljivosti“ na seksizam i seksualno uznemiravanje	PRIVATNA I JAVNA	Osjetljivost žena na muške verbalne komentare	<i>Većina žena se pretjerano uznemiri na šaljive komentare o ženama.</i>	Osmislili autori		22.
	PRIVATNA I JAVNA	Muškarci moraju biti oprezni pri svojim izjavama	<i>Danas muškarci moraju jako paziti što će i kako reći o ženama da ne bi ispali seksisti.</i>	Osmislili autori		16.
	PRIVATNA I JAVNA	Olaka karakterizacija nekog djela kao seksualnog uznemiravanja	<i>Žene danas čak i bezazlene primjedbe smatraju seksualnim uznemiravanjem.</i>	Preuzeto od Čulig i sur., 2007		13.

3.4. Osvrt na rezultate dosadašnjih istraživanja

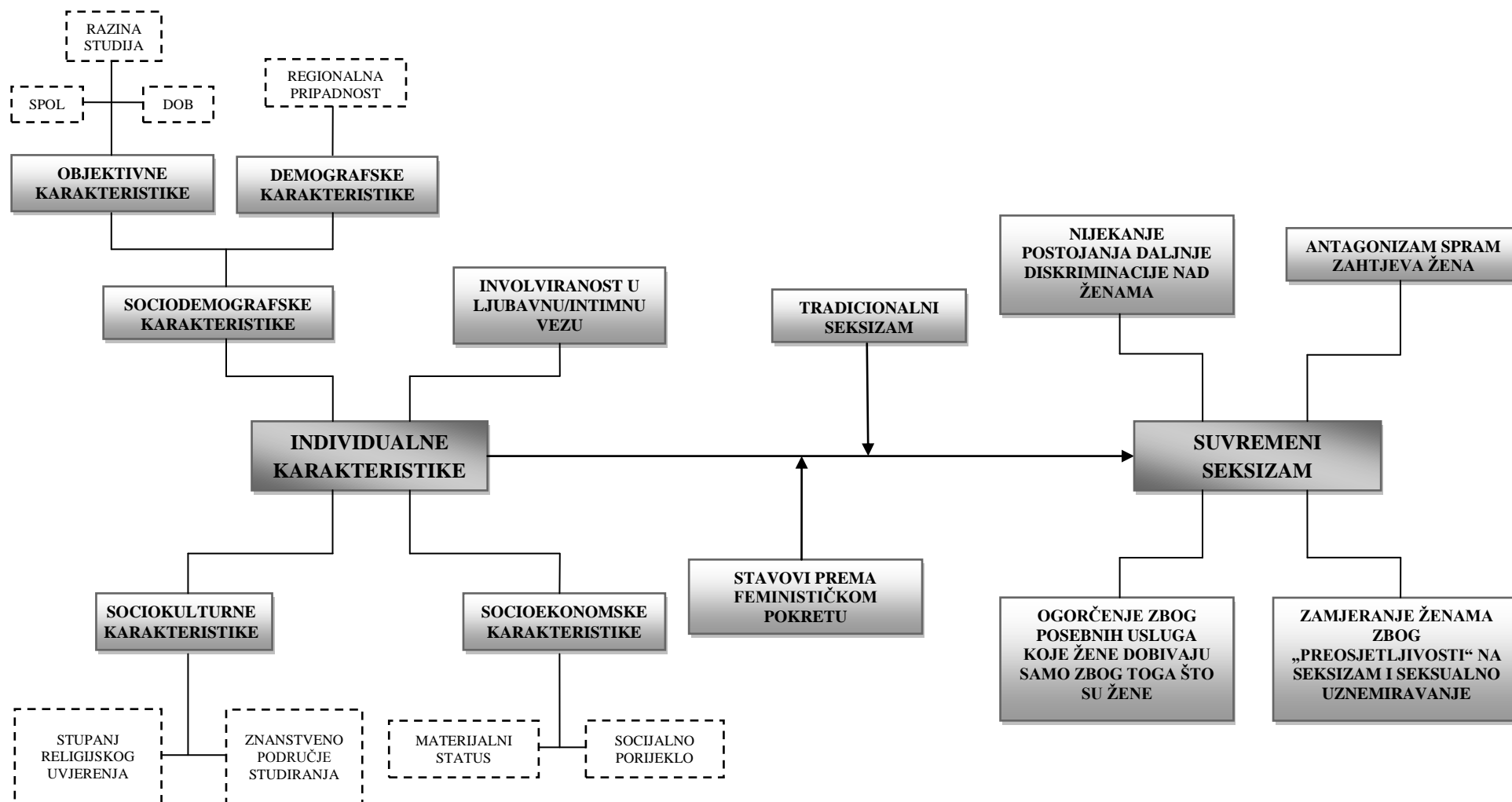
U gotovo svim predstavljenim radovima, kao i u drugim još do sada nespomenutim radovima i istraživanjima, muškarci postižu statistički značajno više rezultate od žena na skalama, kako tradicionalnih, tako i suvremenih oblika seksizma (Campbell i sur., 1997; Ekehammar i sur., 2000; Galić, 2008 i 2012; Glick i Fiske, 1996; Glick i sur., 2002; Masser i Abrams, 1999; Swim i sur., 1995). No, u istraživanju Maltbyeve i suradnika (2010) pojavljuje se jedna iznimka prema kojoj žene imaju viši prosječni rezultat na *Subskali neprijateljskog seksizma* u odnosu na muškarce, ali ta razlika nije statistički značajna. No, valja istaknuti kako se spomenuto istraživanje provodilo na uzorku studenata privatnog evangeličkog fakulteta. Stoga nas, ovakav nalaz, ne treba čuditi jer evangelističku religiju karakterizira doticaj sa suvremenom kulturom i znanošću, ali ona istovremeno pokušava održati osnovni biblijski identitet, misiju i stil života (Maltby i sur., 2010). Također, valja spomenuti kako je razlika u prosječnom rezultatu između muškaraca i žena veća na skalama tradicionalnog seksizma u odnosu na skale suvremenog seksizma (Ekehammar i sur., 2000; Glick i Fiske, 1996; Swim i sur., 1995).

Valja napomenuti kako većina autora konzultiranih internacionalnih znanstvenih radova na temu *suvremenog seksizma* u središte istih postavljaju konstrukciju skala, a izrazito se malo bave razlikama u rezultatima s obzirom na različite individualne karakteristike ispitanika (osim spola). Stoga ćemo se usredotočiti na jedino istraživanje koje ističe takve razlike, a to je ono Glicka i suradnika (2002) koji provode multipla regresijsku analizu u kojoj je *Skala ambivalentnog seksizma* uzeta kao kriterijska varijabla. Istraživanje je provedeno na slučajno odabranom uzorku 1303 odrasle osobe (od 18 do 65 godina) u sjeverozapadnoj španjolskoj regiji Galiciji (508 žena i 495 muškaraca u uzorku). Ovo nam istraživanje može dati svojevrsnu kompletnu sliku povezanosti skale jednog oblika suvremenog seksizma i individualnih karakteristika ispitanika. U pogledu *dobnih* razlika, bez obzira na spol, dob ispitanika statistički je značajno pozitivno povezana s rezultatom na *Subskali benevolentnog seksizma* ($\beta=0,24$), odnosno stariji ispitanici statistički su značajno skloniji iskazivanju benevolentnih seksističkih stavova (Glick i sur., 2002). Nadalje, u pogledu *najvišeg završenog stupnja obrazovanja* Glick i suradnici (2002) ističu kako je obrazovanje ispitanika statistički značajno negativno povezano s obje subskale ambivalentnog seksizma (*Subskala neprijateljskog seksizma*: $\beta=-0,28$; *Subskala benevolentnog seksizma*: $\beta=-0,34$). Drugim riječima, što su ispitanici obrazovaniji to su manje skloni podržavati seksističke stavove prema ženama, bili oni neprijateljski ili benevolentno nastrojeni. U pogledu *religioznosti*

Glick i suradnici (2002) ističu kako je, bez obzira na spol ispitanika, ustanovljena statistički značajna pozitivna povezanost između religioznosti i benevolentnih seksističkih stavova ($\beta=0,16$), to jest, religiozniji ispitanici statistički su značajno skloniji iskazivanju benevolentnih seksističkih stavova. Naposljetku, ispitanici koji su u ljubavnoj/intimnoj vezi iskazuju manju sklonost benevolentnom seksizmu ($\beta=0,11$). Kada se ova varijabla promatra za svaki spol posebno, kod žena varijabla involviranosti u ljubavnoj/intimnoj vezi nije predicala suvremene seksističke stavove, ali je zato kod muškaraca ista varijabla bila prediktor nižim rezultatima, kako na *Subskali neprijateljskog seksizma*, tako i na *Subskali benevolentnog seksizma* (Glick i sur., 2002).

Kao što smo već u nekoliko navrata i spomenuli, suvremeni oblici seksizma u hrvatskoj su sociologiji mjereni tek u nekoliko navrata (Čulig i sur., 2007; Galić, 2008 i 2012; Galić i Klasnić, 2012; Galić i Nikodem, 2006), a kada su i bili mjereni, nikada nisu mjereni samostalno već uvijek istovremeno s različitim tradicionalnim oblicima. Stoga jedino istraživanje koje možemo posebno istaknuti je ono Branke Galić (2012) koja uz tradicionalne oblike seksizma ističe i koncept *rodnog egalitarizma*. Iako nije u potpunosti pravedno staviti na krajeve istog kontinuuma *suvremeni seksizam* i *rodni egalitarizam* jer ne možemo sa stopostotnom sigurnošću reći kako se radi o potpuno suprotnim teorijskim konceptima smatramo kako sklonost određenih ispitanika *rodnom egalitarizmu* najvjerojatnije označava i njihovu nesklonost *suvremenom seksizmu*, kao što bi vrijedilo i obrnuto, odnosno nesklonost određenih ispitanika *rodnom egalitarizmu* najvjerojatnije označava njihovu sklonost *suvremenom seksizmu*. U istraživanju koje je provedeno na reprezentativnom uzorku građana Hrvatske (N=1008) Galić (2012) ističe kako su konceptu *rodnog egalitarizma* i *rodno egalitarnog društva* skloniji ispitanici: 1. mlađih dobnih skupina; 2. višeg stupnja obrazovanja te 3. manjeg stupnja religioznosti. Vodeći se ranije spomenutom logikom, isti bi ispitanici najvjerojatnije trebali biti neskloni *suvremenom seksizmu*, ali to ne možemo tvrditi sa stopostotnom sigurnošću. No, valja primjetiti kako se ovakvi nalazi podudaraju s ranije predstavljenim nalazima istraživanja Glicka i suradnika (2002).

3.5. Konceptualna shema rada

4. HIPOTEZE RADA

U skladu s ciljevima rada, konzultiranom literaturom te vlastitim konceptualnim pretpostavkama, u ovom radu ćemo testirati dvije osnovne te pet izvedenih hipoteza.

4.1. Osnovne hipoteze rada

Hipoteza vezana uz metodološki cilj rada: *Skala suvremenog seksizma* pouzdano i valjano mjeri jedan predmet mjerenja.

Hipoteza vezana uz empirijski cilj rada: Suvremeni seksistički stavovi studenata², prigodnog uzorka Sveučilišta u Zagrebu³, mogu se djelomično objasniti njihovim tradicionalnim seksističkim stavovima, stavovima prema feminističkom pokretu te individualnim karakteristikama.

4.2. Izvedene hipoteze rada

H₁: Što je sklonost studenata tradicionalnom seksizmu veća, to je veća njihova sklonost suvremenom seksizmu.

H₂: Što je sklonost studenata feminističkom pokretu veća, to je manja njihova sklonost suvremenom seksizmu.

H₃: Studenti su skloniji suvremenom seksizmu od studentica.

H₄: Što je stupanj religijskog uvjerenja studenata viši, to je veća njihova sklonost suvremenom seksizmu.

H₅: Muški studenti koji su u ljubavnoj/intimnoj vezi manje su skloni suvremenom seksizmu od onih muških studenata koji nisu.

---

² Da bismo doprinijeli koherentnosti teksta, u nastavku ovog rada ćemo koristiti izraz *studenti*, podrazumijevajući pritom i studentice. Iznimka su slučajevi kada ćemo htjeti naglasiti razlike između studenata i studentica.

³ U ovom su radu stavovi mjereni na prigodnom uzorku studenata Sveučilišta u Zagrebu. Stoga, valja imati na umu da kada se donose određeni zaključci vezani uz stavove studenata, oni, zbog korištenog uzorka, nisu reprezentativni za cijelu populaciju studenata Sveučilišta u Zagrebu. Dakle, rezultati, kao i zaključci koji iz njih proizlaze, mogu pokazivati određene naznake i trendove, ali nisu i ne mogu biti generalizirani na cijelu studentsku populaciju Sveučilišta u Zagrebu.

5. METODOLOGIJA RADA

5.1. Uzorak i provedba istraživanja

Zbog veličine mjernih instrumenata u anketnom upitniku te planiranih statističkih testova koji će se provoditi, planirana je veličina uzorka bila između 200 i 500 studenata (uz mogućnost ostvarivanja većeg uzorka). Za izradu online anketnog upitnika i prikupljanje podataka korišten je istraživački alat *LimeSurvey*. Prije provedbe procesa prikupljanja podataka zatražena je i dobivena dopusnica *Povjerenstva Odsjeka za sociologiju za ocjenu etičnosti istraživanja* Filozofskog fakulteta Sveučilišta Zagrebu. Online anketiranje je provedeno od 25. lipnja do 9. srpnja 2017. godine na prigodnom uzorku od 402 studenta.⁴ Poveznica na pristup anketnom upitniku se slala preko osobnog profila autora na društvenoj mreži *Facebook* ciljajući studente različitih fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Poveznica se slala u sljedeće grupe na društvenoj mreži: grupe studentskih domova u Zagrebu, grupe studenata pojedinih godina određenih fakulteta te grupe za traženje studentskih poslova u Zagrebu. Statistička obrada podataka provedena je pomoću statističkog programa IBM SPSS Statistics 23.

Tablica 3. Karakteristike ostvarenog uzorka studenata

Individualna karakteristika		Frekvencija (f)	%
Spol (N=402)	Muški	104	25,9
	Ženski	298	74,1
Dob (N=402)	18-21	153	38,1
	22-25	202	50,2
	26-30	35	8,7
	30+	12	3,0
Razina studija (N=402)	Prediplomski studij	189	47,0
	Diplomski studij	144	35,8
	Integrirani studij	69	17,2
Znanstveno područje studiranja ⁵ (N=394)	Prirodne znanosti	45	11,4
	Tehničke znanosti	89	22,6
	Biomedicinske i biotehničke znanosti ⁶	55	14,0
	Društvene znanosti	139	35,3
	Humanističke znanosti	66	16,8
Regionalna pripadnost ⁷	Grad Zagreb i Zagrebačka županija	189	50,1

⁴ Inicijalni je realizirani uzorak iznosio 523 studenata, ali je otprilike stotinjak studenata odmah isključeno iz analize budući da nisu odgovorili na niti jednu česticu ili su odgovorili na svega nekoliko čestica prvog instrumenta. Još dvadesetak studenata isključeno je iz analize jer su ispunili samo prve dvije stranice upitnika, odnosno odgovorili na čestice koje se odnose isključivo na prva dva mjerna instrumenta.

⁵ Iz analize su zbog premale zastupljenosti u uzorku (N=5) i nemogućnosti pridruživanja drugim kategorijama isključeni studenti koji studiraju na *umjetničkom području*.

⁶ Kategorija *Biomedicinske i biotehničke znanosti* nastala je objedinjavanjem kategorija *Biomedicina i zdravstvo* i *Biotehničke znanosti* zbog podzastupljenosti studenata potonje kategorije u uzorku.

(N=377)	Sjeverna Hrvatska	62	16,4
	Slavonija	25	6,6
	Lika, Pokuplje i Banovina	27	7,2
	Istra, Primorje i Gorski kotar	23	6,1
	Dalmacija	48	12,7
	Inozemstvo	3	0,8

Kao što vidimo iz Tablice 3, uspjeli smo u namjeri da uzorkom obuhvatimo *studente* i *studentice* različitih *razina studija*, *područja studiranja* te *regionalnih pripadnosti*. No, valja primijetiti da gotovo tri četvrtine uzorka čine *studentice*, da gotovo polovica studenata pohađa *preddiplomsku razinu studija*, da preko jedne trećine studenata studira na području *društvenih znanosti* te da preko polovice studenata dolazi iz *Zagreba i okolice*.

5.2. Mjerni instrumenti

Anketni upitnik korišten u ovom istraživanju⁸ nastao je kao kombinacija triju mjernih instrumenata i većeg broja varijabli koje mjere individualne karakteristike studenata. Anketni upitnik sastojao se od ukupno 12 pitanja, odnosno 61 čestice. Slijede opis i izvori triju korištenih mjernih instrumenata te individualnih karakteristika studenata.

5.2.1. Skala suvremenog seksizma (SSS)

Za potrebe rada konstruiran je mjerni instrument nazvan *Skala suvremenog seksizma* (SSS) koji je inicijalno sadržavao 29 čestica. Česticama je pridružena ljestvica procjene slaganja od 5 stupnjeva: 1 – *Uopće se ne slažem*; 2 – *Ne slažem se*; 3 – *Niti se slažem, niti se ne slažem*; 4 – *Slažem se*; 5 – *U potpunosti se slažem*. Veći rezultat na skali označava veći stupanj iskazivanja suvremenih seksističkih stavova. Ovakvom je ljestvicom moguće mjeriti i intenzitet, a ne samo smjer stava ispitanika prema predmetu mjerenja. Od ukupno 29 čestica, 23 je čestica formulirano u pozitivnom (u prilog iskazivanju suvremenih seksističkih stavova), a 6 u negativnom smjeru.

U skladu s vlastitom konceptualno-operacionalnom razradom fenomena *suvremenog seksizma*, smatramo kako se *Skala suvremenog seksizma* može konstruirati preko četiri temeljne sadržajne domene koje smo definirali preko odgovarajućih indikatora. Temeljne sadržajne domene su: 1. *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama* (12 čestica); 2. *antagonizam spram zahtjeva žena* (6 čestica); 3. *ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene*

⁷ Čestica *regionalna pripadnost* kreirana je na temelju izjašnjavanja studenata o županiji u kojoj su proveli najveći dio svojeg života. 20 županija i Grad Zagreb rekodirano je u 6 geografskih regija po uzoru na Čuliga i suradnike (2005).

⁸ Anketni upitnik korišten u istraživanju nalazi se u prvom prilogu na kraju rada.

dobivaju samo zbog toga što su žene (8 čestica); te 4. zamjerenje ženama zbog „preosjetljivosti“ na seksizam i seksualno uznemiravanje (3 čestice).

5.2.2. Skala tradicionalnog seksizma (STS)

Također je konstruiran i mjerni instrument nazvan *Skala tradicionalnog seksizma* (STS) koji je inicijalno sadržavao 13 čestica, a pomoći će nam u kasnijoj procjeni konstruktne valjanosti konstruirane *Skale suvremenog seksizma*. Ovaj je mjerni instrument nastao adaptacijom već postojećih skala *staromodnog* ili *tradicionalnog seksizma* nekolicine autora (Čulig i sur., 2007; Ekehammar i sur., 2000; Galić, 2012; Swim i sur., 1995). Glavna nit vodilja za ovaj mjerni instrument je konceptualno-operacionalna razrada koju koristi Branka Galić (2012), a odnosi se na dvije sadržajne domene: 1. *patrijarhalizam*⁹ (5 čestica) te 2. *androcentrizam*¹⁰ (8 čestica). Skala je konstruirana preuzimanjem već postojećih čestica koje su se odnosile na ove dvije sadržajne domene. Česticama je pridružena ljestvica procjene slaganja od 5 stupnjeva: 1 – *Uopće se ne slažem*; 2 – *Ne slažem se*; 3 – *Niti se slažem, niti se ne slažem*; 4 – *Slažem se*; 5 – *U potpunosti se slažem*. Veći rezultat na skali označava veći stupanj iskazivanja tradicionalnih seksističkih stavova. Ovakvom je ljestvicom moguće mjeriti i intenzitet, a ne samo smjer stava ispitanika prema predmetu mjerenja. Svih 13 čestica formulirano je u pozitivnom smjeru (u prilog iskazivanju tradicionalnih seksističkih stavova)¹¹.

Za analizu dimenzionalnosti *Skale tradicionalnog seksizma* korištena je komponentna faktorska analiza (u nastavku rada KFA). U konačnoj bazičnoj soluciji¹² zadržana su dva faktora koji zajedno tumače 61,36% ukupne varijance instrumenta. Prvi faktor u bazičnoj soluciji tumači 52,66%, a drugi 8,70% ukupne varijance instrumenta. Pri oblimin transformaciji, prvi je faktor okupio 4 čestice iz domene *patrijarhalizam* te 2 iz domene *androcentrizam*, a drugi je faktor okupio 6 čestica koje sve dolaze iz domene *androcentrizam*. Ranije istaknuto nas navodi na zaključak kako ova dva faktora gotovo u potpunosti

⁹ Prva domena nazvana *patrijarhalizam* odnosi se na patrijarhalni pogled na svijet, a to su: glavni smisao ženina života je majčinstvo, nesposobnost muškaraca da se brinu o djeci jednako dobro i pažljivo kao žene te ženska briga o tipičnim ženskim poslovima oko djece, muža i kuće.

¹⁰ Druga je domena nazvana *androcentrizam*, a odnosi se na rodne predrasude poput toga da žene nemaju značajniju ulogu u društvu, osim da podupiru karijeru svoga muža te nemogućnost postojanja uspješnog braka u kojem žena ima veću zaradu od svoga muža.

¹¹ Tablica s domenama, indikatorima i česticama *Skale tradicionalnog seksizma* nalazi se u drugom prilogu na kraju rada.

¹² Treća čestica skale (*Muškarac ne može brinuti o djeci jednako dobro i pažljivo kao žena.*) isključena je iz faktorske analize zbog toga što se njenim isključivanjem mogla povećati pouzdanost *Skale tradicionalnog seksizma*.

korespondiraju dvama konceptualno pretpostavljenim sadržajnim domenama *tradicionalnog seksizma*. Unatoč dvama dobivenim faktorima, osvrnuvši se na Carminesove i Zellerove (1979) kriterije jednodimenzionalnosti, možemo zaključiti kako je *Skala tradicionalnog seksizma* jednodimenzionalni mjerni instrument. Prvo, prva ekstrahirana komponenta (faktor) u bazičnoj soluciji objašnjava veliku proporciju ukupne varijance instrumenta (preko 40% ukupne varijance instrumenta, odnosno 52,66%). Drugo, sve čestice imaju relativno visoke saturacije na prvom faktoru (od 0,590 do 0,818). Treće, sve čestice, imaju veće saturacije na prvom faktoru nego na faktorima koji slijede. Četvrto, faktori imaju relativno visoku povezanost ($r=0,609$). Nadalje, uvrštavanjem zadržanih 12 čestica u analizu procjene pouzdanosti dobiven je Cronbachov α iznosa 0,905. Uzimajući u obzir standard iznosa Cronbachovog α (0,800) kao donju granicu pouzdanosti sociološkog mjernog instrumenta, pouzdanost *Skale tradicionalnog seksizma* vrlo je zadovoljavajuća. Stoga, možemo zaključiti kako *Skala tradicionalnog seksizma* pouzdano mjeri jedan predmet mjerenja.

5.2.3. Skala stavova prema feminističkom pokretu (SSFP)

Skala stavova prema feminističkom pokretu (SSFP) (engl. *Attitudes Toward Feminism and the Women's Movement Scale – FWM*) u potpunosti je preuzeta od Fassingerove (1994). Ova skala će nam poslužiti za procjenu konstruktne valjanosti konstruirane *Skale suvremenog seksizma*. *Skala stavova prema feminističkom pokretu* izvorno se sastoji od 10 čestica¹³, a skali je pridodana ljestvica procjene slaganja od 5 stupnjeva (od 1 – *Uopće se ne slažem* do 5 – *U potpunosti se slažem*). Fassingerova (1994) ističe kako se radi o pouzdanoj i valjanoj mjeri afektivnih stavova prema feminističkom pokretu. Veći rezultat na skali reprezentira veći stupanj iskazivanja pozitivnih stavova prema feminističkom pokretu. U istraživanju Campbellove i suradnika (1997) *Skala stavova prema feminističkom pokretu* podjednako je negativno povezana kako sa *Skalom modernog seksizma* Swimove i suradnika (1995) ($r=-0,53$), tako i sa *Skalom neoseksizma* Tougasove i suradnika (1995) ($r=-0,52$) što pokazuje da su ispitanici koji iskazuju moderne seksističke ili neoseksističke stavove istovremeno manje skloni podržavati feministički pokret.

---

¹³ U anketnom upitniku ovog rada korišteno je 9 umjesto 10 čestica *Skale stavova prema feminističkom pokretu*. Posljednja deseta čestica (*Oduševljen/a sam što se oslobađanje žena konačno zbiva u našoj zemlji.*) nije uključena u anketni upitnik zbog toga što, prema mišljenju autora, čestica, ipak, još uvijek nije u potpunosti primjenjiva na hrvatsko društvo te, stoga, kao takva, nije aktualna.

Za analizu dimenzionalnosti *Skale stavova prema feminističkom pokretu* korištena je KFA. U konačnoj bazičnoj soluciji¹⁴ zadržan je jedan faktor koji tumači 54,74% ukupne varijance instrumenta. Nadalje, uvrštavanjem zadržanih 8 čestica u analizu procjene pouzdanosti dobiven je Cronbachov α iznosa 0,882. Uzimajući u obzir standard iznosa Cronbachovog α (0,800) kao donju granicu pouzdanosti sociološkog mjernog instrumenta, pouzdanost *Skale stavova prema feminističkom pokretu* vrlo je zadovoljavajuća. Stoga, možemo zaključiti kako *Skala stavova prema feminističkom pokretu* pouzdano mjeri jedan predmet mjerenja.

5.2.4. Individualne karakteristike

Individualne karakteristike uključuju sociodemografske, sociokulturne i socioekonomske karakteristike studenata.

Sociodemografske karakteristike uključuju objektivne karakteristike (*spol, dob i razinu studija*) i demografske karakteristike (*regionalna pripadnost*). Varijabla *regionalna pripadnost* preuzeta je od Čuliga (2005).

Sociokulturne karakteristike uključuju *stupanj religijskog uvjerenja i znanstveno područje studiranja*. Varijabla *stupanj religijskog uvjerenja* preuzeta je od Čuliga i suradnika (2007). Varijabla *znanstveno područje studiranja* operacionalizirana je na temelju propisanih znanstvenih i umjetničkih područja prema „Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama“ (2009)¹⁵.

Socioekonomske karakteristike uključuju *imovinsko stanje i socijalno porijeklo studenata*. Varijabla *imovinsko stanje* preuzeta je od Čuliga i suradnika (2007). *Socijalno porijeklo* operacionalizirano je varijablama *stupanj obrazovanja oca i majke* koje su nastale modifikacijom kategorija koje su propisane „Metodologijom nacionalne standardne klasifikacije obrazovanja“ koju je donio Državni zavod za statistiku RH (2001)¹⁶ te „Zakonom o hrvatskom kvalifikacijskom okviru“ kojeg je donijelo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2013).

---

¹⁴ Sedma čestica skale (*Feministkinje su preveliki vizionari za današnji praktičan svijet.*) isključena je iz faktorske analize zbog toga što se njenim isključivanjem mogla povećati pouzdanost *Skale stavova prema feminističkom pokretu*.

¹⁵ Pravilnik dostupan na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_09_118_2929.html (7.8.2017.)

¹⁶ Metodologija dostupna na: <http://www.propisi.hr/print.php?id=7110> (7.8.2017.)

6. KONSTRUKCIJA I EVALUACIJA SKALE SUVREMENOG SEKSIZMA

6.1. Dimenzionalnost Skale suvremenog seksizma

Za analizu dimenzionalnosti instrumenta koji mjeri *suvremeni seksizam*, korištena je KFA. Prvo smo pogledali Bartlettov test sfericiteta i Kaiser-Meyer-Olkinovu mjeru adekvatnosti uzorkovanja (KMO koeficijent) kako bismo provjerili primjerenost korelacijske matrice za provođenje faktorske analize. Budući da se ispostavilo kako je Bartlettov test sfericiteta statistički značajan ($p < 0,01$), čime smo odbacili hipotezu da je matrica korelacija jednaka matrici identiteta, te da je KMO veći od 0,500 (iznosi 0,971), opravdano smo zaključili da su naši podaci primjereni za KFA-u. U bazičnoj soluciji zadržano je 4 faktora koji zajedno tumače 65,17% ukupne varijance instrumenta. Prvi faktor u bazičnoj soluciji tumači 51,03%, drugi 6,50%, treći 4,11%, a četvrti 3,53% ukupne varijance instrumenta. U Tablici 4 prikazane su saturacije čestica na 4 zadržana faktora, pri oblimin rotaciji, uz Guttman-Kaiserov kriterij zaustavljanja ekstrakcije faktora (u nastavku GK kriterij) te uz isključivanje prikaza niskih saturacija (onih koje iznose manje od 0,100).

Tablica 4. Inicijalna matrica faktorske strukture uz oblimin transformaciju (sve čestice)

Čestica	Ekstrahirani faktori			
	1	2	3	4
č09: U posljednjih nekoliko godina, žene ostvaruju više prava nego što zaslužuju.	,820	-,520	,195	,328
č19: U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora zahtjevima žena.	,817	-,575	,250	,421
č13: Žene danas čak i bezazlene primjedbe smatraju seksualnim uznemiravanjem.	,817	-,506		,334
č12: Pod krinkom spolne ravnopravnosti žene zapravo pokušavaju ostvariti posebne pogodnosti.	,812	-,612		,431
č28: Ženske udruge u stvari za žene traže veća prava od prava koja imaju muškarci.	,804	-,704		,488
č23: Politike za postizanje spolne ravnopravnosti nepravedne su prema muškarcima.	,793	-,617		,375
č22: Većina žena se pretjerano uznemiri na šaljive komentare o ženama.	,788	-,373	-,118	,328
č16: Danas muškarci moraju jako paziti što će i kako reći o ženama da ne bi ispali seksisti.	,786	-,441		,337
č26: Zbog pritiska ideje o spolnoj ravnopravnosti, poslodavci često moraju zapošljivati nedovoljno kvalificirane žene.	,783	-,579		,260
č02: Većina zahtjeva žena u smislu ravnopravnosti spolova jednostavno je pretjerana.	,765	-,664	,117	,485
č15: U posljednjih nekoliko godina vlast i mediji pokazuju veću zabrinutost oko nepravednog postupanja prema ženama nego što je to u stvarnosti potrebno.	,765	-,579	,303	,510

č24: U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora nasilju nad ženama u obitelji.	,729	-,375	,416	,450
č08: Kako ih se ne bi proglasilo seksistima, mnogi su poslodavci skloni prekomjerno udovoljavati zahtjevima svojih zaposlenica.	,728	-,433		,213
č21: Razlike u plaćama muškaraca i žena za isti posao rezultat su različitog radnog učinka, a ne diskriminacije prema spolu.	,690	-,678	,224	,457
č18: Zbog zakona koji služe zaštiti žena, mnogi muškarci su lažno optuženi za nasilje u obitelji.	,688	-,306	,160	,255
č27: Većina žena ne cijeni dovoljno sve ono što njihovi muževi rade za njih.	,679	-,355	-,225	,513
č11: U posljednje vrijeme vlast posvećuje previše pažnje nasilju nad ženama u obitelji.	,633	-,337	,465	,451
č04: U suvremenim zapadnim društvima žene su već postigle ravnopravnost, pa je daljnja rasprava o pravima žena nepotrebna.	,628	-,587	,376	,500
č07: Vlast ne stavlja dovoljan naglasak na rješavanje problema neravnopravnosti žena na radnim mjestima.	-,575	,856		-,386
č03: Treba uvesti strože zakonske odredbe kako bi se zaista postigla ravnopravnost spolova na radnim mjestima.	-,424	,786		-,186
č14: Vodeći položaji u politici i gospodarstvu i dalje nisu jednako dostupni ženama i muškarcima.	-,463	,770		-,472
č06: U Hrvatskoj premalo žena sudjeluje u politici i javnom životu.	-,494	,757	,134	-,275
č10: Diskriminacija žena na tržištu rada više nije problem hrvatskog društva.	,692	-,752	,305	,580
č17: Hrvatski sustav zapošljavanja nepravedan je prema ženama.	-,437	,721		-,345
č01: U današnjem hrvatskom društvu muškarci i žene imaju jednake mogućnosti postići uspješnu poslovnu karijeru.	,442	-,687	,240	,608
č20: Nije dovoljno da muškarci pomažu svojim ženama u obavljanju kućanskih poslova, već bi ih trebali potpuno ravnopravno obavljati.	-,281	,325	,575	-,443
č05: Danas u većini obitelji roditelji oba spola podjednako brinu o djeci.	,289	-,283	-,110	,771
č29: Diskriminacija žena u obitelji više nije problem u Hrvatskoj.	,664	-,657	,206	,682
č25: Današnje hrvatsko društvo muškarce i žene tretira u potpunosti ravnopravno.	,512	-,638	,312	,679
Svojstvene vrijednosti	12,93	10,12	1,58	6,01

U gornjoj su tablici prikazane saturacije svih 29 čestica na 4 faktora koja smo zadržali koristeći GK kriterij. Prvi faktor je okupio 18 čestica od kojih 3 dolaze iz domene *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama*, 6 čestica koje dolaze iz domene *antagonizam spram zahtjeva žena*, 6 čestica iz domene *ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene* te 3 čestice koje dolaze iz domene *zamjeranje ženama zbog „preosjetljivosti“ na seksizam i seksualno uznemiravanje*. Ono što je zajedničko većini čestica koje čine ovaj faktor je to da se odnose na ogorčenje i antagonizam spram žena zbog posebnih zahtjeva, prava i pogodnosti koje traže i dobivaju samo zbog toga što su žene.

Nadalje, drugi faktor je okupio 7 čestica od kojih 5 čestica dolazi iz domene *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama* te 2 čestice koje dolaze iz domene *antagonizam spram zahtjeva žena*. Ono što je zajedničko česticama koje tvore ovaj faktor je to da se odnose na nijekanje postojanja daljnje diskriminacije i neravnopravnosti žena u društvu. Zatim, treći faktor tvori isključivo 1 čestica koja dolazi iz domene *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama*, a koja se odnosi na koncept muškarčeva pomaganja ženi u obavljanju kućanskih poslova i obaveza. Posljednji, četvrti faktor okuplja 3 čestice koje sve dolaze iz domene *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama*, ali kojima je teško pronaći zajednički nazivnik.

Iako ovo nije konačna inačica instrumenta, već se sada možemo dotaknuti njegove dimenzionalnosti. Slijedeći Carminesove i Zellerove (1979) kriterije jednodimenzionalnosti želimo istaknuti sljedeće: 1. prva ekstrahirana komponenta objašnjava veliku proporciju varijance čestica (51,03%); 2. sljedeće komponente objašnjavaju približno jednake proporcije preostale varijance uz njihovo postupno smanjivanje (6,51%, 4,11% i 3,53%); 3. gotovo sve čestice, osim dvije, imaju relativno velike saturacije na prvom faktoru (od 0,599 do 0,862) te 4. gotovo sve čestice, osim dvije, imaju veće saturacije na prvom faktoru nego na faktorima koji slijede. Odmah valja napomenuti kako će se upravo te dvije čestice (č05 i č20) ispostaviti kao problematične te će konačno biti i isključene iz daljnje analize. U nastavku, prema odgovarajućim kriterijima, slijedi isključivanje čestica, za koje smatramo da onemogućuju jednodimenzionalnost ovog mjernog instrumenta, kao i konstrukcija konačne inačice *Skale suvremenog seksizma*.

Primarni kriterij isključivanja čestica koji smo odlučili slijediti je onaj po kojem je moguće povećati pouzdanost instrumenta kako bi u isto vrijeme dobili pouzdan te sadržajno zadovoljavajući, ali i jednostavniji, odnosno kraći instrument. U prvotnoj procjeni pouzdanosti iznos Cronbachovog α koeficijenta iznosi 0,964. Uočili smo kako se Cronbachov α koeficijent može povećati isključivanjem č20 (*Nije dovoljno da muškarci pomažu svojim ženama u obavljanju kućanskih poslova, već bi ih trebali potpuno ravnopravno obavljati.*). Postotak ukupne protumačene varijance instrumenta se sa inicijalnih 65,17% smanjio na 63,05%, ali se zato broj zadržanih faktora smanjio na 3 faktora, odnosno nestao je faktor specifičnosti kojeg je činila isključivo č20. Smatramo kako se vrlo lako može otkriti zašto je promatranu česticu potrebno isključiti iz analize. Spomenuta čestica se odnosi na muškarčevo pomaganje ženama u kućanskim poslovima, a ovo se shvaćanje može objasniti tako da se vrlo često od muškaraca očekuje da pomažu svojim suprugama u obavljanju kućanskih poslova

kako bi se obaveze i poslovi unutar doma barem malo ravnopravnije raspodijelili. No, zapravo se, iz feminističke perspektive, ne bi trebalo zagovarati pomaganje muškaraca vlastitim suprugama u obavljanju kućanskih poslova već potpuna rodno ravnopravna raspodjela svih poslova i obaveza u zajedničkom domu. Stoga je moguće zaključiti kako se radi o kompleksnijem fenomenu kojeg nije moguće mjeriti isključivo jednom česticom, odnosno valja primijetiti kako se koncept muževog pomaganja vlastitoj ženi u obavljanju kućanskih poslova ipak ne može uklopiti unutar fenomena suvremenog seksizma već ga je potrebno razrađivati kao zaseban predmet mjerenja.

Zatim smo procijenili pouzdanost instrumenta bez č20, a Cronbachov α porastao je s inicijalnih 0,964 na 0,965. Utvrdili smo kako se Cronbachov α može dodatno povećati isključivanjem č05 (*Danas u većini obitelji roditelji oba spola podjednako brinu o djeci.*) Broj zadržanih faktora ostao je nepromijenjen (3 faktora), ali se postotak ukupne protumačene varijance instrumenta sa 63,05% povećao na 64,64%. U pozadini isključivanja ove čestice stoji fenomen modernog očinstva koji je u posljednje vrijeme aktualan i u Hrvatskoj. Iako je ova čestica formulirana u prilog suvremenim seksističkim shvaćanjima možda je ipak nije primjereno koristiti u takvom obliku. Primjerice, čak bi se i studenti koji se strogo protive konceptu *suvremenog seksizma* mogli složiti s ovom tvrdnjom smatrajući kako u današnje vrijeme muškarci ipak više sudjeluju u odgoju svoje djece nego što su to činili prije. Dok je raspodjela kućanskih poslova ostala i dalje neravnopravno raspodijeljena, odgoj i briga o djeci sve se više smatraju rodno integriranim zadaćama. To potvrđuju i nalazi istraživanja Topolčića (2001) prema kojima muškarci igru s djetetom ili djecom ne doživljavaju kao posao i ne pada im teško, kao što je to slučaj s obavljanjem kućanskih poslova.

Potom smo ponovno procijenili pouzdanost instrumenta, ali ovaj put bez č05 (i već prethodno isključene č20) te je Cronbachov α porastao s 0,965 na 0,966. Uočili smo kako se Cronbachov α daljnjim isključivanjem čestica ne može dodatno povećati. Nakon isključivanja dviju čestica (č05 i č20), prema kriteriju dobivanja veće pouzdanosti instrumenta, u bazičnoj je soluciji zadržano 3 faktora koji tumače 64,64% ukupne varijance instrumenta. Prvi faktor u bazičnoj soluciji tumači 53,79%, drugi 6,80%, a treći 4,05% ukupne varijance instrumenta. U Tablici 5 prikazane su faktorske saturacije u matrici bazične solucije kako bismo pokazali da sve čestice imaju relativno visoke saturacije na prvom faktoru te da imaju veće saturacije na prvom faktoru nego na faktorima koji slijede, čime su zadovoljena dva od četiri Carminesova i Zellerova (1979) kriterija jednodimenzionalnosti.

Tablica 5. Matrica bazične solucije

Čestica	Ekstrahirani faktori		
	1	2	3
č28: Ženske udruge u stvari za žene traže veća prava od prava koja imaju muškarci.	,863		
č10: Diskriminacija žena na tržištu rada više nije problem hrvatskog društva.	,838	-,203	,165
č02: Većina zahtjeva žena u smislu ravnopravnosti spolova jednostavno je pretjerana.	,824		
č19: U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora zahtjevima žena.	,824	,153	
č12: Pod krinkom spolne ravnopravnosti žene zapravo pokušavaju ostvariti posebne pogodnosti.	,822	,115	-,113
č15: U posljednjih nekoliko godina vlast i mediji pokazuju veću zabrinutost oko nepravednog postupanja prema ženama nego što je to u stvarnosti potrebno.	,810		,189
č23: Politike za postizanje spolne ravnopravnosti nepravedne su prema muškarcima.	,806		
č29: Diskriminacija žena u obitelji više nije problem u Hrvatskoj.	,794	-,153	,205
č09: U posljednjih nekoliko godina, žene ostvaruju više prava nego što zaslužuju.	,787	,237	
č21: Razlike u plaćama muškaraca i žena za isti posao rezultat su različitog radnog učinka, a ne diskriminacije prema spolu.	,783		
č13: Žene danas čak i bezazlene primjedbe smatraju seksualnim uznemiravanjem.	,768	,251	-,185
č26: Zbog pritiska ideje o spolnoj ravnopravnosti, poslodavci često moraju zapošljavati nedovoljno kvalificirane žene.	,761	,158	-,235
č07: Vlast ne stavlja dovoljan naglasak na rješavanje problema neravnopravnosti žena na radnim mjestima.	-,755	,380	,164
č04: U suvremenim zapadnim društvima žene su već postigle ravnopravnost, pa je daljnja rasprava o pravima žena nepotrebna.	,728		,219
č16: Danas muškarci moraju jako paziti što će i kako reći o ženama da ne bi ispali seksisti.	,727	,286	-,151
č24: U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora nasilju nad ženama u obitelji.	,709	,256	,369
č25: Današnje hrvatsko društvo muškarce i žene tretira u potpunosti ravnopravno.	,697	-,301	,330
č22: Većina žena se pretjerano uznemiri na šaljive komentare o ženama.	,691	,366	-,253
č08: Kako ih se ne bi proglasilo seksistima, mnogi su poslodavci skloni prekomjerno udovoljavati zahtjevima svojih zaposlenica.	,669	,267	-,132
č14: Vodeći položaji u politici i gospodarstvu i dalje nisu jednako dostupni ženama i muškarcima.	-,660	,429	
č01: U današnjem hrvatskom društvu muškarci i žene imaju jednake mogućnosti postići uspješnu poslovnu karijeru.	,652	-,402	,185
č27: Većina žena ne cijeni dovoljno sve ono što njihovi muževi rade za njih.	,636	,228	-,156
č11: U posljednje vrijeme vlast posvećuje previše pažnje nasilju nad ženama u obitelji.	,636	,198	,447
č06: U Hrvatskoj premalo žena sudjeluje u politici i javnom životu.	-,633	,325	,336
č18: Zbog zakona koji služe zaštiti žena, mnogi muškarci su lažno optuženi za nasilje u obitelji.	,608	,343	
č17: Hrvatski sustav zapošljavanja nepravedan je prema ženama.	-,602	,374	,147

č03: Treba uvesti strože zakonske odredbe kako bi se zaista postigla ravnopravnost spolova na radnim mjestima.	-,600	,415	,188
Svojstvene vrijednosti	14,52	1,84	1,09

Tablica 6 prikazuje saturacije čestica na 3 zadržana faktora, pri oblmin transformaciji, uz GK kriterij te uz isključenje prikaza niskih saturacija (onih koje iznose manje od 0,100).

Tablica 6. Konačna matrica strukture uz oblmin transformaciju

Čestica	Ekstrahirani faktori		
	1	2	3
č13: Žene danas čak i bezazlene primjedbe smatraju seksualnim uznemiravanjem.	,827	-,525	,318
č12: Pod krinkom spolne ravnopravnosti žene zapravo pokušavaju ostvariti posebne pogodnosti.	,815	-,635	,393
č22: Većina žena se pretjerano uznemiri na šaljive komentare o ženama.	,809	-,406	,230
č09: U posljednjih nekoliko godina, žene ostvaruju više prava nego što zaslužuju.	,804	-,525	,484
č28: Ženske udruge u stvari za žene traže veća prava od prava koja imaju muškarci.	,803	-,733	,425
č19: U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora zahtjevima žena.	,799	-,596	,539
č26: Zbog pritiska ideje o spolnoj ravnopravnosti, poslodavci često moraju zapošljavati nedovoljno kvalificirane žene.	,797	-,575	,264
č16: Danas muškarci moraju jako paziti što će i kako reći o ženama da ne bi ispali seksisti.	,795	-,467	,325
č23: Politike za postizanje spolne ravnopravnosti nepravedne su prema muškarcima.	,790	-,627	,407
č02: Većina zahtjeva žena u smislu ravnopravnosti spolova jednostavno je pretjerana.	,757	-,692	,458
č15: U posljednjih nekoliko godina vlast i mediji pokazuju veću zabrinutost oko nepravednog postupanja prema ženama nego što je to u stvarnosti potrebno.	,733	-,614	,626
č08: Kako ih se ne bi proglasilo seksistima, mnogi su poslodavci skloni prekomjerno udovoljavati zahtjevima svojih zaposlenica.	,732	-,428	,305
č27: Većina žena ne cijeni dovoljno sve ono što njihovi muževi rade za njih.	,692	-,424	,263
č18: Zbog zakona koji služe zaštiti žena, mnogi muškarci su lažno optuženi za nasilje u obitelji.	,670	-,313	,429
č07: Vlast ne stavlja dovoljan naglasak na rješavanje problema neravnopravnosti žena na radnim mjestima.	-,585	,853	-,263
č14: Vodeći položaji u politici i gospodarstvu i dalje nisu jednako dostupni ženama i muškarcima.	-,469	,793	-,259
č10: Diskriminacija žena na tržištu rada više nije problem hrvatskog društva.	,666	-,788	,596
č03: Treba uvesti strože zakonske odredbe kako bi se zaista postigla ravnopravnost spolova na radnim mjestima.	-,435	,746	-,151
č06: U Hrvatskoj premalo žena sudjeluje u politici i javnom životu.	-,523	,742	
č01: U današnjem hrvatskom društvu muškarci i žene imaju jednake mogućnosti postići uspješnu poslovnu karijeru.	,421	-,739	,485
č17: Hrvatski sustav zapošljavanja nepravedan je prema ženama.	-,444	,721	-,189
č29: Diskriminacija žena u obitelji više nije problem u Hrvatskoj.	,636	-,719	,608

č25: Današnje hrvatsko društvo muškarce i žene tretira u potpunosti ravnopravno.	,472	-,704	,639
č21: Razlike u plaćama muškaraca i žena za isti posao rezultat su različitog radnog učinka, a ne diskriminacije prema spolu.	,675	-,695	,488
č04: U suvremenim zapadnim društvima žene su već postigle ravnopravnost, pa je daljnja rasprava o pravima žena nepotrebna.	,599	-,624	,589
č11: U posljednje vrijeme vlast posvećuje previše pažnje nasilju nad ženama u obitelji.	,573	-,369	,749
č24: U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora nasilju nad ženama u obitelji.	,675	-,407	,733
Svojstvene vrijednosti	12,47	10,61	5,56

Prvi je faktor okupio ukupno 14 čestica koje dolaze iz sve četiri sadržajne domene. Samo 1 čestica dolazi iz domene *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama*, 6 čestica koje dolaze iz domene *antagonizam spram zahtjeva žena*, 4 čestice iz domene *ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene* te 3 čestice koje dolaze iz domene *zamjeranje ženama zbog „preosjetljivosti“ na seksizam i seksualno uznemiravanje*. Ovaj faktor okupio je iznimno velik broj čestica vrlo različitih sadržaja koje dolaze iz sve četiri konceptualno pretpostavljene domene te istovremeno obuhvaća i privatnu i javnu sferu djelovanja žena, pa ga zbog toga nije lako nasloviti i interpretirati. Jedino moguće rješenje je pronaći neki zajednički nazivnik kojim bismo mogli zahvatiti većinu sadržaja na koji se odnose sve ove četiri domene. Najveći dio čestica koje čine ovaj faktor odnosi se na nezadovoljstvo, antagonizam i ogorčenje zbog posebnih zahtjeva, prava i pogodnosti koje žene traže, i naposljetku možda i dobivaju, samo zbog toga što su žene. Stoga smatramo kako je prvi zadržani faktor pravedno nazvati *Antagonizam spram posebnih zahtjeva, prava i pogodnosti koje žene traže i dobivaju samo zbog toga što su žene*.

Drugi je faktor okupio ukupno 11 čestica od kojih 9 čestica dolazi iz domene *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama*, a preostale 2 čestice dolaze iz domene *ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene*. Unatoč tome što 2 čestice ne dolaze iz sadržajne domene koja se odnosi na *nijekanje postojanja daljnje diskriminacije nad ženama*, i dalje se odnose na nijekanje problema diskriminacije i neravnopravnosti žena. Stoga smatramo kako je ovaj faktor pravedno nazvati *Nijekanje daljnje diskriminacije i neravnopravnosti žena*. Osim toga, valja primijetiti nekoliko zanimljivosti vezanih uz ovaj faktor. Prvo, ovaj je faktor okupio svih 5 čestica koje su formulirane u negativnom smjeru, odnosno ne idu u prilog iskazivanju suvremenih stavova. Drugo, najveći dio čestica se odnosi na različite odrednice suvremenog seksizma na radnim mjestima i u javnoj političko-gospodarskoj sferi, manji broj čestica se odnosi na izostanak

diskriminacije i neravnopravnosti žena u društvu općenito, dok se samo jedna čestica dotiče privatne sfere, točnije diskriminacije žena u obitelji.

Treći je faktor okupio samo 2 čestice koje obje dolaze iz domene *ogorčenje zbog posebnih usluga koje žene dobivaju samo zbog toga što su žene* te se obje odnose na preveliko posvećivanje pozornosti i pažnje nasilju nad ženama u obitelji. Unatoč tome što ovaj faktor čine isključivo dvije čestice, smatramo kako ga je potrebno zadržati u konstrukciji *Skale suvremenog seksizma* zbog sadržajnih razloga, odnosno smatramo kako je važno da ova skala zahvaća i probleme koji su vezani uz neprepoznavanje i nijekanje postojanja problema nasilja nad ženama u obitelji. Shodno tome ovaj ćemo faktor nazvati *Nijekanje daljnjeg postojanja problema nasilja nad ženama u obitelji*.

Tablica 7 prikazuje povezanosti triju zadržanih faktora uz oblimin transformaciju. Najveću povezanost, relativno visokog iznosa, imaju prva dva faktora, zatim prvi i treći faktor čija je povezanost umjerenog iznosa, dok je povezanost drugog i trećeg faktora slaba do umjerena. No, unatoč tome smatramo kako nekoliko faktora ima itekako pozamašne korelacije što je dodatan pokazatelj unidimenzionalnosti *Skale suvremenog seksizma*.

Tablica 7. Matrica korelacija komponenti (faktora) uz oblimin transformaciju

Faktori	1	2	3
1	1,000	-,590	,418
2	-,590	1,000	-,329
3	,418	-,329	1,000

Ponovno ćemo se usredotočiti na Carminesove i Zellerove (1979) kriterije jednodimenzionalnosti, kako bi mogli zaključiti da li je naša konačna inačica *Skale suvremenog seksizma* jednodimenzionalna ili ipak nije. Prvo, prva ekstrahirana komponenta objašnjava veliku proporciju varijance čestica (53,79%). Drugo, sljedeće komponente, uz njihovo postupno smanjivanje, objašnjavaju približno jednake proporcije preostale varijance (6,80%, 4,05%). Treće, sve čestice imaju relativno visoke saturacije na prvom faktoru (od 0,600 do 0,863), što je i vidljivo iz Tablice 5. Četvrto, sve čestice imaju veće saturacije na prvom faktoru nego na faktorima koji slijede. Napomenimo još kako nekoliko faktora ima pozamašne korelacije između sebe, što je pak vidljivo iz Tablice 7, te kako su svi faktori interpretabilni, što smo i pokazali u prethodnom odlomku. Kako bismo dodatno utvrdili jednodimenzionalnost našeg instrumenta, imajući na umu pozamašne korelacije nekoliko faktora koje su prikazane u Tablici 7, analizom faktorskih skorova spremljenih kao nove varijable, proveli smo i KFA drugog reda. Dobili smo jedan, generalni, faktor koji tumači

63,35% ukupne varijance instrumenta. Stoga, možemo zaključiti kako konačna inačica *Skale suvremenog seksizma*, koju čini 27 čestica, mjeri jedan predmet mjerenja (možemo ju tretirati kao unidimenzionalnu skalu).

6.2. Pouzdanost *Skale suvremenog seksizma*

Pouzdanost instrumenta procijenjena je uvrštavanjem svih 27 zadržanih čestica u analizu procjene pouzdanosti te je dobiven Cronbachov α iznosa 0,966. Uzimajući u obzir standard iznosa Cronbachovog α (0,800) kao donju granicu pouzdanosti sociološkog mjernog instrumenta, pouzdanost *Skale suvremenog seksizma* vrlo je zadovoljavajuća.

6.3. Valjanost *Skale suvremenog seksizma*

Moderni pristupi valjanosti navode istovremenu potrebu za racionalnim i empirijskim dokazima valjanosti, ali ne postoji univerzalni obrazac za dokazivanje valjanosti. Prema klasičnoj teoriji mjerenja ne govori se o univerzalnoj valjanosti nekog testa ili instrumenta, već o valjanosti njegove upotrebe u određenu svrhu. Da bi nešto bilo valjano, mora biti zadovoljen uvjet pouzdanosti, ali sama pouzdanost ne uvjetuje i valjanost (Rupp i Pant, 2007 prema Klanić, 2014). Premda postoje brojne klasifikacije vrsta valjanosti, najčešće se govori o tri različita, iako u velikoj mjeri povezana, koncepta valjanosti (Toulas i sur., 1990 prema Klasnić, 2014): 1. sadržajna valjanost; 2. konstruktna valjanost te 3. kriterijska valjanost. U nastavku rada ćemo se dotaknuti sadržajne i konstruktna valjanosti *Skale suvremenog seksizma*.¹⁷

6.3.1. Sadržajna valjanost *Skale suvremenog seksizma*

Sadržajna valjanost je vrsta valjanosti koja ispituje koliko dobro su u nekoj skali uzorkovane i zastupljene čestice nekog univerzuma mjerenja, a odnosi se na sadržaj i relevantnost pojedinih čestica za mjerenje željenog predmeta mjerenja (Toulas i sur., 1990 prema Klasnić, 2014).

Korištenjem obuhvatne konceptualizacije koja se temelji na četiri sadržajne domene koje zahvaćaju teme koje su ključne za mjerenje različitih tipova suvremenog seksizma,

---

¹⁷ U ovom se radu nismo dotakli kriterijske valjanosti smatrajući kako su sadržajna i konstruktna valjanost dovoljni pokazatelji provjere valjanosti *Skale suvremenog seksizma*. No unatoč tome, nudimo i objašnjenje kriterijske valjanosti koja se odnosi na to koliko je skala povezana s drugim vanjskim kriterijima – često u smislu tzv. istodobne valjanosti, tj. očekivanih povezanosti s drugim skalama i razlika u prosjecima grupa ili u smislu prediktivne valjanosti, tj. procjene korelira li mjerenje u jednoj vremenskoj točki s mjerenjem u drugoj vremenskoj točki (Toulas i sur., 1990 prema Klasnić, 2014).

točnije *modernog seksizma* (Swim i sur., 1995), *neoseksizma* (Tougas i sur., 1995) te *neprijateljskog seksizma* (Glick i Fiske, 1996), smatramo kako je mjerni instrument *Skala suvremenog seksizma* sadržajno valjan instrument. Prve tri sadržajne domene iz kojih proizlazi većina indikatora, a shodno tome i većina čestica koje čine konačni instrument temeljne su sadržajne domene već postojećih skala suvremenog seksizma, odnosno *Skale modernog seksizma* (Swim i sur., 1995) i *Skale neoseksizma* (Tougas i sur., 1995), čime smatramo kako je pokriven relevantni sadržaj predmeta mjerenja. Dakle, dok je dio čestica instrumenta nastao prilagodbom već postojećih čestica koje su korištene u ranijim istraživanjima *suvremenog seksizma*, dio je osmišljen i od strane samih autora. Osim toga valja istaknuti i dodatni istraživački doprinos mjerenju fenomena *suvremenog seksizma*, a to je osmišljavanje posljednje, četvrte sadržajne domene koja se odnosi na *zamjeranje ženama zbog „preosjetljivosti“ na seksizam i seksualno uznemiravanje*. Smatramo kako čestice ove domene zahvaćaju dodatni set suvremenih seksističkih stavova koji do sada nije bio mjeren. Nadalje, valja istaknuti kako smo se za svaku sadržajnu domenu dotaknuli kako javne, tako i privatne sfere djelovanja žena što je dodatna novost u mjerenju suvremenih seksističkih stavova. S druge strane, valja spomenuti kako su isključene dvije čestice iz analize, a obje su se odnosile na privatnu, obiteljsku sferu djelovanja žena. Isključivanjem ovih dviju čestica izgubili smo sadržaje vezane uz raspodjelu kućanskih poslova te raspodjelu poslova oko odgoja i brige o djeci. Unatoč tome moguće je zaključiti kako smo obuhvatnom konceptualno-operacionalnom razradom predmeta mjerenja *suvremenog seksizma* konstruirali sadržajno valjanu *Skalu suvremenog seksizma*.

6.3.2. Konstruktna valjanost Skale suvremenog seksizma

Konstruktna valjanost je najvažniji i najkompleksniji oblik valjanosti koji ispituje koliko dobro skala odražava inherentni konstrukt. Skala mora korelirati s bliskim konceptima (konvergentna valjanost), a ne smije korelirati s konceptima koji s njom nisu povezani (diskriminativna valjanost). Također se povezuje i s faktorskom valjanošću u smislu da faktorska analiza mora pokazati onoliko dimenzija koliko smo konceptualno predvidjeli. Treba naglasiti da jedna studija ne može u potpunosti dokazati konstruktnu valjanost, već se ona dokazuje kontinuiranim procesom evaluacije, reevaluacije, doradivanja i razvoja skale (Toulas i sur., 1990 prema Klasnić, 2014).

Konstruktnu valjanost ćemo provjeriti na tri načina: 1. provjerom dimenzionalnosti *Skale suvremenog seksizma*; 2. korelacijom svake čestice *Skale suvremenog seksizma* s

pripadajućom subskalom (faktorom) i s preostale dvije subskale, čime procjenjujemo diskriminativnu valjanost te 3. korelacijom *Skale suvremenog seksizma* sa *Skalom tradicionalnog seksizma* i *Skalom stavova prema feminističkom pokretu*, čime procjenjujemo konvergentnu valjanost.

Kao što je ranije u poglavlju koje se odnosilo na dimenzionalnost konstruirane skale rečeno: osvrnuvši se na Carminesove i Zellerove kriterije jednodimenzionalnosti (1979), zaključili smo da *Skala suvremenog seksizma* mjeri jedan predmet mjerenja, odnosno sve čestice konstruirane skale mjere jedan fenomen *suvremenog seksizma* kao što je bilo konceptualno i pretpostavljeno.

Kako bismo mogli provjeriti diskriminativnu valjanost *Skale suvremenog seksizma* konstruirali smo tri aditivne skale koje predstavljaju subskale suvremenog seksizma, odnosno odgovaraju zadržanim faktorima u konačnoj KFA. Za svaku česticu izračunat je Pearsonov koeficijent korelacije s pripadajućom subskalom i s preostale dvije subskale, a da bi pojedina subskala bila diskriminativno valjana, korelacija pojedine čestice s pripadajućom subskalom mora biti veća od korelacija te iste čestice s nepripadajućim subskalama. Kao što je i vidljivo u Tablici 8, korelacije svih čestica s pripadajućim subskalama su veće od korelacija čestica s nepripadajućim subskalama. Stoga možemo zaključiti kako su sve tri subskale suvremenog seksizma diskriminativno valjane.

Tablica 8. Korelacija čestica s trima subskalama suvremenog seksizma (podebljane korelacije označavaju korelacije čestica s pripadajućim subskalama)

Čestica	Subskale suvremenog seksizma		
	1	2	3
č13: Žene danas čak i bezazlene primjedbe smatraju seksualnim uznemiravanjem.	0,816**	0,613**	0,554**
č12: Pod krinkom spolne ravnopravnosti žene zapravo pokušavaju ostvariti posebne pogodnosti.	0,845**	0,693**	0,566**
č22: Većina žena se pretjerano uznemiri na šaljive komentare o ženama.	0,770**	0,507**	0,479**
č09: U posljednjih nekoliko godina, žene ostvaruju više prava nego što zaslužuju.	0,816**	0,629**	0,623**
č28: Ženske udruge u stvari za žene traže veća prava od prava koja imaju muškarci.	0,856**	0,776**	0,567**
č19: U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora zahtjevima žena.	0,827**	0,696**	0,656**
č26: Zbog pritiska ideje o spolnoj ravnopravnosti, poslodavci često moraju zapošljavati nedovoljno kvalificirane žene.	0,797**	0,632**	0,505**
č16: Danas muškarci moraju jako paziti što će i kako reći o ženama da ne bi ispali seksisti.	0,781**	0,568**	0,521**
č23: Politike za postizanje spolne ravnopravnosti nepravedne su prema muškarcima.	0,816**	0,690**	0,577**
č02: Većina zahtjeva žena u smislu ravnopravnosti spolova jednostavno je pretjerana.	0,814**	0,738**	0,565**

č15: U posljednjih nekoliko godina vlast i mediji pokazuju veću zabrinutost oko nepravednog postupanja prema ženama nego što je to u stvarnosti potrebno.	0,792**	0,709**	0,669**
č08: Kako ih se ne bi proglasilo seksizma, mnogi su poslodavci skloni prekomjerno udovoljavati zahtjevima svojih zaposlenika.	0,715**	0,527**	0,471**
č27: Većina žena ne cijeni dovoljno sve ono što njihovi muževi rade za njih.	0,690**	0,495**	0,438**
č18: Zbog zakona koji služe zaštiti žena, mnogi muškarci su lažno optuženi za nasilje u obitelji.	0,655**	0,452**	0,541**
č07: Vlast ne stavlja dovoljan naglasak na rješavanje problema neravnopravnosti žena na radnim mjestima.	-0,646**	-0,833**	-0,457**
č14: Vodeći položaji u politici i gospodarstvu i dalje nisu jednako dostupni ženama i muškarcima.	-0,546**	-0,766**	-0,400**
č10: Diskriminacija žena na tržištu rada više nije problem hrvatskog društva.	0,743**	0,861**	0,579**
č03: Treba uvesti strože zakonske odredbe kako bi se zaista postigla ravnopravnost spolova na radnim mjestima.	-0,499**	-0,701**	-0,308**
č06: U Hrvatskoj premalo žena sudjeluje u politici i javnom životu.	-0,551**	-0,705**	-0,327**
č01: U današnjem hrvatskom društvu muškarci i žene imaju jednake mogućnosti postići uspješnu poslovnu karijeru.	0,536**	0,757**	0,378**
č17: Hrvatski sustav zapošljavanja nepravedan je prema ženama.	-0,501**	-0,689**	-0,365**
č29: Diskriminacija žena u obitelji više nije problem u Hrvatskoj.	0,703**	0,805**	0,600**
č25: Današnje hrvatsko društvo muškarce i žene tretira u potpunosti ravnopravno.	0,581**	0,767**	0,499**
č21: Razlike u plaćama muškaraca i žena za isti posao rezultat su različitog radnog učinka, a ne diskriminacije prema spolu.	0,715**	0,785**	0,534**
č04: U suvremenim zapadnim društvima žene su već postigle ravnopravnost, pa je daljnja rasprava o pravima žena nepotrebna.	0,655**	0,730**	0,531**
č11: U posljednje vrijeme vlast posvećuje previše pažnje nasilju nad ženama u obitelji.	0,595**	0,514**	0,907**
č24: U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora nasilju nad ženama u obitelji.	0,683**	0,565**	0,919**

*p<0,05, **p<0,01

S druge strane, konvergentna valjanost je provjerena računanjem korelacije *Skale suvremenog seksizma* sa *Skalom tradicionalnog seksizma* te iste skale sa *Skalom stavova prema feminističkom pokretu*. Između *Skale suvremenog seksizma* i *Skale tradicionalnog seksizma* se očekuje umjerena pozitivna korelacija, dok se između *Skale suvremenog seksizma* i *Skale stavova prema feminističkom pokretu* očekuje umjerena negativna korelacija kakve su dobivene u ranijim istraživanjima (Buhl Conn i sur., 1999; Campbell i sur., 1997; Swim i sur., 1995; Tougas i sur., 1995). Na podacima prikupljenim u ovom istraživanju utvrđeno je da je korelacija između *Skale suvremenog seksizma* i *Skale tradicionalnog seksizma* statistički značajna ($p<0,01$) te iznosi 0,666 što potvrđuje pretpostavku o umjerenoj pozitivnoj korelaciji. Valja napomenuti kako je dobiveni iznos Pearsonovog koeficijenta korelacije ipak nešto veći u odnosu na dobivene iznose korelacija u ranijim istraživanjima između različitih skala suvremenog seksizma i skala tradicionalnog seksizma¹⁸ (Buhl Conn i sur., 1999; Swim i sur., 1995; Tougas i sur., 1995). Na podacima prikupljenim u ovom istraživanju utvrđeno je

¹⁸ Korelacije različitih skala suvremenog seksizma sa skalama tradicionalnog seksizma moguće je vidjeti u Tablici 1 koja donosi usporedbu triju skala suvremenog seksizma.

da je korelacija između *Skale suvremenog seksizma* i *Skale stavova prema feminističkom pokretu* statistički značajna ($p < 0,01$) te iznosi $-0,790$ što ne potvrđuje u potpunosti pretpostavku o umjerenoj negativnoj korelaciji jer se u ovome slučaju radi o relativno visokoj negativnoj korelaciji. Dakle, valja istaknuti kako je dobiveni iznos Pearsonovog koeficijenta korelacije ipak dosta veći nego onaj dobiven u ranijim istraživanjima (Campbell i sur., 1997) između *Skale modernog seksizma* i *Skale stavova prema feminističkom pokretu* ($r = -0,53$), odnosno *Skale neoseksizma* i *Skale stavova prema feminističkom pokretu* ($r = -0,52$). No, unatoč tome smatramo kako *Skala suvremenog seksizma* ima zadovoljavajuću konvergentnu valjanost.

6.4. Procjena kvalitete *Skale suvremenog seksizma*

Metodološki cilj ovog rada bio je konstrukcija i evaluacija *Skale suvremenog seksizma* koja će objediniti različite oblike *suvremenog seksizma*. To smo namjeravali ostvariti konstrukcijom pouzdanog i valjanog mjernog instrumenta koji mjeri jedan predmet mjerenja, čime bismo istovremeno potvrdili i prvu osnovnu hipotezu ovog rada. Prvo smo unutar ovog poglavlja, osvrnuvši se na Carminesove i Zellerove kriterije jednodimenzionalnosti (1979), zaključili kako je *Skala suvremenog seksizma* jednodimenzionalna skala, odnosno mjeri jedan predmet mjerenja, a to je fenomen *suvremenog seksizma*. Drugo, uvrštavanjem svih 27 zadržanih čestica u analizu procjene pouzdanosti dobiven je Cronbachov α visokog iznosa (0,966), čime smo zaključili da je pouzdanost *Skale suvremenog seksizma* vrlo zadovoljavajuća. Treće, korištenjem inovativne i obuhvatne konceptualno-operacionalne razrade predmeta mjerenja *suvremenog seksizma* zaključili smo kako je konstruiran sadržajno valjan mjerni instrument. Četvrto i posljednje, provjerom dimenzionalnosti *Skale suvremenog seksizma*, korelacijom svake čestice *Skale suvremenog seksizma* s pripadajućom subksalom i s preostale dvije subskale te korelacijom *Skale suvremenog seksizma* sa *Skalom tradicionalnog seksizma* i *Skalom stavova prema feminističkom pokretu* zaključili smo kako je konstruiran konstruktno valjan mjerni instrument. Na temelju svega ranije iznesenog o konstrukciji i evaluaciji *Skale suvremenog seksizma* zaključujemo kako prihvaćamo prvu osnovnu hipotezu ovog rada, odnosno *Skala suvremenog seksizma* pouzdano i valjano mjeri jedan predmet mjerenja.

7. REZULTATI I RASPRAVA

7.1. Kakve suvremene i tradicionalne seksističke stavove iskazuju studenti te što misle o feminističkom pokretu?

Prije nego što se upustimo u predstavljanje rezultata multiple regresijske analize predstaviti ćemo deskripciju čestica svih korištenih skala unutar ovog rada kako bismo općenito uvidjeli s kojim se česticama i konceptima studenti najviše slažu, odnosno s kojima se najmanje slažu.

7.1.1. Deskripcija čestica Skale suvremenog seksizma

Tablica 9. Deskripcija čestica koje tvore *Skalu suvremenog seksizma*¹⁹

Čestica		Frekvencije i postoci odgovora					Deskriptivni pokazatelji	
		Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	$\bar{x}$	s
20.	Nije dovoljno da muškarci pomažu svojim ženama u obavljanju kućanskih poslova, već bi ih trebali potpuno ravnopravno obavljati.	11 2,7%	25 6,2%	64 15,9%	109 27,1%	193 48,0%	4,11	1,06
7.	Vlast ne stavlja dovoljan naglasak na rješavanje problema neravnopravnosti žena na radnim mjestima.	23 5,7%	37 9,2%	86 21,4%	164 40,8%	92 22,9%	3,66	1,10
3.	Treba uvesti strože zakonske odredbe kako bi se zaista postigla ravnopravnost spolova na radnim mjestima.	30 7,5%	40 10,0%	76 18,9%	154 38,3%	102 25,4%	3,64	1,18
6.	U Hrvatskoj premalo žena sudjeluje u politici i javnom životu.	29 7,2%	48 11,9%	84 20,9%	154 38,3%	87 21,6%	3,55	1,16
14.	Vodeći položaji u politici i gospodarstvu i dalje nisu jednako dostupni ženama i muškarcima.	39 9,7%	58 14,4%	62 15,4%	138 34,3%	105 26,1%	3,53	1,28
17.	Hrvatski sustav zapošljavanja nepravedan je prema ženama.	32 8,0%	63 15,7%	178 44,3%	91 22,6%	38 9,5%	3,10	1,04
16.	Danas muškarci moraju jako paziti što će i kako reći o ženama da ne bi ispali seksisti.	51 12,7%	90 22,4%	93 23,1%	113 28,1%	55 13,7%	3,08	1,25
1.	U današnjem hrvatskom društvu muškarci i žene imaju jednake mogućnosti postići uspješnu poslovnu karijeru.	43 10,7%	157 39,1%	56 13,9%	100 24,9%	46 11,4%	2,87	1,23
5.	Danas u većini obitelji roditelji oba spola podjednako brinu o djeci.	64 15,9%	132 32,8%	100 24,9%	89 22,1%	17 4,2%	2,66	1,12
22.	Većina žena se pretjerano uznemiri na šaljive komentare o ženama.	87 21,6%	105 26,1%	99 24,6%	81 20,1%	30 7,5%	2,66	1,23

¹⁹ Usporedba rezultata na česticama skala, ovdje i u nastavku rada, olakšana je uz pomoć usporedbe aritmetičkih sredina ($\bar{x}$), odnosno čestice su sortirane prema iznosu aritmetičkih sredina počevši s onom koja ima najveće prosječno slaganje. Za sve čestice *Skale suvremenog seksizma* ukupni N iznosi 402, a zbroj postotaka iznosi 100%.

13.	Žene danas čak i bezazlene primjedbe smatraju seksualnim uznemiravanjem.	98 24,4%	106 26,4%	80 19,9%	74 18,4%	44 10,9%	2,65	1,32
28.	Ženske udruge u stvari za žene traže veća prava od prava koja imaju muškarci.	110 27,4%	109 27,1%	69 17,2%	77 19,2%	37 9,2%	2,56	1,32
8.	Kako ih se ne bi proglasilo seksistima, mnogi su poslodavci skloni prekomjerno udovoljavati zahtjevima svojih zaposlenica.	74 18,4%	137 34,1%	114 28,4%	53 13,2%	24 6,0%	2,54	1,11
27.	Većina žena ne cijeni dovoljno sve ono što njihovi muževi rade za njih.	92 22,9%	114 28,4%	113 28,1%	64 15,9%	19 4,7%	2,51	1,15
26.	Zbog pritiska ideje o spolnoj ravnopravnosti, poslodavci često moraju zapošljavati nedovoljno kvalificirane žene.	99 24,6%	125 31,1%	90 22,4%	61 15,2%	27 6,7%	2,48	1,21
23.	Politike za postizanje spolne ravnopravnosti nepravedne su prema muškarcima.	101 25,1%	120 29,9%	104 25,9%	53 13,2%	24 6,0%	2,45	1,17
2.	Većina zahtjeva žena u smislu ravnopravnosti spolova jednostavno je pretjerana.	114 28,4%	121 30,1%	83 20,6%	51 12,7%	33 8,2%	2,42	1,25
4.	U suvremenim zapadnim društvima žene su već postigle ravnopravnost, pa je daljnja rasprava o pravima žena nepotrebna.	94 23,4%	153 38,1%	92 22,9%	35 8,7%	28 7,0%	2,38	1,14
18.	Zbog zakona koji služe zaštiti žena, mnogi muškarci su lažno optuženi za nasilje u obitelji.	102 25,4%	129 32,1%	114 28,4%	36 9,0%	21 5,2%	2,37	1,11
15.	U posljednjih nekoliko godina vlast i mediji pokazuju veću zabrinutost oko nepravednog postupanja prema ženama nego što je to u stvarnosti potrebno.	102 25,4%	144 35,8%	89 22,1%	45 11,2%	22 5,5%	2,36	1,14
19.	U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora zahtjevima žena.	118 29,4%	148 36,8%	87 21,6%	29 7,2%	20 5,0%	2,22	1,10
12.	Pod krinkom spolne ravnopravnosti žene zapravo pokušavaju ostvariti posebne pogodnosti.	166 41,3%	107 26,6%	45 11,2%	49 12,2%	35 8,7%	2,20	1,33
25.	Današnje hrvatsko društvo muškarce i žene tretira u potpunosti ravnopravno.	123 30,6%	152 37,8%	74 18,4%	30 7,5%	23 5,7%	2,20	1,13
21.	Razlike u plaćama muškaraca i žena za isti posao rezultat su različitog radnog učinka, a ne diskriminacije prema spolu.	168 41,8%	99 24,6%	62 15,4%	41 10,2%	32 8,0%	2,18	1,29
10.	Diskriminacija žena na tržištu rada više nije problem hrvatskog društva.	138 34,3%	144 35,8%	61 15,2%	38 9,5%	21 5,2%	2,15	1,15
29.	Diskriminacija žena u obitelji više nije problem u Hrvatskoj.	175 43,5%	127 31,6%	56 13,9%	31 7,7%	13 3,2%	1,96	1,08
9.	U posljednjih nekoliko godina, žene ostvaruju više prava nego što zaslužuju.	205 51,0%	110 27,4%	47 11,7%	21 5,2%	19 4,7%	1,85	1,12
24.	U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora nasilju nad ženama u obitelji.	184 45,8%	128 31,8%	67 16,7%	12 3,0%	11 2,7%	1,85	0,96
11.	U posljednje vrijeme vlast posvećuje previše pažnje nasilju nad ženama u obitelji.	209 52,0%	129 32,1%	45 11,2%	10 2,5%	9 2,2%	1,71	0,92

Iz Tablice 9 (koja prikazuje frekvencije i postotke slaganja s pojedinom česticom te njezinu aritmetičku sredinu i standardnu devijaciju), uočavamo kako niti jedna ćelija nema frekvenciju 0, iz čega zaključujemo kako korištena ljestvica procjene odgovara rasponu mišljenja studenata. Prvih 6 čestica koje imaju najveće iznose aritmetičke sredine, odnosno 6 čestica s kojima se studenti najviše slažu, su upravo one koje su formulirane u negativnom

smjeru, odnosno ne idu u prilog iskazivanju suvremenih seksističkih stavova. To je pokazatelj da općenito gledano studenti nisu skloni konceptu *suvremenog seksizma* što dodatno potvrđuje i prosječni rezultat *Skale suvremenog seksizma* ($\bar{x}=64,17$; $\bar{x}_{\text{stand}}=2,38$) koji se nalazi dosta ispod sredine teorijskog raspona rezultata koja iznosi 81,00. Dakle, moguće je zaključiti kako je distribucija rezultata na *Skali suvremenog seksizma* lijevo asimetrična²⁰ što se može objasniti činjenicom da uzorak u ovom istraživanju čine isključivo studenti. Naime, ranije smo istaknuli istraživanje Glicka i suradnika (2002) koje ističe kako su mlađi i obrazovaniji ispitanici manje skloni iskazivati suvremene seksističke stavove prema ženama.

Što se tiče usporedbe na razini samih čestica, čestica s kojom su se studenti u prosjeku najviše složili je č20 (*Nije dovoljno da muškarci pomažu svojim ženama u obavljanju kućanskih poslova, već bi ih trebali potpuno ravnopravno obavljati.*; $\bar{x}=4,11$) s kojom se 3/4 studenata *slaže*, odnosno *u potpunosti slaže*. Nešto manji iznos aritmetičke sredine ima č07 (*Vlast ne stavlja dovoljan naglasak na rješavanje problema neravnopravnosti žena na radnim mjestima.*; $\bar{x}=3,66$) s kojom se gotovo 2/3 studenata *slaže*, odnosno *u potpunosti slaže*. Gotovo jednak iznos aritmetičke sredine, kao i č07, ima č03 (*Treba uvesti strože zakonske odredbe kako bi se zaista postigla ravnopravnost spolova na radnim mjestima.*; $\bar{x}=3,64$) s kojom se gotovo 60% studenata *slaže*, odnosno *u potpunosti slaže*. Ono što je ovim česticama zajedničko je to da ne idu u prilog *suvremenom seksizmu*, odnosno mogu se okarakterizirati kao rodno egalitaristički stavovi.

S druge strane, čestica s kojom su se studenti u prosjeku najmanje složili je č11 (*U posljednje vrijeme vlast posvećuje previše pažnje nasilju nad ženama u obitelji.*; $\bar{x}=1,71$) s kojom se preko 4/5 studenata *ne slaže*, odnosno *uopće ne slaže*. Nešto malo veći iznos aritmetičke sredine imaju dvije čestice, č24 (*U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora nasilju nad ženama u obitelji.*; $\bar{x}=1,85$) i č09 (*U posljednjih nekoliko godina, žene ostvaruju više prava nego što zaslužuju.*; $\bar{x}=1,85$), s kojima se preko 3/4 studenata *ne slaže*, odnosno *uopće ne slaže*. Ono što je ovim česticama zajedničko je to da sve čestice ističu kako se problemi i zahtjevi žena u posljednje vrijeme u Hrvatskoj previše ističu, odnosno kako se o njima pretjerano raspravlja u vlasti i medijima. Iako ne možemo zaključiti da li studenti smatraju kako vlast i mediji i dalje posvećuju premalo ili, ipak, dovoljno pažnje i/ili prostora nasilju u obitelji, s obzirom na veličinu i ozbiljnost ovog problema, smatramo kako ovaj nalaz pokazuje da studenti prepoznaju da je problem neravnopravnosti žena, kako u javnoj, tako i u

---

²⁰ U četvrtom prilogu na kraju rada nalazi se histogram frekvencija rezultata na *Skali suvremenog seksizma* (SSS), kao i histogrami frekvencija ostalih dviju korištenih skala.

privatnoj sferi, i dalje prisutan unutar hrvatskog društva jer da tako ne misle ne bi se s ovim tvrdnjama ne slagali. Dakle, ovi nalazi se mogu smatrati pokazateljem kako hrvatsko društvo i dalje nije postalo rodno egalitarno društvo kojem teži i kojeg zagovara, odnosno indikacijom kako žene ipak nisu ostvarile sva prava i privilegije koje posjeduju muškarci. Osim toga, neslaganje studenata s česticama koje tvrde da je danas previše pažnje skrenuto na problem nasilja u obitelji bi moglo značiti kako hrvatska vladajuća i zakonodavna struktura još uvijek nije uspjela u potpunosti zaštititi žene unutar osnovne društvene jedinice u kojoj bi se svi pripadnici i pripadnice uvijek trebali osjećati sigurnima.

7.1.2. Deskripcija čestica Skale tradicionalnog seksizma

Tablica 10. Deskripcija čestica koje tvore *Skalu tradicionalnog seksizma*²¹

Čestica		Frekvencije i postoci odgovora					Deskriptivni pokazatelji	
		Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	$\bar{x}$	s
12.	Žene su generalno lošiji vozači od muškaraca.	206 51,2%	66 16,4%	48 11,9%	49 12,2%	33 8,2%	2,10	1,36
5.	Za ženu je najprirodnije da brine o djeci, mužu i kući.	235 58,5%	73 18,2%	54 13,4%	29 7,2%	11 2,7%	1,78	1,10
3.	Muškarac ne može brinuti o djeci jednako dobro i pažljivo kao žena.	237 59,0%	82 20,4%	41 10,2%	31 7,7%	11 2,7%	1,75	1,09
10.	Žena ispuni pravi smisao svog postojanja tek kad postane majka.	268 66,7%	44 10,9%	43 10,7%	28 7,0%	19 4,7%	1,72	1,19
11.	Žena treba podupirati karijeru muža, čak i po cijenu zapostavljanja vlastite karijere.	273 67,9%	81 20,1%	38 9,5%	2 0,5%	8 2,0%	1,49	0,84
13.	Prirodno je da žena bude podređena muškarcu.	301 74,9%	51 12,7%	27 6,7%	16 4,0%	7 1,7%	1,45	0,91
4.	Za većinu silovanja krivo je preslobodno ponašanje i odijevanje žena.	289 71,9%	70 17,4%	25 6,2%	13 3,2%	5 1,2%	1,45	0,85
9.	Muškarci nisu stvoreni za kućanske poslove.	292 72,6%	77 19,2%	20 5,0%	7 1,7%	6 1,5%	1,40	0,79
1.	Brak u kojem žena zarađuje više od muškarca ne može biti uspješan.	297 73,9%	77 19,2%	16 4,0%	6 1,5%	6 1,5%	1,38	0,76
2.	Ženama nije mjesto u politici.	318 79,1%	67 16,7%	10 2,5%	2 0,5%	5 1,2%	1,28	0,66
6.	Žene su najčešće same krive kad dobiju batina od partnera.	341 84,8%	43 10,7%	11 2,7%	3 0,7%	4 1,0%	1,22	0,63
8.	Žene su prirodno manje inteligentna bića od muškaraca.	359 89,3%	24 6,0%	9 2,2%	6 1,5%	4 1,0%	1,19	0,64

²¹ Za sve čestice *Skale tradicionalnog seksizma* ukupni N iznosi 402, a zbroj postotaka iznosi 100%.

7.	Žene nisu stvorene za uspješnu poslovnu karijeru.	351 87,3%	41 10,2%	5 1,2%	1 0,2%	4 1,0%	1,17	0,55
----	---	--------------	-------------	-----------	-----------	-----------	------	------

Prosječni rezultat na *Skali tradicionalnog seksizma* iznosi 17, 62 ($\bar{x}_{\text{stand}}=1,47$) što je daleko ispod sredine teorijskog raspona rezultata koja iznosi 36,00. Stoga možemo zaključiti kako studenti nisu skloni konceptu *tradicionalnog seksizma*, odnosno većina studenata mu se protivi. Kao što je i vidljivo iz Tablice 10 čestica s kojom su se studenti u prosjeku najviše složili je č12 (*Žene su generalno lošiji vozači od muškaraca.*; $\bar{x}=2,10$) s kojom se 1/5 studenata *slaže*, odnosno *u potpunosti slaže*. Nešto manji iznos aritmetičke sredine ima č05 (*Za ženu je najprirodnije da brine o djeci, mužu i kući.*; $\bar{x}=1,78$) s kojom se oko 10% studenata *slaže*, odnosno *u potpunosti slaže*. S druge strane, čestica s kojom su se studenti u prosjeku najmanje složili je č07 (*Žene nisu stvorene za uspješnu poslovnu karijeru.*; $\bar{x}=1,17$) s kojom se *ne slaže*, odnosno *uopće ne slaže* preko 97% studenata. Nešto malo veći iznos aritmetičke sredine imaju dvije čestice, č08 (*Žene su prirodno manje inteligentna bića od muškaraca.*; $\bar{x}=1,19$) i č06 (*Žene su najčešće same krive kad dobiju batina od partnera.*; $\bar{x}=1,22$), s kojima se oko 95% studenata *ne slaže*, odnosno *uopće ne slaže*. Uspoređujući standardizirane prosjeke *Skale suvremenog seksizma* ($\bar{x}_{\text{stand}}=2,38$) i *Skale tradicionalnog seksizma* ($\bar{x}_{\text{stand}}=1,47$) moguće je zaključiti kako studenti, u prosjeku, nisu skloni niti tradicionalnom, niti suvremenom obliku seksizma jer se standardizirani prosjeci nalaze ispod standardizirane sredine teorijskog raspona rezultata koja iznosi 3,00. Ipak valja primijetiti kako se studenti više protive tradicionalnom, nego suvremenom obliku seksizma.

7.1.3. Deskripcija čestica Skale stavova prema feminističkom pokretu

Tablica 11. Deskripcija čestica koje tvore *Skalu stavova prema feminističkom pokretu*²²

Čestica		Frekvencije i postoci odgovora					Deskriptivni pokazatelji		N
		Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	$\bar{x}$	s	
3.	Više ljudi bi podržavalo ženske pokrete kada bi o njima bili bolje informirani.	22 5,6%	26 6,6%	69 17,5%	178 45,2%	99 25,1%	3,78	1,07	394

²² Za sve čestice Skale stavova prema feminističkom pokretu ukupni N ne iznosi 402, ali zbroj postotaka iznosi 100%.

6.	Ženski pokreti ostvarili su značajne doprinose u postizanju jednakih prava i političke moći za žene.	22 5,7%	22 5,7%	107 27,6%	169 43,6%	68 17,5%	3,62	1,02	388
2.	Postoje bolji načini za žene da se bore za spolnu ravnopravnost nego kroz ženske pokrete.	15 3,9%	66 17,1%	154 39,9%	91 23,6%	60 15,5%	3,30	1,05	386
8.	Feministička načela trebaju biti usvojena posvuda.	50 12,9%	57 14,7%	97 25,0%	98 25,3%	86 22,2%	3,29	1,31	388
1.	Vođe ženskih pokreta ponekad mogu biti ekstremne, ali su zapravo vođene pravim idejama.	35 9,1%	54 14,0%	108 28,1%	149 38,7%	39 10,1%	3,27	1,11	385
4.	Ženski pokreti su pozitivno utjecali na odnose između muškaraca i žena.	35 9,1%	60 15,5%	159 41,2%	89 23,1%	43 11,1%	3,12	1,09	386
5.	Ženski pokreti su u svojim stajalištima previše radikalni i ekstremni.	42 10,8%	95 24,5%	130 33,3%	74 19,1%	47 12,1%	2,97	1,16	388
7.	Feministkinje su preveliki vizionari za današnji praktičan svijet.	88 23,0%	93 24,3%	132 34,6%	49 12,8%	20 5,2%	2,53	1,13	382
9.	Feministkinje su prijetnja našem narodu i cijelom svijetu.	198 51,8%	77 20,2%	68 17,8%	16 4,2%	23 6,0%	1,92	1,19	382

Prosječni rezultat na *Skali stavova prema feminističkom pokretu* iznosi 27,04 ($\bar{x}_{\text{stand}}=3,38$) što je iznad sredine teorijskog raspona rezultata koja iznosi 24,00, odnosno studenti, u prosjeku, iskazuju umjereno pozitivne stavove prema feminističkom pokretu. Kao što je i vidljivo iz Tablice 11 čestica s kojom su se studenti u prosjeku najviše složili je č03 (*Više ljudi bi podržavalo ženske pokrete kada bi o njima bili bolje informirani.*; $\bar{x}=3,78$) s kojom se preko 2/3 studenata *slaže*, odnosno *u potpunosti slaže*. Nešto manji iznos aritmetičke sredine ima č06 (*Ženski pokreti ostvarili su značajne doprinose u postizanju jednakih prava i političke moći za žene.*; $\bar{x}=3,62$) s kojom se preko 60% studenata *slaže*, odnosno *u potpunosti slaže*. S druge strane, čestica s kojom su se studenti u prosjeku daleko najmanje složili je č09 (*Feministkinje su prijetnja našem narodu i cijelom svijetu.*; $\bar{x}=1,17$) s kojom se *ne slaže*, odnosno *uopće ne slaže* preko 2/3 studenata. Općenito gledajući aritmetičke sredine svih čestica, kao i postotke neslaganja i slaganja možemo zaključiti da studenti većinom imaju podijeljene stavove ili nemaju stav prema feminističkom pokretu. Stoga i ne čudi kako je čestica s najvišim stupnjem slaganja ona koja se odnosi na stav da bi više ljudi podržavalo ženske pokrete kada bi o njima bili bolje informirani. Čestice s najvećim postotkom onih koji ne iskazuju stav o sadržaju istih su č04 (*Ženski pokreti su pozitivno utjecali na odnose između muškaraca i žena.*) te č02 (*Postoje bolji načini za žene da se bore za spolnu ravnopravnost nego kroz ženske pokrete.*), odnosno preko 1/3 studenata se *niti slaže*, *niti ne slaže* sa sadržajem ovih čestica. Gledajući sadržaje ovih dviju čestica moguće je zaključiti kako studenti, s jedne strane, najvjerojatnije nemaju vlastiti stav jer nisu upoznati s

ciljevima i postignućima feminističkog pokreta vezanim uz rodnu ravnopravnost, ili, s druge strane, jednostavno ne znaju na koji bi se način žene zapravo trebale boriti za postizanje rodne ravnopravnosti. Dakle, povezujući ove sve nalaze s ranije predstavljenima o *tradicionalnom* i *suvremenom seksizmu*, ovakvo podijeljeno mišljenje studenata, i/ili izostanak istog, najvjerojatnije proizlazi iz njihove neinformiranosti o feminističkom pokretu, njegovom radu i načelima ili pak negativne slike feminističkog pokreta kojom je najčešće okarakteriziran sam pokret u javnosti i medijima. Stoga bi se u budućim istraživanjima koja uključuju *Skalu stavova prema feminističkom pokretu*, skali trebalo pridružiti i kratak instrument koji bi ispitivao informiranost studenata o feminističkom pokretu.

7.1.4. Deskripcija individualnih karakteristika ispitanika

Tablica 12: Deskripcija individualnih karakteristika studenata

VARIJABLA	KATEGORIJE VARIJABLE	f	%
Involviranost u ljubavnu/intimnu vezu (N=397)	1 – Trenutno sam u ljubavnoj/intimnoj vezi	206	51,9
	2 – Trenutno nisam u ljubavnoj/intimnoj vezi	170	42,8
	3 – Ne znam, nisam siguran/a	21	5,3
Stupanj religijskog uvjerenja (N=380)	1 – Uvjereni/a sam ateist/kinja	63	16,6
	2 – Skloniji/ja sam nevjerovanju, nego vjerovanju	88	23,2
	3 – Ne znam, ne mogu procijeniti	29	7,6
	4 – Skloniji/ja sam vjerovanju, nego nevjerovanju	96	25,3
	5 – Uvjereni/a sam vjernik/ca	104	27,4
Imovinsko stanje (N=385)	1 – Puno lošije od većine drugih	6	1,6
	2 – Nešto lošije od većine drugih	64	16,6
	3 – Poput većine drugih	189	49,1
	4 – Nešto bolje od većine drugih	104	27,0
	5 – Puno bolje od većine drugih	22	5,7
Najviši završeni stupanj obrazovanja oca (N=385)	1 – Nezavršena osnovna škola	2	0,5
	2 – Završena osnovna škola	19	4,9
	3 – Završena srednja škola	193	50,1
	4 – Završena visoka škola	49	12,7
	5 – Fakultetsko obrazovanje	108	28,1
	6 – Doktorat znanosti, specijalizacija ili više	12	3,1

	7 – Ne znam, nisam siguran/a	2	0,5
Najviši završeni stupanj obrazovanja majke (N=387)	1 – Nezavršena osnovna škola	1	0,3
	2 – Završena osnovna škola	19	4,9
	3 – Završena srednja škola	187	48,3
	4 – Završena visoka škola	54	14,0
	5 – Fakultetsko obrazovanje	109	28,2
	6 – Doktorat znanosti, specijalizacija ili više	17	4,4
	7 – Ne znam, nisam siguran/a	0	0,0

Kao što je vidljivo iz Tablice 11, više od polovice studenata trenutno je u *ljubavnoj/intimnoj vezi*. U pogledu *stupnja religijskog uvjerenja* vidljivo je kako se preko 50% studenata smatra *uvjerenim vjernicima/cama*, odnosno *sklonijima vjerovanju, nego nevjerovanju*, naspram oko 40% onih koji se smatraju *uvjerenim ateistima/kinjama*, odnosno *sklonijima nevjerovanju nego vjerovanju*. Nadalje, u pogledu *imovinskog stanja* gotovo je 50% studenata isti procijenilo kao jednak onome *poput većine drugih*. Također, skoro je 2 puta više onih koji su isti procijenili *nešto boljim od većine drugih* ili *puno boljim od većine drugih* u odnosu na one koji su ga procijenili *nešto lošijim od većine drugih* ili *puno lošijim od većine drugih*. Konačno, u pogledu *stupnja obrazovanja roditelja* uočavamo vrlo sličnu distribuciju odgovora za *stupanj obrazovanja oca* i *stupanj obrazovanja majke*. Ako se pogledaju postoci za te dvije varijable, dolazi se do zaključka kako je, i u slučaju obrazovanja oca i u slučaju obrazovanja majke, najveći postotak onih sa *završenom srednjom školom* (50,1%/48,3%), a nešto manji onih s *fakultetskim obrazovanjem* (28,1%/28,2%).

7.2. Što djeluje na formiranje suvremenih seksističkih stavova studenata?

U ovome poglavlju predstavljamo rezultate multiple regresijske analize (u nastavku MRA) u kojoj je *Skala suvremenog seksizma* kriterijska varijabla, dok su ostale skale i varijable koje su uvrštene u anketni upitnik potencijalni prediktori.

Prije provedbe MRA-e bilo je potrebno provjeriti vrijednosti Pearsonovog koeficijenta korelacije (r) između *Skale suvremenog seksizma* (kriterija) i ostalih varijabli za koje smo pretpostavili da bi mogli biti njeni prediktori. U Tablici 12 su izneseni svi koeficijenti korelacije sa *Skalom suvremenog seksizma*, kao i njihova statistička značajnost. Najveće koeficijente korelacije imaju *Skala stavova prema feminističkom pokretu* ($r=-0,790$), *Skala tradicionalnog seksizma* ($r=0,666$) te *spol* ($r=-0,594$). Također, valja istaknuti kako su ti

koeficijenti ujedno i jedini statistički značajni koeficijenti korelacije, i to na razini rizika od 1% ($p < 0,01$). Dakle, ranije spomenuti prediktori, *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Skala tradicionalnog seksizma* i *spol*, su uključeni u MRA-u.

Tablica 13. Pearsonovi koeficijenti korelacije (r) između *Skale suvremenog seksizma* i ostalih prediktora u istraživanju²³

Prediktor	r
<i>Skala stavova prema feminističkom pokretu</i>	-0,790**
<i>Skala tradicionalnog seksizma</i>	0,666**
Spol	-0,594**
Najviši završeni stupanj obrazovanja majke	0,078
Najviši završeni stupanj obrazovanja oca	0,064
Involviranost u ljubavnu/intimnu vezu	-0,058
Imovinsko stanje	0,054
Dob	-0,047
Stupanj religijskog uvjerenja	0,023

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Korištena je metoda *Stepwise* uključivanja i isključivanja prediktorskih varijabli iz analize koja je provedena u tri koraka, to jest, dobivena su 3 modela (vidi Tablicu 14). U posljednjem (trećem) koraku/modelu korigirani koeficijent determinacije (u nastavku R^2) je najveći te iznosi 0,717, odnosno 71,70% ukupne varijance kriterija (*Skale suvremenog seksizma*) objašnjeno je sa sljedeća tri prediktora: *Skalom stavova prema feminističkom pokretu*, *spolom* te *Skalom tradicionalnog seksizma*.

Tablica 14. Tri modela regresijske analize

Model	R	R^2	Korigirani R^2	Statistika promjene				
				R^2 promjena	F promjena	df1	df2	P (F promjene)
1	0,790 ^a	0,625	0,623	0,625	587,123	1	353	<0,001
2	0,829 ^b	0,687	0,685	0,062	70,128	1	352	<0,001
3	0,848 ^c	0,720	0,717	0,033	41,066	1	351	<0,001

^aPrediktori: (Konstanta), *Skala stavova prema feminističkom pokretu*

^bPrediktori: (Konstanta), *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Spol*

^cPrediktori: (Konstanta), *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Spol*, *Skala tradicionalnog seksizma*

Iz Tablice 15 možemo vidjeti kako je najjači prediktor rezultata na *Skali suvremenog seksizma*, *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, a zatim slijede *spol* i *Skala tradicionalnog seksizma*. Povezanost *Skale suvremenog seksizma* i *Skale stavova prema feminističkom pokretu* je najveća i to negativnog predznaka ($\beta = -0,553$; $p < 0,001$), što znači da se, ako su svi ostali prediktori u modelu konstantni, za jednu jedinicu porasta na *Skali stavova prema feminističkom pokretu*, studentima u prosjeku smanjuje rezultat na *Skali suvremenog*

²³ Usporedba prediktora olakšana je s obzirom na iznos Pearsonovog koeficijenta korelacije (r).

seksizma za 0,553 boda. Zatim, povezanost *Skale suvremenog seksizma* i *spola* je, također, negativna ($\beta=-0,234$; $p<0,001$) što znači da studenti postižu više rezultate na *Skali suvremenog seksizma* od studentica. Konačno, povezanost *Skale suvremenog seksizma* i *Skale tradicionalnog seksizma* je pozitivna ($\beta=0,229$; $p<0,001$), što znači da se, ako su svi ostali prediktori u modelu konstantni, za jednu jedinicu porasta na *Skali tradicionalnog seksizma* studentima u prosjeku povećava rezultat na *Skali suvremenog seksizma* za 0,229 bodova.

Tablica 15. Ne standardizirani i standardizirani beta koeficijenti trećeg modela regresijske analize

Model 3	Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijenti	t	p(t)
	B	Standardna pogreška	β		
<i>Skala stavova prema feminističkom pokretu</i>	-1,876	0,123	-0,553	-15,23	<0,001
Spol	-12,127	1,663	-0,234	-7,29	<0,001
<i>Skala tradicionalnog seksizma</i>	0,742	0,116	0,229	6,41	<0,001

Vodeći se rezultatima nekoliko istraživanja (Buhl Conn i sur., 1999; Swim i sur., 1995; Tougas i sur., 1995) koji pronalaze statistički značajne pozitivne povezanosti umjerenog iznosa između različitih suvremenih i tradicionalnih oblika seksizma pretpostavili smo da što je sklonost studenata tradicionalnom seksizmu veća, to je veća i njihova sklonost suvremenom seksizmu. Uvidom u Tablice 14 i 15, uočavamo kako se *Skala tradicionalnog seksizma* pokazala statistički značajnim prediktorom *Skale suvremenog seksizma* unutar regresijskog modela, a iz predznaka i iznosa beta koeficijenta ($\beta=0,229$) moguće je zaključiti da što je sklonost studenata tradicionalnom seksizmu veća, to je veća i njihova sklonost suvremenom seksizmu. Stoga, prihvaćamo prvu izvedenu hipotezu ovog rada (H_1).

Zatim, na temelju rezultata Campbellove i suradnika (1997) koji pronalaze statistički značajne negativne povezanosti umjerenog iznosa između različitih suvremenih oblika seksizma i *Skale stavova prema feminističkom pokretu* pretpostavili smo da što je sklonost studenata feminističkom pokretu veća, to je manja njihova sklonost suvremenom seksizmu. Uvidom u Tablice 14 i 15, uočavamo kako se *Skala stavova prema feminističkom pokretu* pokazala statistički značajnim prediktorom *Skale suvremenog seksizma* unutar regresijskog modela, a iz predznaka i iznosa beta koeficijenta ($\beta=-0,553$) moguće je zaključiti da što je sklonost studenata feminističkom pokretu veća, to je manja njihova sklonost suvremenom seksizmu. Stoga, prihvaćamo drugu izvedenu hipotezu ovog rada (H_2).

Nadalje, vodeći se brojnim istraživanjima na temu suvremenog seksizma (Campbell i sur., 1997; Ekehammar i sur., 2000; Galić, 2008 i 2012; Glick i Fiske, 1996; Glick i sur., 2002; Masser i Abrams, 1999; Swim i sur., 1995) koja pokazuju da muškarci postižu statistički značajno više rezultate nego žene na skalama suvremenog seksizma pretpostavili smo kako su studenti skloniji suvremenom seksizmu od studentica. U Tablicama 14 i 15 možemo vidjeti da je varijabla *spol* jedna je od tri statistički značajna prediktora u konačnom regresijskom modelu, a iz predznaka i iznosa beta koeficijenta ($\beta = -0,234$) moguće je zaključiti kako studenti postižu više rezultate na *Skali suvremenog seksizma* od studentica, odnosno studenti su skloniji suvremenom seksizmu od studentica. Ako pogledamo prosječne rezultate na *Skali suvremenog seksizma* prema *spolu* moguće je uvidjeti kako studenti imaju daleko veći prosječni rezultat od svojih kolegica ($\bar{x}(\text{studenti}) = 87,29$ u odnosu na $\bar{x}(\text{studentice}) = 56,10$). Stoga, prihvaćamo treću izvedenu hipotezu ovog rada (H_3).

Konačno, na temelju rezultata istraživanja Glicka i suradnika (2002) koje pokazuje da su religiozniji ispitanici statistički značajno skloniji iskazivanju suvremenih oblika seksističkih stavova pretpostavili smo da što je stupanj religijskog uvjerenja studenata viši, to je veća njihova sklonost suvremenom seksizmu. No, uvidom u Pearsonov koeficijent korelacije između *Skale suvremenog seksizma* i *stupnja religijskog uvjerenja* koji iznosi 0,023 možemo zaključiti kako se radi o izrazito niskoj povezanosti koja istovremeno nije ni statistički značajna. Zbog nepostojanja statistički značajne povezanosti *stupanj religijskog uvjerenja* nismo niti uključili u MRA. Stoga, odbacujemo četvrtu izvedenu hipotezu ovog rada (H_4). Jedno od mogućih obrazloženja za nepronalaženje statistički značajne povezanosti rezultata na *Skali suvremenog seksizma* i *stupnja religijskog uvjerenja* je to da se suvremeni seksistički stavovi, za razliku od tradicionalnih seksističkih stavova, ipak ne dotiču patrijarhalnog društva u kojem je žena predstavljena kao majka i domaćica, već se ponajprije dotiču javne sfere djelovanja žena koja nije pod tolikim utjecajem religije i religijskih naučavanja nego ponajprije političkih odredbi i zakona. Osim toga, valja primijetiti kako se većina studenata suprotstavlja kako suvremenom, tako i tradicionalnom obliku seksizma, unatoč tome što je u uzorku gotovo polovica studenata koji su *uvjereni vjernici/ce* ili *skloniji vjervanju, nego nevjervanju*. Ovakvi nas nalazi ne trebaju čuditi kada se u obzir uzme istraživanje Željka Bonete (2016) koji tvrdi da su mladi, a posebno studenti u okviru te dobne skupine, uvjerljivo najmanje religiozna kategorija u hrvatskom društvu.

Osvrnimo se sada na spomenuti regresijski model. Prvo, valja istaknuti kako postotak protumačene varijance kriterija (*Skale suvremenog seksizma*) iznosi 71,70%, što je za istraživanja u društvenim znanostima, u kojima je neki kompleksan fenomen vrlo teško objasniti s malim brojem prediktorskih varijabli, izrazito visok postotak. Naime, samo tri prediktora (*Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *spol* i *Skala tradicionalnog seksizma*) zajedno tumače gotovo 3/4 ukupne varijance *Skale suvremenog seksizma*. Dodatno valja istaknuti kako preko 60% ukupne varijance *Skale suvremenog seksizma* tumači isključivo jedan prediktor, a to su *stavovi prema feminističkom pokretu* čiji je beta koeficijent visokog iznosa ($\beta = -0,553$). Dakle, suvremeni seksistički stavovi najvećim su dijelom određeni stavovima studenata o feminističkom pokretu što nas ne smije čuditi jer je upravo feministički pokret taj koji se najviše zalaže za ukidanje svih vrsta rodne nepravde, diskriminacije i neravnopravnosti u koje definitivno možemo uvrstiti i *suvremeni seksizam*. No, ne smije se zanemariti i doprinos ostala dva prediktora (*spol* i *tradicionalni seksizam*) ovako visokom postotku protumačene varijance rezultata na *Skali suvremenog seksizma*. Stoga, možemo zaključiti da su, prema rezultatima ovog istraživanja, suvremeni seksistički stavovi u najvećoj mjeri određeni stavovima studenata i studentica prema feminističkom pokretu, a nešto manje njihovim spolom i tradicionalnim seksističkim stavovima. Dakle, iskazivanju suvremenih seksističkih stavova su skloniji studenti muškog spola koji su istovremeno skloni iskazivanju tradicionalnih seksističkih stavova i negativnih stavova prema feminističkom pokretu.

7.3. Što djeluje na formiranje suvremenih seksističkih stavova (muških) studenata?

U ovome poglavlju, također, predstavljamo rezultate MRA-e, ali ovaj puta samo za muške studente. To primarno činimo kako bismo mogli prihvatiti ili odbaciti petu izvedenu hipotezu ovog rada (H_5) koja tvrdi da su muški studenti koji su u *ljubavnoj/intimnoj vezi* manje skloni suvremenom seksizmu od onih muških studenata koji nisu.

Prije provedbe MRA-e, koja se provodi samo na muškom dijelu uzorka, bilo je potrebno provjeriti vrijednosti Pearsonovog koeficijenta korelacije (r) između *Skale suvremenog seksizma* (kriterija) i ostalih varijabli za koje smo pretpostavili da bi mogli biti njeni prediktori. U Tablici 16 su izneseni svi koeficijenti korelacije sa *Skalom suvremenog seksizma*, kao i njihova statistička značajnost. Statističke značajne koeficijente korelacije ($p < 0,01$) ponovno imaju *Skala stavova prema feminističkom pokretu* ($r = -0,804$) i *Skala tradicionalnog seksizma* ($r = 0,527$), ali je sada statistički značajna i varijabla *involviranost u ljubavnu/intimnu vezu* kada se isključi ženski dio uzorka ($r = -0,369$). Dakle, ranije spomenuti

prediktori, *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Skala tradicionalnog seksizma* i *involviranost u ljubavnu/intimnu vezu*, su uključeni u MRA-u.

Tablica 16. Pearsonovi koeficijenti korelacije (r) između *Skale suvremenog seksizma* i ostalih prediktora u istraživanju (samo muški studenti)²⁴

Prediktor	r
<i>Skala stavova prema feminističkom pokretu</i>	-0,804**
<i>Skala tradicionalnog seksizma</i>	0,527**
Involviranost u ljubavnu/intimnu vezu	-0,369**
Stupanj religijskog uvjerenja	0,151
Dob	-0,054
Najviši završeni stupanj obrazovanja oca	-0,034
Najviši završeni stupanj obrazovanja majke	-0,018
Imovinsko stanje	0,000

Korištena je metoda *Stepwise* uključivanja i isključivanja prediktorskih varijabli iz analize koja je provedena u tri koraka, to jest, ponovno su dobivena 3 modela (vidi Tablicu 17). U posljednjem (trećem) koraku/modelu korigirani R^2 je najveći te iznosi 0,712, odnosno 71,20% ukupne varijance kriterija (*Skale suvremenog seksizma*) objašnjeno je sa sljedeća tri prediktora: *Skalom stavova prema feminističkom pokretu*, *involviranošću u ljubavnoj/intimnoj vezi* te *Skalom tradicionalnog seksizma*.

Tablica 17. Tri modela regresijske analize (samo muški studenti)

Model	R	R^2	Korigirani R^2	Statistika promjene				
				R^2 promjena	F promjena	df1	df2	P (F promjene)
1	0,814 ^a	0,663	0,659	0,663	151,549	1	77	<0,001
2	0,839 ^b	0,704	0,697	0,041	10,586	1	76	0,002
3	0,851 ^c	0,724	0,712	0,019	5,226	1	75	0,025

^aPrediktori: (Konstanta), *Skala stavova prema feminističkom pokretu*

^bPrediktori: (Konstanta), *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Involviranost u ljubavnu/intimnu vezu*

^cPrediktori: (Konstanta), *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Involviranost u ljubavnu/intimnu vezu*, *Skala tradicionalnog seksizma*

Iz Tablice 18 možemo vidjeti kako je najjači prediktor rezultata na *Skali suvremenog seksizma*, *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, a zatim slijede *involviranost u ljubavnu/intimnu vezu* i *Skala tradicionalnog seksizma*. Povezanost *Skale suvremenog seksizma* i *Skale stavova prema feminističkom pokretu* je najveća i to negativnog predznaka ($\beta = -0,694$; $p < 0,001$), što znači da se, ako su svi ostali prediktori u modelu konstantni, za jednu jedinicu porasta na *Skali stavova prema feminističkom pokretu*, studentima u prosjeku smanjuje rezultat na *Skali suvremenog seksizma* za 0,694 boda. Zatim, povezanost *Skale suvremenog seksizma* i *involviranosti u ljubavnu/intimnu vezu* je, također, negativna ($\beta =$

²⁴ Usporedba prediktora olakšana je s obzirom na iznos Pearsonovog koeficijenta korelacije (r).

0,195; $p < 0,01$) što znači da muški studenti koji su u ljubavnoj/intimnoj vezi postižu više rezultate na *Skali suvremenog seksizma* od muških studenata koji nisu. Konačno, povezanost *Skale suvremenog seksizma* i *Skale tradicionalnog seksizma* je pozitivna ($\beta = 0,156$; $p < 0,05$), što znači da se, ako su svi ostali prediktori u modelu konstantni, za jednu jedinicu porasta na *Skali tradicionalnog seksizma* studentima u prosjeku povećava rezultat na *Skali suvremenog seksizma* za 0,156 bodova.

Tablica 18. Ne standardizirani i standardizirani beta koeficijenti trećeg modela regresijske analize (samo muški studenti)

Model 3	Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijenti	t	p(t)
	B	Standardna pogreška	β		
<i>Skala stavova prema feminističkom pokretu</i>	-2,290	0,228	-0,694	-10,05	<0,001
Involviranost u ljubavnu/intimnu vezu	-9,036	2,925	-0,195	-3,09	0,003
<i>Skala tradicionalnog seksizma</i>	0,408	0,178	0,156	2,28	0,025

Vodeći se rezultatima istraživanja Glicka i suradnika (2002) koja pokazuju da ispitanici koji su u ljubavnoj/intimnoj vezi iskazuju manju sklonost suvremenom obliku seksizma pretpostavili smo da su muški studenti koji su u ljubavnoj intimnoj vezi manje skloni suvremenom seksizmu od onih muških studenata koji nisu. U Tablicama 17 i 18 možemo vidjeti da je varijabla *involviranost u ljubavnu/intimnu vezu* jedna od tri statistički značajna prediktora u konačnom regresijskom modelu, ali iz predznaka i iznosa beta koeficijenta ($\beta = -0,195$) moguće je zaključiti kako muški studenti koji su u ljubavnoj/intimnoj vezi postižu više rezultate na *Skali suvremenog seksizma* od muških studenata koji nisu u ljubavnoj/intimnoj vezi, odnosno muški studenti koji su u ljubavnoj/intimnoj vezi skloniji su suvremenom seksizmu od svojih muških kolega koji nisu u ljubavnoj/intimnoj vezi. Ako pogledamo prosječne rezultate na *Skali suvremenog seksizma* prema varijabli *involviranost u ljubavnu/intimnu vezu* moguće je uvidjeti kako muški studenti koji su u ljubavnoj/intimnoj vezi imaju daleko veći prosječni rezultat od svojih muških kolega koji nisu ($\bar{x}$ (muški studenti u ljubavnoj/intimnoj vezi)=95,95 u odnosu na $\bar{x}$ (muški studenti koji nisu u ljubavnoj intimnoj vezi)=79,00). Dakle, valja zaključiti kako su dobiveni potpuno suprotni rezultati od onoga što smo pretpostavili i onoga što su Glick i suradnici (2002) dobili u svojem istraživanju. Stoga, odbacujemo petu izvedenu hipotezu ovog rada (H_5). Ovakav nas nalaz iznenađuje jer je u potpunoj suprotnosti s konceptualnim pretpostavkama ovog rada i jednog ranijeg istraživanja

(Glick i sur., 2002). Iako je zanimljiv, razmatranje ovakvog nalaza nije nimalo jednostavno. Jedno od mogućih objašnjenja je da su mladi ljudi, sudionici ljubavnih/intimnih veza koje imaju patrijarhalna obilježja, odnosno da i u mlađim generacijama u određenoj mjeri opstaju patrijarhalne rodne uloge. Ako pogledamo prosječne rezultate studentica na *Skali suvremenog seksizma* prema varijabli *involviranost u ljubavnu/intimnu vezu* moguće je uvidjeti kako i studentice koje su u ljubavnoj/intimnoj vezi imaju nešto veći prosječni rezultat od svojih kolegica koje nisu ($\bar{x}$ (studentice u ljubavnoj/intimnoj vezi)=57,01 u odnosu na $\bar{x}$ (studentice koje nisu u ljubavnoj intimnoj vezi)=54,87). Iako se ne radi o statistički značajnoj razlici u prosjecima ovih dviju skupina studentica, ovaj nas nalaz ipak može navesti na prihvatanje objašnjenja da i među mlađim generacijama, i dalje, u određenoj mjeri ostaje prisutna patrijarhalna podjela rodni uloga prema kojoj žena nije u ravnopravnom položaju sa svojim muškim partnerom. Ovakav se zaključak može djelomično potvrditi nalazima de Lemusa i suradnika (2010) te Montanesa i suradnika (2015) koji istražuju međuodnos iskustva romantičnih veza i seksizma kod adolescenata²⁵. Montanes i suradnici (2015) tvrde kako se kod mladića u romantičnim vezama, aktivira tradicionalna rodna ideologija koja se djeci prenosi još za vrijeme rodne socijalizacije, a koja muškarce i žene promatra kroz strogo razdvojene tradicionalne, patrijarhalne rodne uloge. S druge strane, de Lemus i suradnici (2010) iznose dva razloga pojave snažnijih seksističkih stavova kod djevojaka koje su uključene u romantične veze: 1. iskazivanjem seksističkih stavova djevojke žele odbaciti „etiketu“ feministkinje smatrajući da će im otvoreno podržavanje feminizma smanjiti šanse za romantičnu privlačnost sa suprotnim spolom te 2. uslijed povećanog kontakta s mladićima, djevojke su istovremeno sklone biti i pod snažnijem utjecajem stavova mladića, a time i njihovih seksističkih stavova.

Osvrnimo se ukratko i na ovaj regresijski model koji uključuje samo studente muškog spola. Prvo, valja istaknuti kako postotak protumačene varijance kriterija (*Skale suvremenog seksizma*) iznosi 71,20%, što je gotovo jednak postotak koji je dobiven u regresijskom modelu kada su u njega uključeni svi studenti. Ovdje također samo tri prediktora (*Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *involviranost u ljubavnu/intimnu vezu* i *Skala tradicionalnog seksizma*) zajedno tumače gotovo 3/4 varijance *Skale suvremenog seksizma*. Dodatno valja istaknuti kako skoro 2/3 ukupne varijance *Skale suvremenog seksizma* tumači isključivo jedan prediktor, a to je ponovno *Skala stavova prema feminističkom pokretu* čiji je beta koeficijent

²⁵ Zbog toga što razdoblje adolescencije seže od 15. do 20. godine života, studente je jednim dijelom još uvijek pravedno smatrati adolescentima. Stoga smatramo kako se nalazi ovih dviju istraživanja djelomično mogu odnositi i na studente.

ponovno visokog iznosa, ali je u ovom slučaju još i veći ($\beta=-0,694$). Dakle, suvremeni seksistički stavovi muških studenata najvećim su dijelom određeni njihovim stavovima o feminističkom pokretu. No, ne smije se zanemariti i doprinos ostala dva prediktora (*involviranost u ljubavnu/intimnu vezu* i *Skala tradicionalnog seksizma*) ovako visokom postotku protumačene varijance *Skale suvremenog seksizma*. Stoga, možemo zaključiti da su, prema rezultatima ovog rada, suvremeni seksistički stavovi muških studenata u najvećoj mjeri određeni njihovim stavovima prema feminističkom pokretu, a nešto manje involviranošću u ljubavnu/intimnu vezu i tradicionalnim seksističkim stavovima. Dakle, iskazivanju suvremenih seksističkih stavova su skloni oni muški studenti koji su u ljubavnoj/intimnoj vezi, a koji su istovremeno skloni iskazivanju tradicionalnih seksističkih stavova i negativnih stavova prema feminističkom pokretu.

7.4. Što djeluje na formiranje suvremenih seksističkih stavova studentica?

U ovome poglavlju, također, predstavljamo rezultate MRA-e, ali ovaj puta samo za studentice. To primarno činimo kako bismo dobivene rezultate studentica mogli usporediti s ranije predstavljenim rezultatima (muških) studenata.

Prije provedbe MRA-e, koja se provodi samo na ženskom dijelu uzorka, bilo je potrebno provjeriti vrijednosti Pearsonovog koeficijenta korelacije (r) između *Skale suvremenog seksizma* (kriterija) i ostalih varijabli za koje smo pretpostavili da bi mogli biti njeni prediktori. U Tablici 19 su izneseni svi koeficijenti korelacije sa *Skalom suvremenog seksizma*, kao i njihova statistička značajnost. Statističke značajne koeficijente korelacije ($p<0,01$) ponovno imaju *Skala stavova prema feminističkom pokretu* ($r=-0,694$) i *Skala tradicionalnog seksizma* ($r=0,600$), ali je sada statistički značajna, na razini rizika od 5% ($p<0,05$), i varijabla *stupanj religijskog uvjerenja* kada se isključi muški dio uzorka ($r=-0,110$). Dakle, ranije spomenuti prediktori, *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Skala tradicionalnog seksizma* i *stupanj religijskog uvjerenja*, su uključeni u MRA-u.

Tablica 19. Pearsonovi koeficijenti korelacije (r) između *Skale suvremenog seksizma* i ostalih prediktora u istraživanju (samo studentice)²⁶

Prediktor	r
<i>Skala stavova prema feminističkom pokretu</i>	-0,694**
<i>Skala tradicionalnog seksizma</i>	0,600**
Stupanj religijskog uvjerenja	0,110*
Involviranost u ljubavnu/intimnu vezu	-0,078
Najviši završeni stupanj obrazovanja oca	0,065

²⁶ Usporedba prediktora olakšana je s obzirom na iznos Pearsonovog koeficijenta korelacije (r).

Imovinsko stanje	0,064
Najviši završeni stupanj obrazovanja majke	0,042
Dob	-0,023

Korištena je metoda *Stepwise* uključivanja i isključivanja prediktorskih varijabli iz analize koja je provedena u tri koraka, to jest, ponovno su dobivena 3 modela (vidi Tablicu 20). U posljednjem (trećem) koraku/modelu korigirani R^2 je najveći te iznosi 0,561, odnosno 56,10% ukupne varijance kriterija (*Skale suvremenog seksizma*) objašnjeno je sa sljedeća tri prediktora: *Skalom stavova prema feminističkom pokretu*, *Skalom tradicionalnog seksizma* te *stupnjem religijskog uvjerenja*.

Tablica 20. Tri modela regresijske analize (samo studentice)

Model	R	R^2	Korigirani R^2	Statistika promjene				
				R^2 promjena	F promjena	df1	df2	P (F promjene)
1	0,701 ^a	0,491	0,489	0,491	242,296	1	251	<0,001
2	0,742 ^b	0,550	0,547	0,059	32,859	1	250	<0,001
3	0,752 ^c	0,566	0,561	0,016	9,020	1	249	0,003

^aPrediktori: (Konstanta), *Skala stavova prema feminističkom pokretu*

^bPrediktori: (Konstanta), *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Skala tradicionalnog seksizma*

^cPrediktori: (Konstanta), *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Skala tradicionalnog seksizma*, *Stupanj religijskog uvjerenja*

Iz Tablice 21 možemo vidjeti kako je najjači prediktor rezultata na *Skali suvremenog seksizma*, *Skala stavova prema feminističkom pokretu*, a zatim slijede *Skala tradicionalnog seksizma* i *stupanj religijskog uvjerenja*. Povezanost *Skale suvremenog seksizma* i *Skale stavova prema feminističkom pokretu* je najveća i to negativnog predznaka ($\beta = -0,575$; $p < 0,001$), što znači da se, ako su svi ostali prediktori u modelu konstantni, za jednu jedinicu porasta na *Skali stavova prema feminističkom pokretu*, studenticama u prosjeku smanjuje rezultat na *Skali suvremenog seksizma* za 0,575 bodova. Zatim, povezanost *Skale suvremenog seksizma* i *Skale tradicionalnog seksizma* je pozitivna ($\beta = 0,294$; $p < 0,001$), što znači da se, ako su svi ostali prediktori u modelu konstantni, za jednu jedinicu porasta na *Skali tradicionalnog seksizma* studenticama u prosjeku povećava rezultat na *Skali suvremenog seksizma* za 0,294 boda. Konačno, povezanost *Skale suvremenog seksizma* i *stupnja religijskog uvjerenja* je negativna ($\beta = -0,131$; $p < 0,01$) što znači da viši stupanj religijskog uvjerenja studentica u prosjeku smanjuje rezultat na *Skali suvremenog seksizma* (no, kasnijim uvidom u prosječne rezultate studentica na *Skali suvremenog seksizma* za svaku kategoriju *stupnja religijskog uvjerenja* zaključujemo kako to ipak nije tako).

Tablica 21. Ne standardizirani i standardizirani beta koeficijenti trećeg modela regresijske analize (samo studentice)

Model 3	Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijenti	t	p(t)
	B	Standardna pogreška	β		
<i>Skala stavova prema feminističkom pokretu</i>	-1,744	0,156	-0,575	-11,18	<0,001
<i>Skala tradicionalnog seksizma</i>	0,929	0,158	0,294	5,88	<0,001
Stupanj religijskog uvjerenja	-1,528	0,509	-0,131	-3,00	0,003

Prije nego što predstavimo dobiveni regresijski model moramo se dotaknuti najslabijeg prediktora koji je dobiven samo za ženski dio uzorka, a to je *stupanj religijskog uvjerenja* studentica. Iako smo ranije napomenuli kako je iz predznaka beta koeficijenta moguće zaključiti da viši *stupanj religijskog uvjerenja* studentica u prosjeku smanjuje rezultat na *Skali suvremenog seksizma*, provjerom prosječnih rezultata studentica na *Skali suvremenog seksizma* za svaku kategoriju *stupnja religijskog uvjerenja* moguće je zaključiti da to ipak nije tako jer najveći prosječni rezultat na *Skali suvremenog seksizma* imaju studentice koje *ne znaju*, odnosno *ne mogu procijeniti* vlastito religijsko uvjerenje, a najmanji *uvjerene ateistkinje* ($\bar{x}$ (uvjerene ateistkinje)=48,80; $\bar{x}$ (sklonije nevjerovanju, nego vjerovanju)=55,81; $\bar{x}$ (ne znaju, ne mogu procijeniti)=63,09; $\bar{x}$ (sklonije vjerovanju, nego nevjerovanju)=55,37; $\bar{x}$ (uvjerene vjernice)=57,24). Kao što je iz ranije iznesenih aritmetičkih sredina vidljivo, teško je procijeniti da li su studentice nižeg ili višeg *stupnja religijskog uvjerenja* sklonije iskazivanju suvremenih seksističkih stavova. Stoga je za pronalazak statistički značajnih razlika u prosječnom rezultatu na *Skali suvremenog seksizma*, između pet kategorija klasifikatorske varijable *stupanj religijskog uvjerenja*, korišten test analize varijance, odnosno ANOVA test. Dobiven je statistički značajan F-omjer na razini rizika od 5% ($F=2,88$; $p<0,05$). Test homogenosti varijanci za varijablu *stupanj religijskog uvjerenja* pokazao je da su varijance homogene pa smo koristili Bonferronijev post-hoc test koji je pokazao kako, na razini rizika od 5%, postoje dvije statistički značajne međugrupne razlike – između *uvjerenih ateistkinja* i studentica koje *ne znaju* i/ili *ne mogu procijeniti* vlastito religijsko uvjerenje. Stoga smatramo kako je jedino pravedno reći da studentice koje *ne znaju*, odnosno *ne mogu procijeniti vlastito religijsko uvjerenje* iskazuju najsnažnije suvremene seksističke stavove. Osim toga, valja istaknuti kako nas ne treba čuditi što je *stupanj religijskog uvjerenja* uvršten u regresijski model koji uključuje samo ženski dio uzorka jer nalazi istraživanja koja spominju Miller i Hoffmann (1995) pokazuju veće zanimanje žena za religiju, veću predanost

žena religiji, te da se razlika u religioznosti između žena i muškaraca održava tijekom svih životnih razdoblja i neovisno o tipu religijske organizacije i vjerskog sustava. No, valja istaknuti kako su i Pearsonov koeficijent korelacije i beta koeficijent između *Skale suvremenog seksizma* i *stupnja religijskog uvjerenja* niskog iznosa ($r=0,110$; $\beta=-0,131$), a i *stupanj religijskog uvjerenja* je najslabiji prediktor u regresijskom modelu, odnosno daje najslabiji doprinos promjeni korigiranog R^2 (svega 0,016, to jest 1,6%). Dakle, upitno je uopće govoriti o stupnju religijskog uvjerenja kao kvalitetnom prediktoru suvremenih seksističkih stavova studentica, pogotovo kada se prisjetimo da varijabla *stupanj religijskog uvjerenja* nije niti uvrštena u regresijski model koji je dobiven na cjelokupnom uzorku.

Osvrnimo se ukratko i na ovaj regresijski model koji uključuje samo studentice. Prvo, valja istaknuti kako je postotak protumačene varijance kriterija (*Skale suvremenog seksizma*) u ovom slučaju dosta manji nego u uzorku muških studenata, to jest iznosi 56,10% za ženski dio uzorka u odnosu na 71,20% za muški dio uzorka. Ovdje također samo tri prediktora (*Skala stavova prema feminističkom pokretu*, *Skala tradicionalnog seksizma* i *stupanj religijskog uvjerenja*) zajedno tumače preko polovice varijance *Skale suvremenog seksizma*. Dodatno valja istaknuti kako skoro polovicu ukupne varijance *Skale suvremenog seksizma* tumači isključivo jedan prediktor, a to je ponovno *Skala stavova prema feminističkom pokretu* čiji je beta koeficijent ponovno visokog iznosa, ali je u ovom slučaju ipak nešto manji nego u muškom dijelu uzorka ($\beta=-0,575$ u odnosu na $\beta=-0,694$). Dakle, suvremeni seksistički stavovi studentica najvećim su dijelom određeni njihovim stavovima o feminističkom pokretu. No, ne smije se zanemariti i doprinos ostala dva prediktora (*Skala tradicionalnog seksizma* i *stupanj religijskog uvjerenja*) ovako visokom postotku protumačene varijance *Skale suvremenog seksizma*. Stoga, možemo zaključiti da su, prema rezultatima ovog rada, suvremeni seksistički stavovi studentica u najvećoj mjeri određeni njihovim stavovima prema feminističkom pokretu, a nešto manje tradicionalnim seksističkim stavovima i stupnjem religijskog uvjerenja. Dakle, iskazivanju suvremenih seksističkih stavova su sklone one studentice koje ne znaju, odnosno ne mogu procijeniti vlastito religijsko uvjerenje, a koje su istovremeno sklone iskazivanju tradicionalnih seksističkih stavova i negativnih stavova prema feminističkom pokretu. Dodatno, valja istaknuti kako se nalazi MRA-e ne razlikuju previše između muškog i ženskog dijela uzorka jer su se prediktorima u oba modela pokazali stavovi prema feminističkom pokretu i tradicionalni seksistički stavovi. U oba modela su uključena tri prediktora, ali razlika je u tome da je postotak protumačene varijance u muškom dijelu uzorka ipak dosta veći, odnosno prediktorski sklop unutar muškog dijela uzorka nešto bolje tumači

varijancu *suvremenog seksizma* u odnosu na ženski dio uzorka. Osim toga, dodatna je razlika to što se kod (muških) studenata značajnim prediktorom pokazala varijabla *involviranost u ljubavnu/intimnu vezu*, dok se kod studentica značajnim prediktorom pokazao *stupanj religijskog uvjerenja*.

8. ZAKLJUČAK

Predstavljeni rad pruža detaljniji uvid u problematiku koncepta *suvremenog seksizma*, korištenjem pouzdanog i valjanog kriterijskog mjernog instrumenta (*Skale suvremenog seksizma*), što predstavlja novost u hrvatskoj sociološkoj literaturi feminističke orijentacije. Predstavljanjem različitih tipova konceptualizacije suvremenih oblika seksizma te detaljnijim objašnjenjem metrijskih karakteristika postojećih skala suvremenih oblika seksizma ostvarena su dva teorijska cilja; dobivanjem unidimenzionalne *Skale suvremenog seksizma* visoke pouzdanosti i zadovoljavajuće valjanosti ostvaren je metodološki cilj, dok je utvrđivanjem povezanosti suvremenih seksističkih stavova studenata s njihovim tradicionalnim seksističkim stavovima, stavovima prema feminističkom pokretu te individualnim karakteristikama, ostvaren empirijski cilj rada.

Glavni doprinos ovog rada je skretanje pažnje hrvatske sociologije roda s, do sada često istraživanih, tradicionalnog seksizma na, internacionalno sve prisutnije, suvremene oblike seksizma. Obuhvatnim osvrtom na već postojeće skale suvremenog seksizma zaključili smo kako je različite suvremene oblike seksizma – tu ponajprije mislimo na koncept *modernog seksizma* Swimove i suradnika (1995), *neoseksizma* Tougasove i suradnika (1995) te *neprijateljskog seksizma* Glicka i Fiskeove (1996) – moguće objediniti pod jednim općenitijim pojmom *suvremenog seksizma*. Stoga smo korištenjem inovativne i obuhvatne konceptualno-operacionalne razrade predmeta mjerenja *suvremenog seksizma* uspjeli konstruirati pouzdan i valjan mjerni instrument koji mjeri jedan predmet mjerenja, a to su suvremeni seksistički stavovi i predrasude spram žena.

Nadalje, nalazi ovog istraživanja dijelom potvrđuju kako vlastite konceptualne pretpostavke, tako i one ranijih autora i istraživanja. Iako smo vođeni ranije provedenim istraživanjima (Buhl Conn i sur., 1999; Campbell i sur., 1997; Ekehammar i sur., 2000; Galić, 2008 i 2012; Glick i Fiske, 1996; Glick i sur., 2002; Masser i Abrams, 1999; Swim i sur., 1995; Tougas i sur., 1995) smatrali kako će najjači prediktori suvremenih seksističkih stavova

studenata biti njihovi tradicionalni seksistički stavovi, spol i/ili stupanj religijskog uvjerenja, ključnim su se prediktorom ispostavili stavovi studenata prema feminističkom pokretu. Dakle, nismo predvidjeli koliku će važnost u predikciji suvremenih seksističkih stavova imati stavovi studenata prema feminističkom pokretu koji tumače preko 60% ukupne varijance *suvremenog seksizma* na ukupnom uzorku studenata, a gotovo 2/3 ukupne varijance suvremenih seksističkih stavova na uzorku (muških) studenata te gotovo polovicu ukupne varijance suvremenih seksističkih stavova na uzorku studentica. Dodatno valja istaknuti kako samo tri prediktora (*stavovi prema feminističkom pokretu, spol i tradicionalni seksizam*) zajedno tumače preko 70% ukupne varijance *suvremenog seksizma* što je za istraživanja u društvenim znanostima, u kojima je neki kompleksan fenomen vrlo teško objasniti s malim brojem prediktorskih varijabli, izrazito visok postotak. Stoga, možemo zaključiti da su, prema rezultatima ovog rada, suvremeni seksistički stavovi u najvećoj mjeri određeni stavovima prema feminističkom pokretu studenata i studentica, a nešto manje njihovim spolom i tradicionalnim seksističkim stavovima. Dakle, u ovom radu su iskazivanju suvremenih seksističkih stavova skloniji studenti muškog spola koji su istovremeno skloni iskazivanju tradicionalnih seksističkih stavova i negativnih stavova prema feminističkom pokretu. Do određenih razlika s obzirom na rezultate ranijih istraživanja djelomično je moglo doći zbog toga što je, u ovom istraživanju, ispitivana hrvatska studentska populacija koju karakterizira viši stupanj obrazovanja, viši socioekonomski i sociokulturni status, bolje socijalno porijeklo te niži stupanj religioznosti u odnosu na ostale podskupine mladih, ali i opće populacije (Boneta, 2016; Ilišin, 2014).

Također, valja spomenuti da je dio prediktorskog sklopa posebno za muški te posebno za ženski dio uzorka zajednički jer su se najsnažnijim prediktorom u oba modela pokazali stavovi prema feminističkom pokretu. Nadalje, u oba modela su se značajnim prediktorima pokazali i tradicionalni seksistički stavovi. Međutim, drugi se dio prediktorskog sklopa posebno za muški te posebno za ženski dio uzorka razlikuje jer se kod studenata značajnim prediktorom pokazala *involviranost u ljubavnu/intimnu vezu*, dok se kod studentica značajnim prediktorom pokazao *stupanj religijskog uvjerenja*. Također, postotak protumačene varijance u muškom dijelu uzorka ipak je dosta veći u odnosu na ženski dio uzorka. No, ono što je moguće uočiti na svim razinama uzorka je to da su se ključnim prediktorom suvremenih seksističkih stavova ispostavili stavovi studenata prema feminističkom pokretu. Valja napomenuti kako se do sada, prema znanju autora, stavovi prema feminističkom pokretu nisu dovodili u vezu sa suvremenim seksističkim stavovima, što je dodatni znanstveni doprinos

ovog rada. Smatramo kako je do ovakvih nalaza došlo zbog toga što je upravo feministički pokret taj koji se najviše zalaže za ukidanje svih vrsta rodne nepravde, diskriminacije i neravnopravnosti u koje definitivno možemo uvrstiti i *suvremeni seksizam*. Ono što leži u srži *suvremenog seksizma* je to da pokušava zanemariti i zaniijekati rodnu neravnopravnost i diskriminaciju žena koje upravo feministički pokret neprestano pokušava razotkriti i spriječiti. Stoga, smatramo kako nas ne treba čuditi da su se upravo stavovi studenata prema feminističkom pokretu pokazali kao ključan prediktor suvremenih seksističkih stavova jer su temeljne odrednice *suvremenog seksizma* u središtu „misije“ feminističkog pokreta.

Naposljetku, nalazi istraživanja imaju i praktične implikacije jer mogu pridonijeti upotpunjavanju kako akademske, tako i javne diskusije o, i dalje itekako aktualnim, problemima diskriminacije i neravnopravnosti žena u hrvatskom društvu. Smatramo kako ovaj rad pridonosi obuhvatnijem i kvalitetnijem shvaćanju *seksizma* u današnjem hrvatskom društvu, čime smo dodatno upotpunili teorijska, metodološka i empirijska znanja na temu seksizma u hrvatskoj sociologiji roda. Prijedlog za buduća slična istraživanja leži u korištenju reprezentativnijeg uzorka, kako studenata, tako i opće populacije, kako bismo dodatno ispitali dimenzionalnost, pouzdanost i valjanost *Skale suvremenog seksizma*, ali i u korištenju dubljeg i obuhvatnijeg prediktorskog sklopa *suvremenog seksizma* kako bismo mogli još bolje spoznati što leži u pozadini suvremenih seksističkih stavova i predrasuda.

9. LITERATURA

- Barada, V.; Jelavić, Ž. (2004) *Uostalom, diskriminaciju treba dokinuti!: priručnik za analizu rodni stereotipa*. Zagreb: Centar za ženske studije.
- Beaton, A.; Tougas, F.; Joly, S. (1996) Neosexism Among Male Managers: Is It a Matter of Numbers? *Journal of Applied Social Psychology*, 26 (24): 2189-2203.
- Boneta, Ž. (2016) Klatno se i dalje njiše. Institucionalna religioznost riječkih studenata. *Sociologija i prostor*, 54 (3):265-294.
- Buhl Conn, A.; Hanges, P. J.; Sipe, W. P.; Salvaggio, A. N. (1999) The Search for Ambivalent Sexism: a Comparison of Two Measures. *Educational and Psychological Measurement*, 59:898-909.
- Campbell, B.; Schellenberg, E. G.; Senn, C. Y. (1997) Evaluating Measures of Contemporary Sexism. *Psychology of Women Quarterly*, 21:89-102.
- Čulig, B.; Kufrin, K.; Landripet, I. (2007) *EU +?-. Odnos građana Hrvatske prema pridruživanju Republike Hrvatske Europskoj uniji*. Zagreb: FF press i Grupa za ženska ljudska prava B.a.B.e.
- Čulig, B. (2005). Sociodemografski profili nositelja političkih stajališta u Hrvatskoj. *Socijalna ekologija*, 14 (1-2): 117.135.
- de Lemus, S.; Moya, M.; Glick, P. (2010) When Contact Correlates with Prejudice: Adolescents' Romantic Relationship Experience Predicts Greater Benevolent Sexism in Boys and Hostile Sexism in Girls. *Sex Roles*, 63:214-225.
- Ekehammar, B.; Akrami, N.; Araya, T. (2000) Development and validation of Swedish classical and modern sexism scale. *Scandinavian Journal of Psychology*, 41: 307-314.
- Galić, B.; Nikodem, K. (2006) Ne/razlomljeni identiteti: Seksizam i religioznost u hrvatskom društvu. *Socijalna ekologija*, 15 (1-2):81-102.
- Galić, B. (2008) Rodni identitet i seksizam u Hrvatskoj. U: Cifrić, I. (ur.) *Relacijski identiteti: Prilozi istraživanju identiteta hrvatskog društva*. Zagreb: Razvoj i okoliš: Biblioteka časopisa Socijalna ekologija.
- Galić, B. (2012) Promjena seksističkog diskursa u Hrvatskoj: Usporedba rezultata istraživanja 2004. i 2010. godine. *Socijalna ekologija*, 21(2):155-177.
- Galić, B.; Klasnić, K. (2012) Seksizam i socioekološke orijentacije u Republici Hrvatskoj. U: Drezgić, R.; Duhaček, D.; Vasiljević, J. (ur.) *Ekofeminizam: Nova politička odgovornost*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Univerzitet u Beogradu.
- Glick, P.; Fiske, S. T. (1996) The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70 (3):491-512.
- Glick, P.; Fiske, S. T. (2011) Ambivalent Sexism Revisited. *Psychology of Women Quarterly*, 35 (3): 530-535.

- Glick, P.; Lameiras, M.; Rodriguez Castro, Y. (2002) Education and Catholic Religiosity as Predictors of Hostile and Benevolent Sexism Toward Women and Men. *Sex Roles*, 47 (9/10):433-441.
- Huber, K. A. (2016) *Sexism Goes Underground: The Development of a Neosexism Scale Catered to College Student Populations*. Lake Forest: Lake Forest College Publications.
- Ilišin, V. (2014) Završna rasprava. U: Ilišin, V. (ur.) *Sociološki portret hrvatskih studenata*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Klasnić, K. (2014) *Konstrukcija i evaluacija skala namijenjenih mjerenju prepoznavanja i iskustava ekonomskog nasilja nad ženama u intimnim vezama : doktorska disertacija*. Zagreb: Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Maltby, L. E.; Hall, M. E. L.; Anderson, T. L.; Edwards, K. (2010) Religion and Sexism: The Moderating Role of Participant Gender. *Sex Roles*, 62:615–622
- Masser, B.; Abrams, D. (1999) Contemporary Sexism: The Relationship Among Hostility, Benevolence, and Neosexism. *Psychology of Women Quarterly*, 23:503-517.
- Miller, A. S.; Hoffmann, J. P. (1995) Risk and Religion: An Explanation of Gender Differences in Religiosity. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 34 (1): 63-75.
- Montanes, P.; Megias, J. L.; de Lemus, S.; Moya, M. (2015) Influence of Early Romantic Relationships on Adolescents' Sexism. *International Journal of Social Psychology*, 30 (2):219–240.
- Morrison, M. A.; Morrison, T. G.; Pope, G. A.; Zumbo B. D. (1999) An Investigation of Measures of Modern and Old-fashioned Sexism. *Social Indicators Research*, 48:39-50.
- Stoll, L. C.; Lilley, T. G.; Pinter, K. (2017) Gender-Blind Sexism and Rape Myth Acceptance. *Violence Against Women*, 23 (1):28-45.
- Smith, E. R.; Marx Ferree, M.; Miller, F. D. (1975) A Short Scale of Attitudes Toward Feminism. *Representative research in social psychology*, 6:51-58.
- Swim, J. K.; Aikin, K. J.; Hall, W. S.; Hunter, B. A. (1995) Sexism and Racism: Old-Fashioned and Modern Prejudices. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68 (2):199-214.
- Swim, J. K.; Cohen, L. L. (1997) Overt, Covert, and Subtle Sexism: A Comparison Between the Attitudes Toward Women and Modern Sexism Scales. *Psychology of Women Quarterly*, 21:103-118.
- Topolčić, D. (2001) Muškarci to ne rade: rodno segregirana podjela rada u obitelji. *Društvena istraživanja*, 10 (4-5):767-789.
- Tougas, F.; Brown, R.; Beaton, A. M. (1995) Neosexism: Plus Ça Change, Plus C'est Pareil. *Journal of Personality and Social Psychology*, 21 (8):842-849.
- Walby, S. (2005) *Rodne preobrazbe*. Zagreb: Ženska infoteka.

10. PRILOZI

10.1. Anketni upitnik

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za sociologiju

Diplomski rad

Poštovani/a,

pred Vama se nalazi anketni upitnik kojim želimo ispitati stavove studenata Sveučilišta u Zagrebu o **odnosu muškaraca i žena u današnjem društvu**.

S obzirom na to da se neka pitanja mogu smatrati osjetljivima, želimo naglasiti da se Vaši odgovori **ni na koji način neće i ne mogu povezati s Vama osobno te Vam jamčimo potpunu povjerljivost i anonimnost svih iznesenih podataka**, odnosno IP adresa Vašeg računala se neće nigdje bilježiti. Vaši odgovori bit će dostupni samo autorima projekta. Rezultati će se predstaviti u znanstvenim radovima i to isključivo u zbirnom obliku (postotci, prosjeci i sl.), to jest nikada se neće analizirati na razini pojedinog ispitanika. Također, želimo napomenuti kako je istraživanje dobilo dopusnicu *Povjerenstva Odsjeka za sociologiju za prosudbu etičnosti istraživanja*.

Vaše sudjelovanje je u potpunosti anonimno i dobrovoljno. Ako ne želite dati odgovor na neko od neobvezatnih pitanja, možete ga preskočiti. Također, u svakom trenutku možete i odustati od ispunjavanja anketnog upitnika. Unatoč tome, molimo Vas da samostalno i iskreno odgovorite na sva ponuđena pitanja jer ćete time doprinijeti boljem razumijevanju proučavanog fenomena.

Ako imate određena pitanja ili komentare slobodno se obratite na e-mail adresu: bsimac@ffzg.hr.

Za ispunjavanje cjelokupne ankete trebat će Vam otprilike **10 minuta**.

<p>1. Tvrdnje koje slijede odnose se na različite aspekte stavova o <u>odnosu muškaraca i žena u današnjem društvu</u>. Molimo Vas da kraj <u>sveke</u> od navedenih tvrdnji zaokružite <u>samo jedan</u> broj koji najbolje opisuje u kojoj se mjeri <u>Vi osobno</u> slažete sa sadržajem svake od njih.</p>		UOPĆE SE NE SLAŽEM	NE SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM, NITI SE NE SLAŽEM	SLAŽEM SE	U POTPUNOSTI SE SLAŽEM
1.	U današnjem hrvatskom društvu muškarci i žene imaju jednake mogućnosti postići uspješnu poslovnu karijeru.	1	2	3	4	5
2.	Većina zahtjeva žena u smislu ravnopravnosti spolova jednostavno je pretjerana.	1	2	3	4	5
3.	Treba uvesti strože zakonske odredbe kako bi se zaista postigla ravnopravnost spolova na radnim mjestima.	1	2	3	4	5
4.	U suvremenim zapadnim društvima žene su već postigle ravnopravnost, pa je daljnja rasprava o pravima žena nepotrebna.	1	2	3	4	5
5.	Danas u većini obitelji roditelji oba spola podjednako brinu o djeci.	1	2	3	4	5
6.	U Hrvatskoj premalo žena sudjeluje u politici i javnom životu.	1	2	3	4	5
7.	Vlast ne stavlja dovoljan naglasak na rješavanje problema neravnopravnosti žena na radnim mjestima.	1	2	3	4	5
8.	Kako ih se ne bi proglasilo seksistima, mnogi su poslodavci skloni prekomjerno udovoljavati zahtjevima svojih zaposlenica.	1	2	3	4	5
9.	U posljednjih nekoliko godina, žene ostvaruju više prava nego što zaslužuju.	1	2	3	4	5
10.	Diskriminacija žena na tržištu rada više nije problem hrvatskog društva.	1	2	3	4	5
11.	U posljednje vrijeme vlast posvećuje previše pažnje nasilju nad ženama u obitelji.	1	2	3	4	5
12.	Pod krinkom spolne ravnopravnosti žene zapravo pokušavaju ostvariti posebne pogodnosti.	1	2	3	4	5
13.	Žene danas čak i bezazlene primjedbe smatraju seksualnim uznemiravanjem.	1	2	3	4	5
14.	Vodeći položaji u politici i gospodarstvu i dalje nisu jednako dostupni ženama i muškarcima.	1	2	3	4	5
15.	U posljednjih nekoliko godina vlast i mediji pokazuju veću zabrinutost oko nepravednog postupanja prema ženama nego što je to u stvarnosti potrebno.	1	2	3	4	5
16.	Danas muškarci moraju jako paziti što će i kako reći o ženama da ne bi ispali seksisti.	1	2	3	4	5
17.	Hrvatski sustav zapošljavanja nepravedan je prema ženama.	1	2	3	4	5
18.	Zbog zakona koji služe zaštiti žena, mnogi muškarci su lažno optuženi za nasilje u obitelji.	1	2	3	4	5
19.	U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora zahtjevima žena.	1	2	3	4	5
20.	Nije dovoljno da muškarci pomažu svojim ženama u obavljanju kućanskih poslova, već bi ih trebali potpuno ravnopravno obavljati.	1	2	3	4	5
21.	Razlike u plaćama muškaraca i žena za isti posao rezultat su različitog radnog učinka, a ne diskriminacije prema spolu.	1	2	3	4	5
22.	Većina žena se pretjerano uznemiri na šaljive komentare o ženama.	1	2	3	4	5
23.	Politike za postizanje spolne ravnopravnosti nepravedne su prema muškarcima.	1	2	3	4	5
24.	U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora nasilju nad ženama u obitelji.	1	2	3	4	5
25.	Današnje hrvatsko društvo muškarce i žene tretira u potpunosti ravnopravno.	1	2	3	4	5
26.	Zbog pritiska ideje o spolnoj ravnopravnosti, poslodavci često moraju zapošljivati nedovoljno kvalificirane žene.	1	2	3	4	5
27.	Većina žena ne cijeni dovoljno sve ono što njihovi muževi rade za njih.	1	2	3	4	5

28.	Ženske udruge u stvari za žene traže veća prava od prava koja imaju muškarci.	1	2	3	4	5
29.	Diskriminacija žena u obitelji više nije problem u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5

2. Tvrdnje koje slijede odnose se na različita vjerovanja o <u>ženama i muškarcima</u> . Molimo Vas da kraj <u>svake</u> od navedenih tvrdnji zaokružite <u>samo jedan</u> broj koji najbolje opisuje u kojoj se mjeri <u>Vi osobno</u> slažete sa sadržajem svake od njih.		UOPĆE SE NE SLAŽEM	NE SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM, NITI SE NE SLAŽEM	SLAŽEM SE	U POTPUNOSTI SE SLAŽEM
1.	Brak u kojem žena zarađuje više od muškarca ne može biti uspješan.	1	2	3	4	5
2.	Ženama nije mjesto u politici.	1	2	3	4	5
3.	Muškarac ne može brinuti o djeci jednako dobro i pažljivo kao žena.	1	2	3	4	5
4.	Za većinu silovanja krivo je preslobodno ponašanje i odijevanje žena.	1	2	3	4	5
5.	Za ženu je najprirodnije da brine o djeci, mužu i kući.	1	2	3	4	5
6.	Žene su najčešće same krive kad dobiju batina od partnera.	1	2	3	4	5
7.	Žene nisu stvorene za uspješnu poslovnu karijeru.	1	2	3	4	5
8.	Žene su prirodno manje inteligentna bića od muškaraca.	1	2	3	4	5
9.	Muškarci nisu stvoreni za kućanske poslove.	1	2	3	4	5
10.	Žena ispuni pravi smisao svog postojanja tek kad postane majka.	1	2	3	4	5
11.	Žena treba podupirati karijeru muža, čak i po cijenu zapostavljanja vlastite karijere.	1	2	3	4	5
12.	Žene su generalno lošiji vozači od muškaraca.	1	2	3	4	5
13.	Prirodno je da žena bude podređena muškarcu.	1	2	3	4	5

3. Tvrdnje koje slijede odnose se na različite stavove o <u>feminizmu i ženskim pokretima</u> . Molimo Vas da kraj <u>svake</u> od navedenih tvrdnji zaokružite <u>samo jedan</u> broj koji najbolje opisuje u kojoj se mjeri <u>Vi osobno</u> slažete sa sadržajem svake od njih.		UOPĆE SE NE SLAŽEM	NE SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM, NITI SE NE SLAŽEM	SLAŽEM SE	U POTPUNOSTI SE SLAŽEM
1.	Vođe ženskih pokreta ponekad mogu biti ekstremne, ali su zapravo vođene pravim idejama.	1	2	3	4	5
2.	Postoje bolji načini za žene da se bore za spolnu ravnopravnost nego kroz ženske pokrete.	1	2	3	4	5
3.	Više ljudi bi podržavalo ženske pokrete kada bi o njima bili bolje informirani.	1	2	3	4	5
4.	Ženski pokreti su pozitivno utjecali na odnose između muškaraca i žena.	1	2	3	4	5
5.	Ženski pokreti su u svojim stajalištima previše radikalni i ekstremni.	1	2	3	4	5
6.	Ženski pokreti ostvarili su značajne doprinose u postizanju jednakih prava i političke moći za žene.	1	2	3	4	5
7.	Feministkinje su preveliki vizionari za današnji praktičan svijet.	1	2	3	4	5
8.	Feministička načela trebaju biti usvojena posvuda.	1	2	3	4	5
9.	Feministkinje su prijetnja našem narodu i cijelom svijetu.	1	2	3	4	5

4. Jeste li trenutno u **ljubavnoj/intimnoj vezi**?

- 1) Jesam
- 2) Nisam
- 3) Ne znam, nisam siguran/a

5. Kojeg ste **spola**?

- 1) Muškog
- 2) Ženskog

6. Koliko **godina** imate?

_____

7. Koju **razinu studija** pohađate?

- 1) Preddiplomski studij
- 2) Diplomski studij
- 3) Integrirani studij

8. U koje **područje znanosti** pripada Vaš studij? (*možete zaokružiti više odgovora*)

- 1) Prirodne znanosti (npr. matematika, fizika)
- 2) Tehničke znanosti (npr. elektrotehnika, arhitektura)
- 3) Biomedicina i zdravstvo (npr. medicina, farmacija)
- 4) Biotehničke znanosti (npr. agronomija, šumarstvo)
- 5) Društvene znanosti (npr. ekonomija, pravo, sociologija, psihologija, pedagogija)
- 6) Humanističke znanosti (npr. filozofija, povijest, etnologija, antropologija)
- 7) Umjetničko područje (npr. likovna umjetnost, glazbena umjetnost)
- 8) Ne znam

9. U kojoj županiji ste proveli **najveći dio Vašega života?**

- 0) Grad Zagreb
- 1) Zagrebačka
- 2) Krapinsko-zagorska
- 3) Sisačko-moslavačka
- 4) Karlovačka
- 5) Varaždinska
- 6) Koprivničko-križevačka
- 7) Bjelovarsko-bilogorska
- 8) Primorsko-goranska
- 9) Ličko-senjska
- 10) Virovitičko-podravska
- 11) Požeško-slavonska
- 12) Brodsko-posavska
- 13) Zadarska
- 14) Osječko-baranjska
- 15) Šibensko-kninska
- 16) Vukovarsko-srijemska
- 17) Splitsko-dalmatinska
- 18) Istarska
- 19) Dubrovačko-neretvanska
- 20) Međimurska
- 21) U inozemstvu

10. Bez obzira na to koliko često pohađate vjerske obrede, molimo Vas da **procijenite svoj položaj** na sljedećoj ljestvici:

- 1) Uvjereni sam ateist/kinja
- 2) Skloniji/ja sam nevjerovanju, nego vjerovanju
- 3) Ne znam, ne mogu procijeniti
- 4) Skloniji/ja sam vjerovanju, nego nevjerovanju
- 5) Uvjereni/a sam vjernik/ica

11. Procijenite **Vaše imovinsko stanje**, odnosno imovinsko stanje **Vaše obitelji**:

- 1) Puno lošije od većine drugih
- 2) Nešto lošije od većine drugih
- 3) Poput većine drugih
- 4) Nešto bolje od većine drugih
- 5) Puno bolje od većine drugih

12. Koji je <u>najviši završeni</u> stupanj obrazovanja <u>Vašeg oca</u> , odnosno <u>Vaše majke</u> ?	Otac	Majka
Nezavršena osnovna škola	1	1
Završena osnovna škola	2	2
Završena srednja škola	3	3
Završena visoka škola	4	4
Fakultetsko obrazovanje	5	5
Doktorat znanosti, specijalizacija ili više	6	6
Ne znam, nisam siguran	7	7

10.2. Domene, indikatori i čestice *Skale tradicionalnog seksizma (STS)*

Domena	Sfera djelovanja	Čestica	Referenca	Izvorna formulacija čestica	RBC
Patrijarhalizam	PRIVATNA	<i>Za ženu je najprirodnije da brine o djeci, mužu i kući.</i>	Preuzeto od Galić, 2012		5.
	PRIVATNA	<i>Žena ispuni pravi smisao svog postojanja tek kad postane majka.</i>	Preuzeto od Galić, 2012		10.
	PRIVATNA	<i>Muškarac ne može brinuti o djeci jednako dobro i pažljivo kao žena.</i>	Preuzeto od Galić, 2012		3.
	PRIVATNA	<i>Muškarci nisu stvoreni za kućanske poslove.</i>	Preuzeto od Čulig i sur., 2007		9.
	PRIVATNA I JAVNA	<i>Prirodno je da žena bude podređena muškarcu.</i>	Preuzeto od Galić, 2012		13.
Androcentrizam	PRIVATNA I JAVNA	<i>Žene su prirodno manje inteligentna bića od muškaraca.</i>	Preuzeto i prilagođeno od Swim i sur., 1995	Women are generally not as smart as men.	8.
	JAVNA	<i>Žena treba podupirati karijeru muža, čak i po cijenu zapostavljanja vlastite karijere.</i>	Preuzeto od Galić, 2012		11.
	PRIVATNA	<i>Za većinu silovanja krivo je preslobodno ponašanje i odijevanje žena.</i>	Preuzeto od Galić, 2012		4.
	PRIVATNA I JAVNA	<i>Brak u kojem žena zarađuje više od muškarca ne može biti uspješan.</i>	Preuzeto od Galić, 2012		1.
	PRIVATNA	<i>Žene su najčešće same krive kad dobiju batina od partnera.</i>	Preuzeto od Galić, 2012		6.
	JAVNA	<i>Ženama nije mjesto u politici.</i>	Preuzeto od Čulig i sur., 2007		2.
	JAVNA	<i>Žene nisu stvorene za uspješnu poslovnu karijeru.</i>	Osmislili autori		7.
	PRIVATNA	<i>Žene su generalno lošiji vozači od muškaraca.</i>	Preuzeto i djelomično prilagođeno od Ekehammar i sur., 2000	Women are generally good drivers.	12.

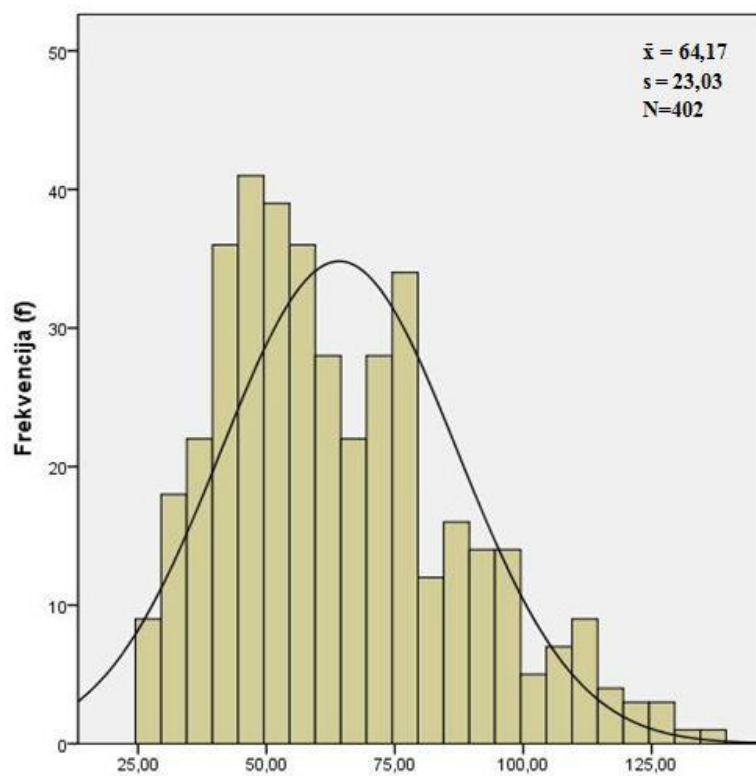
10.3. Konačna inačica *Skale suvremenog seksizma (SSS)*

Čestica	Faktori		
	Antagonizam sram posebnih zahtjeva, prava i pogodnosti koje žene traže i dobivaju samo zbog toga što su žene	Nijekanje daljnje diskriminacije i neravno- pravnosti žena	Nijekanje daljnjeg postojanja problema nasilja nad ženama u obitelji
Žene danas čak i bezazlene primjedbe smatraju seksualnim uznemiravanjem.	+		
Pod krinkom spolne ravnopravnosti žene zapravo pokušavaju ostvariti posebne pogodnosti.	+		
Većina žena se pretjerano uznemiri na šaljive komentare o ženama.	+		
U posljednjih nekoliko godina, žene ostvaruju više prava nego što zaslužuju.	+		
Ženske udruge u stvari za žene traže veća prava od prava koja imaju muškarci.	+		
U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora zahtjevima žena.	+		
Zbog pritiska ideje o spolnoj ravnopravnosti, poslodavci često moraju zapošljavati nedovoljno kvalificirane žene.	+		
Danas muškarci moraju jako paziti što će i kako reći o ženama da ne bi ispali seksisti.	+		
Politike za postizanje spolne ravnopravnosti nepravedne su prema muškarcima.	+		
Većina zahtjeva žena u smislu ravnopravnosti spolova jednostavno je pretjerana.	+		
U posljednjih nekoliko godina vlast i mediji pokazuju veću zabrinutost oko nepravednog postupanja prema ženama nego što je to u stvarnosti potrebno.	+		
Kako ih se ne bi proglasilo seksistima, mnogi su poslodavci skloni prekomjerno udovoljavati zahtjevima svojih zaposlenica.	+		
Većina žena ne cijeni dovoljno sve ono što njihovi muževi rade za njih.	+		
Zbog zakona koji služe zaštiti žena, mnogi muškarci su lažno optuženi za nasilje u obitelji.	+		
Vlast ne stavlja dovoljan naglasak na rješavanje problema neravnopravnosti žena na radnim mjestima.		+	
Vodeći položaji u politici i gospodarstvu i dalje nisu jednako dostupni ženama i muškarcima.		+	
Diskriminacija žena na tržištu rada više nije problem hrvatskog društva.		+	
Treba uvesti strože zakonske odredbe kako bi se zaista postigla ravnopravnost spolova na radnim mjestima.		+	
U Hrvatskoj premalo žena sudjeluje u politici i javnom životu.		+	

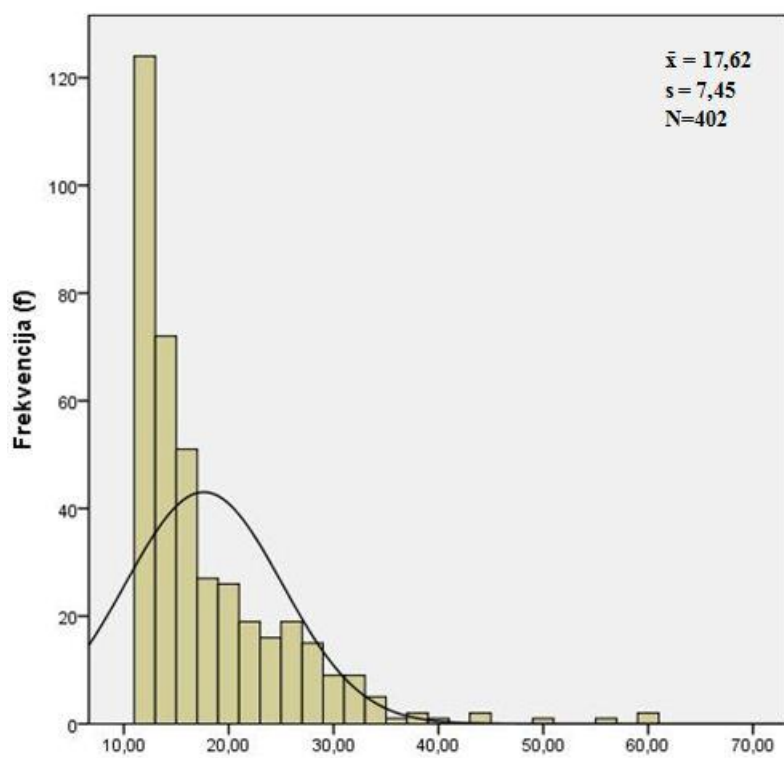
U današnjem hrvatskom društvu muškarci i žene imaju jednake mogućnosti postići uspješnu poslovnu karijeru.		+	
Hrvatski sustav zapošljavanja nepravedan je prema ženama.		+	
Diskriminacija žena u obitelji više nije problem u Hrvatskoj.		+	
Današnje hrvatsko društvo muškarce i žene tretira u potpunosti ravnopravno.		+	
Razlike u plaćama muškaraca i žena za isti posao rezultat su različitog radnog učinka, a ne diskriminacije prema spolu.		+	
U suvremenim zapadnim društvima žene su već postigle ravnopravnost, pa je daljnja rasprava o pravima žena nepotrebna.		+	
U posljednje vrijeme vlast posvećuje previše pažnje nasilju nad ženama u obitelji.			+
U posljednje vrijeme mediji posvećuju previše prostora nasilju nad ženama u obitelji.			+

Konačna inačica *Skale suvremenog seksizma (SSS)* sastoji se od 27 čestica, a Cronbachov α koeficijent iznosi 0,966. Česticama je pridružena ljestvica procjene slaganja od 5 stupnjeva: 1 – *Uopće se ne slažem*; 2 – *Ne slažem se*; 3 – *Niti se slažem, niti se ne slažem*; 4 – *Slažem se*; 5 – *U potpunosti se slažem*.

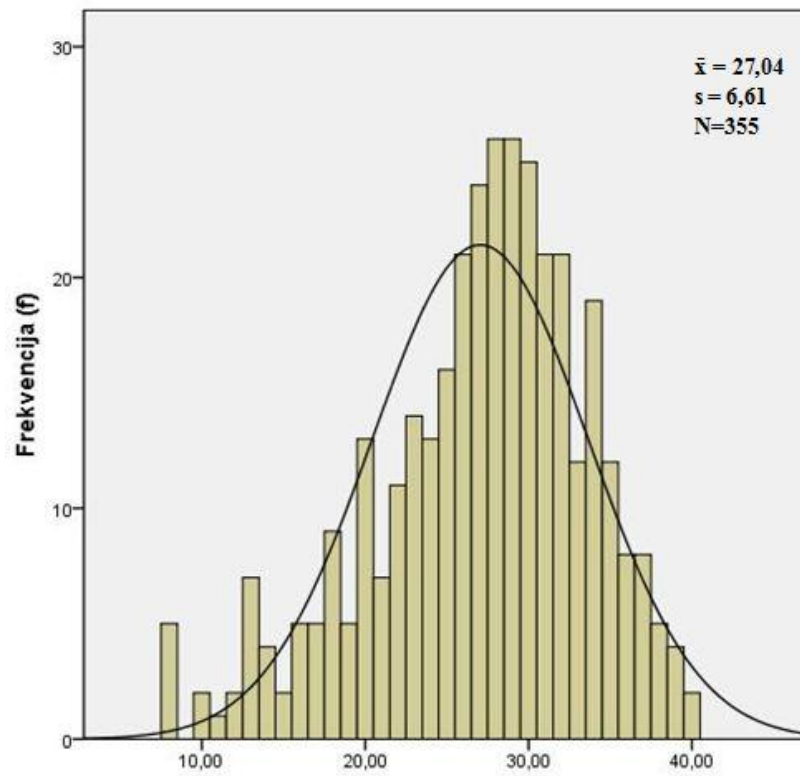
10.4. Distribucija rezultata na trima korištenim skalama

Prikaz 2. Histogram frekvencija rezultata na *Skali suvremenog seksizma (SSS)*

Prikaz 3. Histogram frekvencija rezultata na *Skali tradicionalnog seksizma (STS)*

Prikaz 4. Histogram frekvencija rezultata na *Skali stavova prema feminističkom pokretu (SSFP)*

11. SAŽETAK

Bruno Šimac

Mjerenje suvremenih oblika seksizma: razvoj nove skale

Od 1980-ih do izražaja sve više dolaze novi oblici nejednakosti i neravnopravnosti, među kojima se posebno ističe rodna neravnopravnost. Poseban oblik rodne neravnopravnosti, to jest diskriminacije temeljene na spolnoj pripadnosti naziva se seksizam. Dok su predrasude prema ženama, u obliku seksizma, tradicionalno bile okarakterizirane zagovaranjem strogih rodnih uloga, uslijed kulturnih i političkih promjena posljednjih desetljeća, otvorena diskriminacija prema ženama postaje društveno neprihvatljiva, a seksizam preuzima novi, suvremeni oblik kojeg mnoge žene i muškarci nisu niti svjesni jer najčešće prolazi nezapaženo, tajno i skriveno. U ovom su radu postavljena dva teorijska, jedan metodološki te jedan empirijski cilj. Teorijski ciljevi rada su predstaviti različite tipove konceptualizacije suvremenih oblika seksizma te se osvrnuti na postojeće skale suvremenih oblika seksizma. Nadalje, metodološki cilj rada je konstruirati i evaluirati vlastitu skalu koja će objединiti različite oblike suvremenog seksizma. Naposljetku, empirijski cilj rada je utvrditi u kojoj su mjeri suvremeni seksistički stavovi studenata povezani s njihovim tradicionalnim seksističkim stavovima, stavovima prema feminističkom pokretu te individualnim karakteristikama. Predstavljanjem tri tipa konceptualno-operacionalnih razrada suvremenog seksizma, odnosno pozivajući se na koncepte modernog seksizma Swimove i suradnika (1995), neoseksizma Tougasove i suradnika (1995) te neprijateljskog i benevolentnog seksizma Glicka i Fiskeove (1996), konceptualno i operacionalno su razrađeni suvremeni seksistički stavovi. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 402 studenta različitih sastavnica Sveučilišta u Zagrebu. Autori zaključuju da je Skala suvremenog seksizma (SSS) instrument visoke pouzdanosti i zadovoljavajuće valjanosti koji mjeri jedan predmet mjerenja. Prema rezultatima ovog istraživanja, suvremeni seksistički stavovi studenata i studentica određeni su njihovim stavovima prema feminističkom pokretu, spolom te tradicionalnim seksističkim stavovima. Dakle, iskazivanju suvremenih seksističkih stavova skloniji su: studenti muškog spola koji su istovremeno skloni iskazivanju tradicionalnih seksističkih stavova i negativnih stavova prema feminističkom pokretu. Ovaj rad pridonosi obuhvatnijem shvaćanju seksizma u današnjem hrvatskom društvu, čime su dodatno upotpunjena teorijska, metodološka i empirijska znanja na temu seksizma u hrvatskoj sociologiji roda.

Ključne riječi: rodna (ne)ravnopravnost, Skala suvremenog seksizma (SSS), stavovi prema feminističkom pokretu, suvremeni seksizam, tradicionalni seksizam

12. SUMMARY

Bruno Šimac

Measuring contemporary forms of sexism: developing a new scale

From the 1980's onwards, new forms of inequality are emerging, among which gender inequality is particularly emphasized. A special form of gender inequality, i.e. discrimination based on sex is called sexism. While gender prejudices in the form of sexism have traditionally been characterized by advocacy of strict gender roles, due to cultural and political changes in recent decades, open discrimination against women becomes illegal and socially unacceptable, so sexism assumes a new, contemporary form that many women and men are not even aware because of its covert and hidden nature. In this paper two theoretical, one methodological and one empirical goal have been set. The theoretical goals of the paper are to present different types of conceptualization of contemporary forms of sexism and to look back at existing scales of contemporary forms of sexism. Furthermore, the methodological goal of the paper is to construct and evaluate scale that will unite various forms of contemporary sexism. Finally, the empirical goal of the paper is to determine the extent to which students' contemporary sexist attitudes are related to their traditional sexist attitudes, attitudes towards feminist movement and individual characteristics. By presenting three types of contemporary sexism: modern sexism (Swim et al., 1995), neosexism (Tougas et al., 1995), and hostile and benevolent sexism (Glick and Fiske, 1996), authors were able to conceptually and operationally elaborate contemporary sexist attitudes. The study was conducted on a convenience sample of 402 students of the University of Zagreb. The authors conclude that the Contemporary Sexism Scale (CSS) is an instrument of high reliability and satisfactory validity that measures a single phenomenon. According to the results of this paper, students' contemporary sexist attitudes are determined by their attitudes towards feminist movement, gender and traditional sexist attitudes. Therefore, male students who are simultaneously inclined to express traditional sexist attitudes and negative attitudes towards the feminist movement are more prone to express contemporary sexist attitudes. This paper contributes to a more comprehensive understanding of sexism in today's Croatian society, supplementing theoretical, methodological and empirical knowledge on sexism in Croatian sociology of gender.

Keywords: *gender (in)equality, Contemporary Sexism Scale (CSS), attitudes towards feminist movement, contemporary sexism, traditional sexism*